ΠΑΝΔΩΡΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

Συντάκται: Α. Ρ. ΓΑΓΒΑΒΗΣ, Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ. κ.λ.

ΤΟΜΟΣ Α.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ Δ'. ΜΑΪΟΣ 1850.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΝ Ὁ Συμβολαιογράφος, ὑπὸ Ἀ. Ῥ. Ῥ. (Τέλος). — Θωμᾶς Βαβιγκτὼν Μακωλαΐϋς, ὑπὸ Κ. Π. — Διάπλους Οὐραγκουτάγκου ἐκ Βορνέου εἰς Λονδῖνον, ὑπὸ Ν. Δ. — Τὸ Σπήλαιον τῆς Ἀδελσβέργης, ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ, ὑπὸ Ν. Δ.— Φραγκλῖνος, ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ, ὑπὸ Ἀ Ῥ. Ῥ. — Εὐρυκλῆς, ὑπὸ Κ. Π. — Διάφορα. — Ῥιένζης. (συνέχεια), ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ, ὑπὸ Ν. Δ.

ΕΙΚΟΝΕΣ. Μακωλαΐϋς. — Τὸ σπήλαιον τῆς Ἀδελσβέργης. — Φραγκλῖνος.

ΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, παρὰ τοῖς Συντάκταις, καὶ παρὰ τῷ Τυπογράφῳ Κ. Χρ. Δούκᾳ.
ΕΝ ΤΗι ΑΟΙΠΗι ΕΛΛΑΔΙ, παρὰ τοῖς ΚΚ. ἐπιστάταις τῶν ταχυδρομείων.
ΕΚΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, παρὰ τοῖς ΚΚ. Ἑλλ. προξένοις.
ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ, παρὰ τῷ Κ. Γ. Σταυρίδῃ
ΕΝ ΣΜΥΡΝΗΙ, παρὰ τῷ Κ Ι. Μάγῃ

ΤΙΜΗ ΕΤΗΣΙΑΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑ.

ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ δρ. 16, ἐλευθέρα Ταχυδρομικῶν.
ΕΝ ΤΟΥΡΚΙΑι γρόσια 80, ἐλευθέρα Ταχυδρομικῶν.
ΕΝ ΔΑΚΙΑι Δίστηλα 3 1|2 δμ.
ΕΝ ΡΩΣΣΙΑι Ῥούβλ. ἀργ. 7, δμ.
ΕΝ ΤΗι ΙΟΝΙΩι ΠΟΛΙΤΕΙΑι Δίστ. 3, δμ.
ΑΛΛΑΧΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ Φράγκα 16. Τὰ Ταχυδρομικὰ εἰς βάρος τῶν Συνδρομητῶν

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΧΡ. ΑΝΑΣΤ. ΔΟΥΚΑ.

1850.

ΑΓΓΕΛΙΑ.

Εἰς τὸ ἐξώφυλλόν της ἡ Πανδώρα θέλει ἀναγγέλλει πάντα τὰ ἐν Ἑλλάδι ἐκδιδόμενα βιβλία, ὧν ἀντίτυπον ἤθελε σταλῇ πρὸς τὴν διεύθυνσιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν; προσέτι δὲ καὶ προσοχῇ τινος ἄξια ξένα βιβλία, τὰ ὁπωσδήποτε ἀφορῶντα τὴν ἀρχαίαν ἢ νέαν Ἑλλάδα.

Εἰς τὸ αὐτὸ δὲ ἐξώφυλλον δέχεται νὰ καταχωρίζῃ καὶ παντὸς εἴδους φιλολογικὰς ἀγγελίας, πρὸς 20 λεπτὰ τὴν γραμμὴν διὰ δημοσίευσιν εἰς ἓν μόνον φυλλάδιον, πρὸς 40 λ. δὲ διὰ τρεῖς ἀλλεπαλλήλους δημοσιεύσεις.

ΡΑΓΓΟΥ ΒΑΝΣΑ,

ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΡΑΓΓΟΥ,

Μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ Βραχμανικοῦ παρὰ *Δημητρίου Γαλαγοῦ Ἀθηναίου*, νῦν πρῶτον Ἑλληνιστὶ ἐκδοθεῖσα, καὶ μετὰ προλεγομένων καὶ παρατηρήσεων αὐξηθεῖσα, δαπάνῃ καὶ μελετῇ *Γεωργίου Κ. Τυπάλδου*, ἐφόρου τῆς δημοσίου καὶ Πανεπιστημιακῆς Βιβλιοθήκης, ἐπιστασίᾳ δὲ καὶ διορθώσει *Γ. Ἀποστολίδου Κοσμητοῦ*, Βιβλιοφύλακος.

Ἐν Ἀθήναις, 1850. Τιμᾶται δρ. 8.

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ

ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Συντεθὲν μὲν ὑπὸ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ,

Κατὰ τὰ νεώτερα καὶ δοκιμώτερα βοηθήματα, ἐκδοθὲν δὲ δαπάνῃ *Ἀνδρέου Κορομηλᾶ*.

Βιβλίον πρῶτον, περιέχον

ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ,

Εἰς ἣν ἐπιμελῶς παρετέθησαν αἱ Ἑβραϊκαί, αἱ Ἑλληνικαί, αἱ Ῥωμαϊκαὶ πηγαί. Τιμᾶται δραχ. 7.

ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ ΝΑΥΤΙΚΟΝ

ΚΑΙ

ΠΡΟΞΕΝΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ἤτοι, συλλογὴ τῶν περὶ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ καὶ τῶν προξενείων τῆς Ἑλλάδος ἐπισήμων πράξεων. Ἐκδίδεται τὸ τρίτον, ἀδείᾳ τοῦ Β. ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν ὑπουργείου, ὑπὸ *Ν. Δραγούμη*. — Μετ' ἐπιγραφῆς. « Πόλις δ' ἡμῖν ἐστι μεγίστη τῶν Ἑλληνίδων, αἱ διακόσιαι τριήρεις, αἳ νῦν ὑμῖν παρεστᾶσι βοηθοί. Πλούτ. ἐν β. Θεμιστ. »

Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τῆς τυπογρ. Κ. Ἀντωνιάδου, ὁδὸς Ἑρμοῦ, ἄνω τῆς Καπνικαρέας. 1850, Τιμᾶται δρ. 5.

Η ΠΑΝΔΩΡΑ.

Ο ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΟΣ.

(Ἰδ. Φυλλ. 3ον).

Εἷς καὶ ἡμισυς μὴν εἶχεν οὕτω παρέλθει χωρὶς ἀκόμη νὰ φανῇ ὁ Γεράσιμος, ὅπερ δὲν ἐξέπληττε διόλου τὸν Τάπαν, ἀλλὰ καὶ χωρὶς οὐδὲν ἄλλο νὰ δώσῃ σημεῖον ζωῆς ἐκτὸς τῆς πρώτης ἐπιστολῆς του, δι' ὃ ἐνδομύχως τὸν κατέκρινεν ὁ Συμβολαιογράφος, καὶ ἐνίοτε ἐψεύδετο πρὸς τὴν Ἀγγελικὴν ὅτι εἶχεν εἰδήσεις του. Ἀλλ' ἡ ὑπόκωφος θλῖψις τῆς Μαρίνης ηὔξανε διηνεκῶς, καὶ ὁ πατήρ της, προσπαθῶν νὰ τὴν διασκεδάσῃ, τὴν ἔφερε νὰ μείνῃ τινὰς ἡμέρας εἰς τοῦ κόμητος Κανίνου, εἰς τὸ Λιξούρι. Ὁ Κόμης Κανίνος ἦτον τότε μετὰ τὸν κόμητα Ναννέτον ὁ πλουσιώτερος τῆς Κεφαλληνίας ἰδιοκτήτης, καὶ ἂν πρὸς τὸ παρὸν δὲν ἐθεωρεῖτο εἰσέτι ὡς ἐφάμιλλός του κατὰ τὸν πλοῦτον, ἀλλ' εἰς προσεχὲς μέλλον ἐφαίνετο ὅτι θέλει μεγάλως τὸν ὑπερβῇ ἐξ αἰτίας τῶν ἐκτεταμένων του ἐπιχειρήσεων καὶ σχέσεων μετ' ἐπισήμων τραπεζικῶν οἰκιῶν τοῦ Λονδίνου. Ἡ μονογενὴς θυγάτηρ του Λουκία εἶχεν ἄλλοτε ἀνατραφῇ μετὰ τῆς Μαρίνης, καὶ τὴν ἠγάπα ὡς ἀδελφήν· ἀλλ' ὁ κόλπος τοῦ Ἀργοστολίου τὰς ἐχώριζε, καὶ εἰς τὴν Κεφαλληνίαν διὰ τὰς νέας, αἵτινες τότε ἀκόμη ἐκρατοῦντο ὡς χαρίεντα πτηνὰ πεφυλακισμένα ἐντὸς κλωβίων, ὁ κόλπος τοῦ Ἀργοστολίου δὲν ἦτον εὐπλεώτερος τοῦ Εὐξείνου, ὥστε αἱ δύω φίλαι σπανίως ἐβλέποντο. Ἡμέρα λοιπὸν πανηγύρεως ἦτον εἰς τοῦ κόμητος Κανίνου ἐκείνη, καθ' ἣν ἦλθεν ἡ Μαρίνα μὲ τὸν πατέρα της. Αἱ δύω νέαι, δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐνηγκαλισμέναι, περιεφέροντο ὑπὸ τοὺς λεμονῶνας τοῦ κήπου, καὶ ἀνεπόλουν τὰς περιστάσεις τῆς παιδικῆς οἰκειότητός των, καὶ ἀνεθεώρουν μετ' ἀγαλλιάσεως τὸ

ἀνθηρὸν παρελθόν των. Εἰς τοῦ παρόντος των ὅμως τὰ ὅρια ἅμα ἔφθανον, ὠπισθοδρόμουν ἀμφότεραι. Ἀπὸ ἐκμυστηρεύσεως εἰς ἐκμυστήρευσιν, ἤθελεν ἔλθει καὶ αὐτοῦ ἡ σειρά· ἀλλὰ τὴν πρώτην ἡμέραν δὲν ἐτόλμων νὰ ἐγγίσωσιν ἀκόμη τὴν χορδὴν ἥτις ἀντήχει εἰς τὴν καρδίαν, καὶ ἔπειτα αἱ ἐνθυμήσεις των ἦσαν τόσον πολυάριθμοι καὶ τόσον ποικίλαι!

Μετὰ τὸ δεῖπνον καὶ τὴν ἑσπερινὴν συναναστροφήν, αἱ δύω νέαι ἀπεσύρθησαν εἰς τὸν κοιτῶνά των. Ἡ σελήνη ἦτον λαμπρά, καὶ ἐχρύσου τοῦ κόλπου τὸ στιλπνὸν κάτοπτρον, ὡς, ἀνοδυομένη ἡ παλαιὰ Ἀφροδίτη, ἂν ἐφίπλου εἰς τὴν ὑγρὰν ἐπιφάνειαν τὴν ἀμβροσίαν της κόμην. Δροσερὰ ἦτον ἡ πνοὴ τοῦ κόλπου, ἡ ἀκτὴ ἀνέπεμπε γλυκὺν φλοῖσβον, ὡς ἐρωτικῶν μυστηρίων ψιθύρισμα, καὶ ὁ ζέφυρος, ἀδυνατῶν νὰ ῥικνώσῃ τὸ ὕδωρ, ἔφερε μόνον εἰς τὰ νωθρά του πτερὰ τὰ ἀρώματα τῶν πορτοκαλλεῶν καὶ τῶν ῥόδων, καὶ ἐπότιζεν ἡδυπάθειαν δι' ὅλων τῶν πόρων. Ἡ Λουκία καὶ ἡ Μαρίνα, ἔχουσαι συμπεπλεγμένας τὰς χεῖρας, ἐστηρίζοντο εἰς τὸ παράθυρον, καὶ παρεδίδοντο εἰς τὸ θέλγητρον τῆς νυκτός.

Ἡ Μαρίνα ἐσιώπα, καὶ ἐν δάκρυ ἐφαίνετο ἀναβρύον εἰς τὰ βλέφαρά της· ὅπερ βλέπουσα ἡ Λουκία,

— Μελαγχολικὴ εἶσαι, Μαρίνα, τῇ εἶπε, φιλοῦσά την εἰς τὸ στόμα· ἔχεις κἀμμίαν θλῖψιν, πτωχή μου Μαρίνα;

— Ἡ ὡραιότης αὕτη καὶ ἡ ἠρεμία τῆς φύσεως, εἶπεν ἡ Μαρίνα ἀποφεύγουσα τὴν ἐρώτησιν, ἐνεργεῖ παντοδυνάμως ἐπ' ἐμέ, καὶ βαρυθυμεῖ ἡ καρδία μου. Ἀλλ' εἰς σέ, εὐτυχής μου φίλη, τὰ κάλλη τῆς φύσεως ἐμπνέουσιν εὐθυμίαν. Ὡς τὴν φαιδρὰν ἀηδόνα κελαδεῖ ἡ καρδία σου εἰς τῆς σελήνης τὸ φῶς καὶ εἰς τὰ ἀρώματα τοῦ μαΐου. Εἶναι λοιπὸν τόσον ἐλαφρά; Τίποτε δὲν ἔχει νὰ τῇ βαρύνῃ;

— Νὰ τῇ βαρύνῃ; εἶπε γελῶσα ἡ Λουκία. Τί θέλεις νὰ τῇ βαρύνῃ; Ἡ ζωὴ εἶναι τόσον εὔκολος δι' ἡμᾶς. Ὅλαι αἱ ἡμέραι μου εἶναι μαΐος.

— Καὶ τοῦ μαΐου σου τὰ ῥόδα εἶναι χωρὶς ἀκάνθας κ' ἐκεῖνα;

— Ὤ! ἂν τολμήσῃ κἀνὲν νὰ μοὶ δείξῃ τὴν ἄκανθάν του, εἶπεν ἡ Λουκία γελῶσα, εἰς τὴν στιγμὴν τὸ μαδῶ.

— Ἀλλ' ὑπάρχει ἓν, ἔχον ἀκάνθας, καὶ ὄχι μικράς· καὶ ἐκεῖνο δὲν μαδεῖται τόσον εὐκόλως. Ἐκεῖνο τὴν φαιδρὰν αὐτὴν καρδίαν ποτὲ δὲν τὴν ἤγγισεν; εἶπεν ἡ Μαρίνα, θέτουσα τὸν δάκτυλον εἰς τῆς Λουκίας τὸ στῆθος.

— Ὤ! τοῦτο εἶναι μυστήριον, μέγα μυστήριον, εἶπεν ἡ Λουκία συστέλλουσα μ' ἐπιτήδευσιν ἐμβριθείας τὰ κοράλλινα χείλη της.

— Πῶς μυστήριον, πονηρά; ἀπήντησεν ἡ Μαρίνα. Δὲν μοὶ εἶπας ὅτι μυστήριον δι' ἐμὲ δὲν ἔχεις;

— Σοὶ τὸ εἶπα, φιλτάτη, εἶπεν ἡ Λουκία, ῥίψασα τὰς ἀγκάλας της περὶ τὸν τράχηλόν της καὶ εὐθύμως γελῶσα. Σοὶ τὸ εἶπα, καὶ θὰ γίνῃ καθὼς σοὶ εἶπα. Σὺ μόνη θὰ μάθῃς ὅτι ὑπάρχει τις ὅστις μὲ ἀγαπᾷ.

— Καὶ ὅστις ἄραγε καὶ ἀνταγαπᾶται;

— Ἐννοεῖται ἐκεῖνος· ἀλλέως δὲν σοὶ τὸν ἀνέφερον.

— Καὶ τίς εἶναι οὗτος ὁ τίς;

— Ἀ! τοῦτο εἶναι τὸ δεύτερον μυστήριον. Ἀπῄτησεν ἀπὸ τοὺς γονεῖς μου νὰ φυλάξωσι τὸ μυστικὸν ἕως τῆς ἡμέρας τοῦ γάμου μου· καὶ τότε, διὰ ν' ἀποφύγῃ ἐπισκέψεις καὶ ἐνοχλήσεις, πρὶν ἡ εἴδησις δημοσιευθῇ, θ' ἀναχωρήσωμεν διὰ τὴν Ἰταλίαν. Αὕτη, ἂν θέλῃς, εἶναι τοῦ ῥόδου μου ἡ ἄκανθα, ἀλλ' ἐγὼ γελῶ δι' αὐτήν. Ἡμέραν σχεδὸν ποτὲ δὲν τὸν βλέπω, ὥστε ἐνίοτε μ' ἔρχεται ἡ ἰδέα μήπως, ἀπατηθεῖσα, νυμφευθῶ κἀμμίαν νυκτερίδα μεταμορφωμένην. Ἀλλὰ περὶ ὅλων τούτων σιωπή.

— Καὶ δὲν ἔχει ὄνομα; ἐρώτησεν ἡ Μαρίνα.

Τὴν στιγμὴν ταύτην ἠκούσθη μελῳδία μεμακρυσμένη, ἀναθρώσκουσα ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Κατ' ἀρχὰς ἦτον μόλις ἀντιληπτή, ὡς ἀσθενὲς ζεφύρου ψιθύρισμα, παίζοντος εἰς κόμην ἰτέας. Κατ' ὀλίγον ὅμως ἠκούετο πλησιάζουσα, καὶ τόνοι αὐλοῦ καὶ κιθάρας, σκιρτῶντες ἐπὶ τοῦ ὑγροῦ κατόπτρου, ἔφθανον λαμπροὶ καὶ μὲ ἦχον μεταλλικὸν εἰς τῶν δύω νεανίδων τὴν ἀκοήν.

Ἡ Λουκία ἔθεσε τὴν χεῖρά της εἰς τὸ στόμα τῆς φίλης της, καὶ διὰ τῆς ἄλλης τῇ ἔδειξε πλοιάριον ἐλαφρῶς ὀλισθαῖνον ἐπὶ τοῦ ὕδατος, καὶ φαινόμενον ὡς μέλαν σημεῖον ἐντὸς ἐκτάσεως ὁλοχρύσου.

Μετ' ὀλίγον δ' ὑπὲρ τας φωνὰς τῶν ὀργάνων ὑψώθη φωνὴ ἀνθρωπίνη, ψάλλουσα ταῦτα·

Τ' οὐραν̃οῦ οἱ ἀναρίθμητοι λύχνοι
ὅλοι ἀνάφτουν καὶ λάμπουν μὲ χάρι,
καὶ σεμνὸ προχωρεῖ τὸ φεγγάρι,
καὶ τὸ ὡραῖό του πρόσωπο δείχνει.

———

Δἰ τῆς φύσεως τὰ κάλλη τὰ χίλια·
ἔβγα δἰ τα. Καθὼς σ' αντικρύσουν,
ἀπὸ ἔνα ἔνα τ' ἀστέρια θὰ σβύσουν,
θὰ κρυφθῇ τὸ φεγγάρι ἀπὸ ζήλια.

Εἰς τὸν πρῶτον ἦχον τῆς φωνῆς ταύτης, ὅσον μεμακρυσμένη καὶ ἂν ἦτον, ἡ Μαρίνα ἀνεσκίρτησε βιαίως, καὶ μετὰ ταῦτα ὅλαι της αἱ αἰσθήσεις συνεκεντρώθησαν εἰς μίαν μόνην, τὴν ἀκοήν, καὶ λησμονήσασα ποῦ εὑρίσκεται, λησμονήσασα τὴν Λουκίαν ἤτις ἐμειδία πλησίον της, μὲ τὸ στόμα ἡμιηνεῳγμένον, ἐῤῥόφα τὰς ἐλαχίστας πνοὰς τοῦ ἀέρος, σῖτινες τῇ ἔφερον τὸ διακεκομμένον μέλος, καὶ τὰς ἀσυναρτήτους τοῦ ᾄσματος συλλαβάς.

Καθὼς δ' ἐτελείωσεν ἡ πρώτη στροφή, καὶ ἐνῷ ἡ κιθάρα καὶ ὁ αὐλὸς προανέκρουον τὴν δευτέραν,

— Ἐκεῖνος εἶναι, εἶπεν ἡ Λουκία.

— Ποῖος ἐκεῖνος; ἀνέκραξεν ἡ Μαρίνα, ὡς δι' αἰφνιδίου κλόνου ἀπὸ ὕπνον βαθὺν ἐξυπνήσασα.

— Ἡ νυκτερὶς ὅπου σ' ἔλεγα. Βλέπεις ὅτι διὰ νυκτερίδα δὲν ἔχει κακὴν φωνήν.

— Ἀλλὰ ποῖος εἶναι; ποῖος εἶναι; εἶπεν ἡ Μαρίνα μὲ ταραχήν.

— Σιωπή! ἀπεκρίθη ἡ Λουκία. Ἀρχίζει.

Τῷ ὄντι τὸ πλοιάριον εἶχε πλησιάσει, καὶ ἡ δευτέρα στροφὴ ἠκούετο καθαρώτατα.

Τοῦ ματου ὁ ψάλτης, τὸ ἀηδόνι,
εἰς τὸ δάσος γλυκὰ λαρυγγίζει,
καὶ τὸ δάσος, ποῦ ἄγρια βοΐζει,
μὲ τῆς νύχτας τὸ ἀέρι μαλώνει.

———

Ἅμα ἀνοίξῃς τὰ ῥόδινα χείλια,
μὰ τὸ στόμα σου λέξι ὡς προφέρῃ,
θενὰ πέσῃ τῆς νύχτας τὸ ἀέρι,
θὰ σωπάσῃ τὸ ἀηδόνι ἀπὸ ζήλια.

— Βλέπεις ὅτι τὰ ῥόδα μου ἀκάνθας δὲν ἔχουν, εἶπε γελῶσα ἡ Λουκία, ἅμα ἐσιώπησε καὶ ἐκ δευτέρου ὁ ψάλτης. Μετὰ μίαν ἑβδομάδα θὰ στεφανωθῶμεν, καὶ ἀκούεις πῶς προοιμιάζει, ὡς ἂν δὲν εἶχε τὴν καρδίαν μου, καὶ ἂν ἐπρόκειτο ἀκόμη νὰ τὴν κερδίσῃ. Καὶ ἐν τούτοις εἶναι ἐντελῶς σύμφωνος καὶ μὲ τοὺς γονεῖς μου καὶ μὲ ἐμέ. Ὅλαι αἱ προετοιμασίαι ἔγιναν. Αὔριον θὰ σοὶ δείξω τὰ φορέματά μου καὶ τὰ στέφανα. Ὅμως κρυφίως· νὰ μὴ τὸ μάθῃ κἀνεὶς ὅτι σοὶ τὰ ἔδειξα.

— Ἀλλὰ ποῖος εἶναι; ἔλεγεν ἡ Μαρίνα, ὡς καθ' ἑαυτὴν μᾶλλον ὁμιλοῦσα ἢ ἀποκρινομένη. Ἐκεῖνο τὸ ᾆσμα, ἡ φωνὴ ἐκείνη . . . .

— Φαντάσου, εἶπεν ἡ Λουκία. Ἐκεῖνος ἤθελε νὰ γίνῃ ὁ γάμος σήμερον. Ἀλλὰ δὲν εἴμεθα ἐντελῶς ἕτοιμοι, καὶ ὁ πατήρ μου τὸν παρεκάλεσε νὰ προσμείνῃ τὴν ἐρχομένην κυριακήν.

Ἐν τούτοις τὸ πλοιάριον προὐχώρει πάντοτε πρὸς τὸ ἀνοικτὸν παράθυρον, καὶ αἱ κῶπαι ἔτυπτον μαλακῶς τὸ κῦμα, ἀκολουθοῦσαι τὴν ἁρμονίαν τοῦ ᾄσματος. Τῆς τρίτης στροφῆς καὶ αἱ λέξεις καὶ ἡ μελῳδία ἠκούοντο ἐντελέστατα.

Τὰ τριφύλλια, τὰ ῥόδα καὶ οἱ κρίνοι
ὡς εἰς κάνιστρο ἀνθοῦν μυροβόλον,
καὶ ἡ γῆ εἰς τὸν οὐράνιον θόλον
ἁρμονίας καὶ ἀρώματα χύνει.

———

Ὡς πατήσῃς ἐσὺ τὰ τριφύλλια
μ' ἐλαφρὸν ἀλαβάστρινον πόδα,
μαραμένα θὰ πέσουν τὰ ῥόδα,
θὰ σφαλήσουν οἱ κρίνοι ἀπὸ ζήλια.

Κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν τὸ πλοιάριον, ἐγγίσαν σχεδὸν εἰς τὸ παράλιον, ἐστράφη πρὸς τὰ δεξιὰ διὰ νὰ μακρυνθῇ, καὶ τὸ φῶς τῆς σελήνης ἔπεσε κάθετον ἐπὶ τῶν μουσικῶν καὶ τοῦ ψάλτου.

— Ἰδού, τὸν βλέπεις; Ἐκεῖνος ὅστις ἵσταται ὄρθιος. Πῶς σοὶ φαίνεται ἡ νυκτερίς μου;

— Ὁ Κόμης Γεράσιμος! ἔκραξεν ἡ Μαρίνα, καὶ ἡ φωνή της ἐφαίνετο ὡς ὁ τελευταῖος στεναγμὸς ἐκπνέοντος.

— Ἀ! τὸν γνωρίζεις λοιπόν; εἶπεν ἡ Λουκία. Μὴ μὲ προδώσῃς· ὁ Κόμης Γεράσιμος Ναννέτος. Μετὰ μίαν ἑβδομάδα θὰ εἶμαι κομητέσσα Ναννέτη. Τί λέγεις; δὲν τὸ ἐγκρίνεις;

Ἀλλ' ἡ Μαρίνα δὲν ἔλεγε τίποτε. Ἡ μορφή της ἔγινε λευκοτέρα μαρμάρου, οἱ ὀφθαλμοί της ἐτάθησαν, οἱ ὀδόντες της συνεσφίχθησαν σπασμωδικῶς, καὶ ὡς λίθος ἔπεσεν ἄπνους κατὰ γῆς καὶ ἀναίσθητος.

— Μαρίνα, τί ἔχεις, ἀδελφή; Τί ἔπαθες; Ὦ Θεέ μου! ἔκραξεν ἡ Λουκία, καὶ ἔλαβε τὰς χεῖράς της, ἀλλ' αἱ χεῖρές της ἦσαν ψυχραί.

— Βοήθεια, βοήθεια! ἐλειποθύμησεν ἡ Μαρίνα! ἔκραξεν ἀνοίγουσα τὴν θύραν τοῦ κοιτῶνός της, καὶ ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ συνέῤῥευσαν εἰς αὐτὸν ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς οἰκίας. Ὁ Τάπας τὴν ἔλαβεν εἰς τὰς ἀγκάλας του, καὶ ἐνῷ σταγόνες ἀγωνίας ἔῤῥεον ἀπὸ τὸ μέτωπόν του, ἐπροσπάθει δι' ὕδατος, δι' ἐντριβῶν καὶ διὰ δριμέων ἀρωμάτων νὰ τὴν ἀναλέσῃ εἰς τὰς αἰσθήσεις της. Ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν ὅλαι αἱ προσπάθειαι ἀπέβησαν μάταιαι· ἀλλὰ τέλος ἀνέπνευσε βαθέως, ἐκίνησε τὸ σῶμά της διὰ σπασμωδικοῦ κλονισμοῦ, ἠνέῳξε καὶ περιέφερε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκπεπληγμένη εἰς τοὺς περὶ αὐτὴν, καὶ μακρύνουσα μὲ τὰς δύω της χεῖρας τοὺς βοστρύχους ἀπὸ τὸ μέτωπόν της,

— Σᾶς εὐχαριστῶ, εἶπε μ' ἐλαφρὸν μειδίαμα. Δὲν εἶναι τίποτε. Ἔμεινα ἐξώρας εἰς τὸ ἀνοικτὸν παράθυρον, καὶ τὸ ψύχος τῆς θαλασσίας αὔρας μ' ἔφερε τὴν λειποθυμίαν.

— Ἐλθὲ νὰ ἡσυχάσῃς, νὰ κοιμηθῇς, εἶπεν ἡ Λουκία, καὶ ἡ θερμότης τῆς κλίνης καὶ ἡ ἐπιμέλειά μου ἐλπίζω νὰ σὲ ἰατρεύσῃ.

— Σ' εὐχαριστῶ, ἀπεκρίθη ἡ Μαρίνα, ἀλλὰ δὲν ἠμπορῶ. Αἰσθάνομαι τὸν πυρετὸν εἰς τὸ αἷμά μου. Πάτερ, σὲ παρακαλῶ, ἂν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιστρέψωμεν μᾶλλον εἰς τὴν οἰκίαν μας.

Μάτην ὁ Κόμης Κανίνος καὶ ἡ Λουκία ἠθέλησαν νὰ τὴν πείσωσι νὰ περιμείνῃ τοὐλάχιστον τὴν αὐγήν. Ὁ Τάπας, ἀνήσυχος διὰ τὴν κατάστασιν τῆς θυγατρός του, ἔσπευσε κατὰ τὴν παράκλησίν της νὰ ναυλώσῃ λέμβον ὅπως τὴν μετακομίσῃ εἰς τὴν οἰκίαν της.

— Ἀνάλαβε ταχέως, τῇ ἐψιθύρισεν εἰς τὸ οὖς ἡ Λουκία ὅταν ἀνεχώρει, καὶ τὴν ἐρχομένην κυριακὴν ἐνθυμήσου ὅτι εἶσαι προσκεκλημένη εἰς τοὺς γάμους μου. Θέλω νὰ εἶσαι παροῦσα· ἄλλως δὲν θὰ εἶναι ἡ εὐτυχία μου πλήρης.

— Φιλτάτη, ἀπεκρίθη ἡ Μαρίνα, ἐπίσης κρυφίως, ἐν ᾧ τὴν ἠσπάζετο. Εὔχομαι νὰ εἶναι πλήρης ἡ εὐτυχία σου, καὶ ἂν ἐγὼ δὲν εἶμαι παροῦσα.

Ὅταν δ' ἔφθασαν εἰς Ἀργοστόλιον, ὁ Τάπας ἠθέλησε νὰ μηνύσῃ τὸν ἰατρόν· ἡ Μαρίνα ὅμως εἶπεν ὅτι ἀνέλαβεν ἐντελῶς, ὅτι μόνον ἡσυχίας ἔχει ἀνάγκην, καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὸν κοιτῶνά της.

Κλείσασα δὲ τὴν θύραν, ἀντὶ νὰ πέσῃ εἰς τὴν κλίνην της, ἐῤῥίφθη σχεδὸν πρηνὴς ἐμπρὸς τῆς εἰκόνος ἥτις ἐκρέματο ὑπεράνω αὐτῆς, καὶ ἀφ' οὗ προσηυχήθη ὑπὲρ τὸ ἓν τέταρτον, ἠγέρθη, ἤψε τὸν λύχνον, καὶ καθεσθεῖσα εἰς τὴν τράπεζαν, ἤρχισε νὰ γράφῃ. Οἱ ὀφθαλμοί της ἦσαν φλογισμένοι ἀλλὰ στεγνοί, ἡ

χείρ της ἔτρεμε σπασμωδικῶς, ἀλλὰ τὴν ἐστήριζεν ἡ δύναμις τῆς θελήσεως. Ἔγραψε δὲ τὰ ἑξῆς.

» Πάτερ, μὲ ἠπάτησας διὰ νὰ μὴ ἀποθάνω τῆς λύπης. Ἀλλ' ἡ περίστασις κατέστρεψε τὸ τέχνασμα τῆς φιλοστοργίας σου. Δὲν εἶναι εἰς τὴν Κέρκυραν, οὔτε θὰ ἔλθῃ ὡς ὑπέσχετο, καὶ ὡς τὸν περιμένω πρὸ ἓξ ἑβδομάδων. Τὸν εἶδα χθὲς εἰς Λιξούρι. Τὴν ἐρχομένην κυριακὴν νυμφεύεται τὴν Λουκίαν. Δὲν τὸν καταδικάζω· ἡ Λουκία εἶναι ὡραιοτέρα, πλουσιωτέρα, εὐγενεστέρα μου. Ἀλλὰ συγχώρησόν με, πάτερ, ἂν νὰ ἐπιζήσω δὲν δύναμαι. Πᾶν ποτήριον πικρίας θὰ κατέπινον σιωπῶσα, ἂν ἤξευρον ὅτι ἡ μέλαινα καὶ τεθλιμμένη ζωή μου ἐδύνατο νὰ συντελέσῃ εἰς παρηγορίαν τῶν γηρατείων σου. Ἀλλ' ὄχι! ἄχθος ἀνυπόφορον δι' ἐμέ, διὰ σὲ θὰ εἶναι διηνεκὴς βάσανος. Ἡ θέα τῆς ἀπελπισίας μου θὰ εἶναι αἰωνία ἀπελπισίας πηγὴ διὰ σέ. Ἄφες με ν' ἀπέλθω ὅπου ὑπάρχει ἀνάπαυσις, καὶ ἴσως καὶ λήθη. Καὶ ἂν δὲν δυνηθῇς, πάτερ μου, νὰ μὲ λησμονήσῃς καὶ σύ, προσεύχου ἐνίοτε δι' ἐμέ. »

Μετὰ ταῦτα δ' ἠνέῳξε τὸ κιβώτιόν της, καὶ ἐξήγαγε φιάλην περιέχουσαν ῥευστὸν ὑποπράσινον· καθεσθεῖσα δὲ εἰς τὴν κλίνην της, ἔλαβε τὴν τελευταίαν ἐπιστολὴν τοῦ Γερασίμου ἀπὸ τὸ στῆθός της, ὅπου ἔμενεν ἐναποτεταμιευμένη πρὸ τριάκοντα ἡμερῶν, καὶ ἤρχισε νὰ τὴν ἀναγινώσκῃ. Οἱ ὀφθαλμοί της, ξηροὶ μέχρι τοῦδε, ἐπλήσθησαν διὰ μιᾶς δακρύων, καὶ περὶ τὸ μέσον τῆς ἐπιστολῆς ὀλοφυρμοὶ τὴν διέκοψαν. Ἀλλ' ἐπανέλαβεν ἀμέσως τὴν ἀνάγνωσιν πάλιν, καὶ εἰς τὸ τέλος ὑψώσασα τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανόν, ἥρπασε σπασμωδικῶς καὶ ὡς ἐν παραφορᾷ τὴν φιάλην, τὴν ἔφερεν εἰς τὸ στόμα της, καὶ ἐρρόφησε τὸ ἥμισυ τοῦ περιεχομένου αὐτῆς. Μετὰ ταῦτα δὲ ἀνέτρεψε τὴν κεφαλήν της εἰς τὸ προσκεφάλαιον, ὡς καταβληθεῖσα ἀπὸ τὸν ψυχικόν της ἀγῶνα. Μετ' ὀλίγον ἠσθάνθη στενοχωρίαν περὶ τὴν ἀναπνοήν, καὶ μετά τινας στιγμὰς ἔπεσεν εἰς λειποθυμίαν. Ὅτε δὲ συνῆλθεν, ἠσθάνετο μέγαν κάματον εἰς τὰς χεῖρας καὶ εἰς τοὺς πόδας, καὶ πόνους εἰς τοὺς ἁρμούς. Καὶ ἠθέλησε μὲν νὰ ἐγερθῇ, ἀλλὰ τὰ μέλη της ἦσαν ὡς τεθλασμένα. Ψυχρὸς ἱδρὼς περιεχύθη εἰς ὅλον τὸ σῶμά της, καὶ βίαια σπασμωδικὰ κινήματα ἤρχισαν νὰ τὸ τινάσσωσιν, ἀκολουθούμενα ἀπὸ ἀλλεπαλλήλους λειποθυμίας. Μετὰ ταῦτα ἠσθάνθη σφοδρὸν πόνον εἰς τὴν καρδίαν, ἠθέλησε νὰ φωνάξῃ, ἀλλ' ἡ ἀγωνιῶσα φωνή της ἐξέλιπεν· ἔφερε δὲ μὲ ὁρμὴν εἰς τὸ στόμά της τὴν ἐπιστολὴν ἣν ἐκράτει, ἀφῆκε μέγαν στεναγμόν, καὶ ἐξέπνευσεν.

Ἀνήσυχος ὁ πατήρ της, εἰσῆλθε τὸ πρωὶ ἀθορύβως εἰς τὸν κοιτῶνά της, καὶ ἐρώτησε μὲ φωνὴν ταπεινήν·

— Μαρίνα, ἐξύπνησας;

Μὴ λαβὼν δὲ ἀπόκρισιν, διὰ νὰ μὴ τὴν ταράξῃ, δὲν ἦλθε πρὸς τὴν κλίνην, ἀλλ' ἐπλησίασε πρὸς τὴν τράπεζαν, ὅπου ἀμέσως προσέβαλε τὰ βλέμματά του ἡ ἀνοικτὴ πρὸς αὐτὸν τῆς Μαρίνης ἐπιστολή. Τὴν ἥρπασεν ἑπομένως εὐθὺς μὲ τρέμουσαν χεῖρα, τὴν διέτρεξεν ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, καὶ κτυπήσας τὴν φαλακρὰν κεφαλήν του μὲ τὰς δύο του χεῖρας,

— Μαρίνα μου, ἔκραξε, Μαρίνα μου!

Καὶ ἐρρίφθη πρὸς την κλίνην· μὲ ἀνοικτὰς ἀγκάλας. Ἐπ' αὐτῆς ἔκειτο ἡ Μαρίνα νεκρά. Ἡ κεφαλή της ἦτον ἐστραμμένη πρὸς τὰ ὀπίσω, ὠχρὰ ὡς ὁ μαραινόμενος κρίνος, καὶ ἡ κόμη της, λυθεῖσα ἐπὶ τῆς ἀγωνίας, ἐκρέματο εἰς μελανοὺς βοστρύχους ἐπὶ τῶν ὤμων της. Εἰς τὴν μίαν χεῖρα ἐκράτει ἀκόμη τὸ γράμμα τοῦ Γερασίμου, εἰς δὲ τὴν ἄλλην τὴν ὀλεθρίαν φιάλην. Ὁ Τάπας τὴν περιέκλεισεν εἰς τὰς ἀγκάλας του τότε, καὶ κατακαλύπτων αὐτὴν μὲ φιλήματα, καὶ κράζων αὐτὴν ἐπανειλημμένως, ἐπροσπάθει νὰ τὴν θερμάνῃ εἰς τὸ στῆθός του. Ἀλλὰ φεῦ! ἡ θέρμη φιλοστόργου ἀγκάλης δὲν λύει τὸν παγετὸν τοῦ θανάτου. Ὁ Τάπας ἐννόησεν ὅτι ἔθαλπεν ἐπὶ ματαίῳ ἄψυχον πτῶμα. Τότε ἐγερθεὶς, ἤρχισε νὰ περιφέρηται ὡς φρενήρης ἐντὸς τοῦ κοιτῶνος, καὶ ἦτον οἰκτρὸν καὶ φοβερὸν συγχρόνως τὸ θέαμα τοῦ γέροντος τούτου. Ἐνίοτε μὲν ἐμυκᾶτο ὡς τίγρις, ἧς ἐσυλήθη ἡ φωλεὰ, ἄλλοτε ἐκτύπα τὴν κεφαλήν του εἰς τοὺς τέσσαρας τοίχους τοῦ δωματίου, ἄλλοτε ἠπείλει μὲ τὸν γρόνθον τὴν γῆν καὶ τὸν οὐρανόν, ἄλλοτε ἐκάθητο καὶ ἔκλαιεν ὡς παιδίον.

— Μαρίνα μου, κόρη μου, ἔλεγε, μὲ ἀφῆκας μόνον, μὲ ἀφῆκας ἔρημον εἰς τὴν γῆν. Μισῶ, περιφρονῶ τοὺς ἀνθρώπους. Σὺ ἦσο ἡ μόνη ἀγάπη μου, ἡ μόνη θρησκεία μου, τῆς καρδίας μου ἡ καρδία. Ὦ! νὰ τὰ σχίσω μὲ τοὺς ὀδόντας μου τὰ σπλάγχνα τῶν φονέων σου!

Καὶ ἤρχισεν ἐκ νέου τὰ παράφορά του κινήματα. Ἀλλ' αἴφνης ἤκουσεν ὅτι ἐκτύπων ἐλαφρῶς τὴν θύραν τοῦ κοιτῶνος, καὶ ἀνεσκίρτησε. Ῥίψας δὲ πέριξ τὰ βλέμματα, καὶ συνελθὼν, ἔκλεισε πρῶτον τὰ παραπετάσματα τῆς κλίνης τῆς κόρης του, κατεβίβασε μετὰ ταῦτα τὰ δίοπτρά του, καὶ ἠνέῳξε τὴν θύραν εἰς τὴν ὑπηρέτριαν ἥτις εἰσῆλθεν.

— Αὐθέντα, εἶπεν, ἤκουσα ὡς νὰ μ' ἐφωνάζετε.

— Ναί, ἀπεκρίθη ἡσύχως ὁ συμβολαιογράφος. Σ' ἐρώναξα νὰ σὲ 'πῶ πῶς ἡ Μαρίνα εἶναι ἄῤῥωστη, καὶ νὰ μὴν ἀφήσῃς κάνένα νὰ ἐμβῇ εἰς τὴν κάμαρά της. Μήτε ἀτή σου νὰ μὴν ἐμβῇς ἂν δὲν σὲ φωνάξῃ.

Καὶ κατόπιν τῆς ὑπηρετρίας ἐξῆλθε καὶ αὐτὸς, ἐκλείδωσε, χωρὶς ἐκείνη νὰ τὸν παρατηρήσῃ, τὴν θύραν, καὶ ἔλαβε τὸ κλειδίον.

Η'.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ Κόμης Γεράσιμος εἰς Λιξούρι ἐλάμβανεν παρ' ἀγνώστου κωπηλάτου ἐπιστολὴν, ἔχουσαν ὡς ἕπεται·

— Καρίσσιμο κόντε· ἐμαθα πῶς ἐκόπιασες εἰς τὸ Λιξούρι· καλῶς ὥρισες. Διὰ τὴν δουλειὰ ὁποῦ ξεύρεις ἔχω κᾶτι ἀναγκαῖο νὰ σοῦ πῶ. Ἐλ' ἀπόψε εἰς ταῖς ἐννέα τῆς νυκτὸς εἰς τὴ Λιβαθὸ εἰς τὸ καζίνο μου, καὶ κτύπησε τρεῖς κόλπους εἰς τὴν θύρα. Σὲ περιμένω εἰς τὸ δεῖπνον. »

Ὁ Γεράσιμος ὠχρίασεν ὅταν ἀνέγνω τὰς λέξεις « διὰ τὴν δουλειὰ ὁποῦ ξεύρεις. »

Ἀλλὰ τὴν ἑσπέραν, ἅμα ὁ ἥλιος ἔδυσεν, ἐτυλίχθη εἰς τὸν μανδύαν του, διέπλευσε τὸν λιμένα ἕως τὸ Ἀρ-

γοστόλιον, καὶ ἐκεῖθεν διευθύνθη πεζὸς πρὸς Λιβαθόν. Ὁ οὐρανὸς ἦτον νεφελώδης καὶ ἡ νὺξ σκοτεινή. Εὗρεν ὅμως χωρὶς δυσκολίας τὸν δρόμον του πρὸς τὴν ἀγροικίαν τοῦ Τάπα, διότι καλῶς τὸν ἐγνώριζεν. Ἐλθὼν δὲ πρὸς τὴν θύραν, ἔκρουσε τρὶς κατὰ τὴν ὁδηγίαν, καὶ ἔσωθεν τὸν ἠνέῳξεν αὐτὸς ὁ Συμβολαιογράφος. Εἰσῆλθε δὲ εἰς αἴθουσαν ὁλοφώτιστον, ἔχουσαν εἰς τὸ μέσον τράπεζαν ἐστρωμένην διὰ δύω συνδαιτυμόνας, καὶ παρὰ τὸν τοῖχον ἀνακλιντήριον κεκαλυμμένον διὰ λευκοῦ ἐφαπλώματος.

— Σιὸρ κόντε, εἶπεν ὁ Τάπας μὲ φωνὴν ἀπότομον, καλῶς ὥρισες. Ἤσουν ἀμμὰ εἰς τὸ Λιξούρι, κ' ἐγὼ δὲν τὸ ἤξερα.

— Αἴ... ἀπεκρίθη τεταραγμένος ὁ Γεράσιμος. Ἦτον, γέρο πατέρα, ὅ,τι ἔρθασα, καὶ ἤθελα νὰ ἔλθω νὰ μὲ ἰδῆτε ἔξαφνα.

— Ἔξαφνα! ὦ μπέλλο. Κάτσε λοιπὸν, τζόια μου. Κάτζε νὰ φάμε καὶ νὰ κουβεντιάσουμε. Τὶ κοιτάζεις γύρου γύρου. Ἔνοιασου. Εἴμαστε μονάχοι ὁλομόναχοι εἴμαστε. Μὲ τὴν τρόμπαν τῆς Ἱεριχοῦς ἐδῶ νὰ φωνάζῃς, μία ὥρα γύρω δὲν εἶναι ποιὸς νὰ σ' ἀκούσῃ. Κάτζε ποῦ σοῦ λέγω.

Ὁ Γεράσιμος καὶ ὁ Τάπας ἐκάθησαν εἰς τὴν τράπεζαν.

— Περίφημον δεῖπνον ἔχεις, εἶπεν ὁ Γεράσιμος τρώγων. Αὐτὸ τὸ καρύκευμα εἶν' ἐξαίρετον.

— Καὶ πῶς ἀμμὰ, ἀπεκρίθη ὁ Τάπας· ἤξερα πῶς ἔχω νὰ ῥιτζεβέρω τὸν σινιὸρ κόντε Ναννέτο. Καὶ τὸν πόβερο τζίο λοιπὸν τὸν ἐξπεδίρισες ἄναυλα. Τὸν φοβέριτσες πῶς θὰ τὸν πνίξῃς μὲ τὰ χέρια σου γιὰ νὰ βάλῃ τὴ φίρμα του, καὶ ἀρ' οὗ τὴν ἔβαλε, τὸν ἔπνιξες μὲ τὰ μαξιλάρια· φαμόζο μὰ τὸν ἄϊ Γεράσιμο! Πῶς σὲ φαίνουνται ἐτούταις ἡ περδικούλαις;

— Θαυμάσιαις, εἶπεν ὁ Γεράσιμος ὠχριῶν. Ὅμως, γέρο Τάπα, τὶ ὁμιλίαις μὲ κάμνεις εἰς τὸ δεῖπνον; Ἀρησέ ταις, σὲ παρακαλῶ.

— Κουβέντσαις, καρίσσιμο, διὰ νὰ περνᾷ ὁ καιρός. Ἔλα δά! Εἶμαι βέβαιος, ἂν εἶχες ἐδῶ τοῦ σιὸρ τζίου τὸ κεφάλι παραγιομιστὸ, θὰ τὸ ἔτρωγες γιὰ τὴν κληρονομιά του.

— Τάπα, ἀνέκραξεν ἀγανακτῶν ὁ Γεράσιμος, καὶ ἀπωθῶν τὴν τράπεζαν, ἄφες αὐτοὺς τοὺς ἀστεϊσμούς, ἢ ἀναχωρῶ.

— Ἔχεις δίκιο, ἂς τ' ἀφήσουμ' αὐτά. Ὅ,τι ἔγιν' ἔγινε καὶ δὲν ξεγένεται. Ἐλ' ἂς πιοῦμε 'ς τὴν ὑγεία τοῦ νέου σιὸρ κόντε Ναννέτου, καὶ 'ς τὴν ὑγεία τῆς γιομάτης κασσέλας του.

Ἑκάτερος τῶν συνδαιτυμόνων εἶχεν ἐμπρός του φιάλην πλήρη οἴνου καὶ ποτήριον. Ὁ Συμβολαιογράφος ἐπλήρωσε τὸ ποτήριόν του, καὶ τὸ ἔπιεν ὅλον, καὶ ὁ Γεράσιμος ἐφιλοτιμήθη νὰ μὴ μείνῃ κατώτερος.

— Καὶ τὶ κάνεις 'ς τὸ Λιξούρι, γιὰ δὲ μοῦ λές; ἐξηκολούθησεν ὁ Συμβολαιογράφος.

— Σ' εἶπα ὅτι μόλις ἔρθασα εἰς τὸ Λιξούρι, ἀπεκρίθη ὡς ἀγανακτῶν ὁ Γεράσιμος.

— Ἀ! ναί, μὲ συμπαθᾶς, τὸ ἀστόχησα. Μα γιὰ πέμου, καὶ οἱ γάμοι σου πότε;

— Ποῖοι γάμοι; ἐρώτησε ταραττόμενος ὁ Γεράσιμος.

— Πῶς; ἀστόχησες κ' ὅλα πῶς ἔχεις νὰ παντρευτῇς: Ἐβίβα ἡ κοντεσσίνα Ναννέτο!

Καὶ ὁ Συμβολαιογράφος ἔπιε δεύτερον ἰσοχειλὲς ποτήριον, καὶ ὁ Γεράσιμος τὸν ἐμιμήθη.

— Πῶς νὰ τὸ λησμονήσω, εἶπε τέλος αὐτὸς θαῤῥαλέως. Διόλου δὲν τὸ ἐλησμόνησα. Ἔχω ὅμως ὀλίγας ὑποθέσεις, ὀλίγας ἑτοιμασίας εἰς τὸ Λιξούρι, καὶ μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας, ὅταν τὰς τελειώσω, θὰ ἔλθω νὰ σὲ ζητήσω τὴν Μαρίναν.

— Ἀ! τὴν Μαρίναν! εἶπεν ὁ Τάπας μὲ φωνὴν ὑπόκωφον, ὁμοιάζουσαν βρυχηθμὸν θηρίου. Ἄς πιοῦμε καὶ εἰς τοὺς γάμους σου μία.

Καὶ ἀμφότεροι ἐκένωσαν καὶ τρίτον ποτήριον.

— Ἀλήθεια, εἶπεν ὁ γέρων, ἀστόχησα νὰ σ' ἐρωτήσω, ἐτοῦτο τὸ κρασὶ πῶς σὲ φαίνεται;

— Εἶν' ἐξαίρετον, εἶπεν ὁ Γεράσιμος· ὀλίγον δυνατὸν μόνον. Βλέπεις τὸ ἐτελείωσα ὡς τὸν πάτον.

— Παράξενο! κουριόζο πρᾶγμα! εἶπεν ὁ Τάπας. Ἐγὼ ἐθαῤῥοῦσα πῶς τὸ φαρμάκι πικρίζει τὸ κρασί.

— Ποῖον φαρμάκι;

— Ἀ! ἀστόχησα νὰ σοῦ πῶ, πῶς ἡ μπουτίλλια αὐτὴ ποῦ ἐτελείωσες ὡς τὸν πάτο, ἦτον μισὴ κρασὶ καὶ μισὴ φαρμάκι.

— Δὲν ἐννοῶ τὶ λέγεις, εἶπεν ὁ Γεράσιμος μὲ προφανῆ ταραχήν.

— Δὲν μὲ νοιώνεις, πὲρ μπάκο! Ἔλα, σινιὸρ κόντε, γιὰ νὰ μὲ νοιώσῃς. Γιὰ σήκω καὶ τράβηξε ἀπ' ἐκεῖ ἐκεῖ τὸ σκέπασμα.

Ὁ Γεράσιμος ἠγέρθη τῆς τραπέζης, μὴ ἐννοῶν τὶ θέλει νὰ τῷ εἰπῇ ὁ Συμβολαιογράφος, καὶ πλησιάσας εἰς τὸ ἀνακλιντήριον, ἀνέσυρε τὸ πέπλωμα. Ἀλλ' ἐν τῷ ἅμα ἀφῆκε φωνὴν ῥρίκης, ὠπισθοδρόμησε δύω βήματα, καὶ αἱ τρίχες του ὠρθώθησαν εἰς τὴν κεφαλήν του. Τὸ κάλυμμα ἀνασυρθὲν, ἀνεκάλυψε τῆς Μαρίνης τὸ πελιδνὸν πτῶμα.

— Τώρα νὰ σὲ κάμω νὰ νοιώσῃς, εἶπεν ὁ γέρων μὲ φωνὴν βροντώδη ὡς κεραυνὸν. Αὐτὴ ἦτον ἡ κόρη μου, ἦτον ὁ ἄγγελός μου, αὐτὴ ἦτον ἡ ζωή ὅλη μου. Ὅταν ἤσουν ζήτουλας κ' ἐκείνη πλούσια, τὴν εἶπες πῶς τὴν ἀγαπᾷς, πῶς θὰ τὴν πάρῃς γυναῖκά σου, καὶ ἡ δόλια σὲ πίστεψε, καὶ ξέχασε τὸν πατέρα της, καὶ ξέχασε τὸ Θεό της διὰ νὰ λατρεύῃ ἐσένα. Ἀφ' οὗ ἔπνιξες τὸν τζίο σου καὶ ἔκλεψες τὸ βιός του, τότες ἡ Μαρίνα δὲν σὲ φαίνεται ἀρκετὰ πλούσια, τὴν πρόδοσες, τὴν ἄρησες....

— Ἐγὼ, φίλτατε;...

— Σιωπή! Τολμᾷς καὶ λαλεῖς ἀκόμα! Τὴν πρόδοσες, σὲ λέγω, καὶ τὴν κυριακὴ παντρεύεσαι τοῦ Κόντε Κανίνου τὴν κόρη. Τὴν πρόδοσες, καὶ νάτηνε! Πῆρε φαρμάκι καὶ πέθανε. Αἴτην ἐκεῖ, ἀσσασίνε. Θέλεις νὰ πάρῃς τὴν καρδιά της νὰ τὴν φᾷς μαζῆ μὲ τὸ κεφάλι τοῦ θειοῦ σου; Πῆρε φαρμάκι, ἀκοῦς; Ὅμως ἄνδρας καὶ γυναῖκα ἀπ' ἕνα ποτήρι πίνουν. Τὸ μισὸ ἤπιεν ἡ κόρη μου, καὶ ἀπέθανε σὲ τρεῖς ὧραις. Τὸ ἄλλο μισὸ σὲ τὸ φύλαξα καὶ σὲ τὸ ἐπότισα, σιὸρ

κόντε. Εἰς μίαν ὥρα θὰ γένῃς κρύος σὰν τὸ κρούσταλο, εἰς δύω θὰ ξεσχίζῃς μὲ τὰ δόντια τὰ κρέατά σου, εἰς τρεῖς ὥραις θὰ κρεπάρῃς ὡσὰν τὸν σκύλον.

— Μ' ἐφαρμάκισες, μ' ἐφαρμάκισες! ἐφώναξεν ὁ Γεράσιμος, καὶ οἱ ὀφθαλμοί του ἠνεώχθησαν ὡς σκελετοῦ φοβεροί.

— Σιωπή, σὲ λέγω, εἶπεν ὁ Τάπας, οὗ τὸ πρόσωπον εἶχεν οὐχὶ ἀνθρωπίνην, ἀλλὰ δαίμονος ἔκφρασιν. Σ' ἐφαρμάκισα, ναί· μὰ τοῦτο εἶν' ἕνας θάνατος, κ' ἤθελα χίλιους ἂν μπορῶ νὰ σὲ δώσω. Γι' αὐτὸ ἑτοίμασα καὶ τοῦτα γιὰ τὴ δούλεψι σου.

Καὶ ἀπὸ τοὺς κόλπους του ἐξήγαγε δύω πιστόλια.

— Βοήθειαν! βοήθειαν! ἔκραξεν ὁ Γεράσιμος, καὶ ἔτρεξε πρὸς τὴν θύραν, ἀλλὰ τὴν εὗρε κλειστήν, καὶ ἤρχισε νὰ τὴν σείῃ μὲ τὰς δύω του χεῖρας.

— Τί φωνάζεις; ποῦ τρέχεις, πολτρόνε, εἶπεν ὁ Τάπας, τρύζων τοὺς ὀδόντας. Δὲν σὲ εἶπα πῶς μιὰ ὥρα μακρυὰ ἀπ' ἐδὼ δὲν εἶναι ἄνθρωπος νὰ σ' ἀκούσῃ; ἐκεῖν' ἡ πόρτα, τοῦ κακοῦ τὴν σεῖς. Εἶναι κιούζα, καὶ τὸ κλειδὶ τὸ ἔχω ἐγώ.

— Τάπα, δι' ὄνομα τοῦ θεοῦ, δι' ὅ,τι ἀγαπᾷς εἰς τὸν κόσμον!... ἔκραξε τρέμων ὡς τὸ φύλλον ὁ Γεράσιμος.

— Ὅ,τι ἀγαπῶ εἰς τὸν κόσμον! Βιρβόνε. Ὅ,τι ἀγαπῶ εἰς τὸν κόσμον, αἴτο ἐκεῖ νεκρόν, καὶ σὺ μὲ τὸ σκότωσες.

— Τάπα, ἀγαπητὲ Τάπα, εὐσπλαγχνίαν.

— Προσευχήσου, σὲ λέγω, 'ς τὸν διάβολο, νὰ ἔλθῃ νὰ φορτωθῇ τὴν ψυχή σου. Ἄφσε νὰ δοκιμάσω ἐτοῦτο τὸ πιστόλι ἂν σημαδεύγῃ καλά.

Καὶ ἐπυροβόλησε τρία βήματα μακρὰν ἀπὸ τὸ θῦμά του, καὶ ὁ Γεράσιμος ἐκτείνας τοὺς βραχίονας, ἔπεσε νεκρὸς κατὰ γῆς.

— Καλά, πὲρ μπάκο, εἶπεν ὁ συμβολαιογράφος καταχθονίως γελῶν· καὶ ἂς ἔχῃ τοὺς ἑβδομήντα τὸ χέρι μου. Κ' αὐτὸ ἀμμὰ τὸ ἄλλο πιστόλι θὰ τ' ἀφήσω παραπονεμένο; Ἴσως ὁ σκύλος νὰ μὴν ἐξεψύχησε, καὶ μπορεῖ νὰ αἰσθανθῇ καὶ τρίτο θάνατο.

Καὶ μὲ ψυχρὰν καὶ αἱμοβόρον θηριωδίαν ἐκένωσε καὶ τὸ δεύτερον πυροβόλον ἐπάνω του.

Ἔπειτα δὲ, πλησιάσας εἰς τὸν νεκρὸν τῆς Μαρίνης, τὴν ἐφίλησεν εἰς τὸ μέτωπον.

— Κόρη μου, δὲν σὲ ἀπάτησα, εἶπε. Σὲ ὑποσχέθηκα ἄνδρα νὰ σὲ τὸν δώσω. Αἴ τον ἐκεῖ, σὲ τὸν ἔδοσα.

Καὶ μετὰ ταῦτα, λαβὼν τὴν κλεῖδα ἀπὸ τὸν κόλπον του, καὶ ἀνοίξας τὴν θύραν, ἐξῆλθε, καὶ διευθύνθη πρὸς τὴν πόλιν.

Ἡ νὺξ περὶξ του ἦτον σκοτεινὴ ὡς πίσσα. Τὰ ἀντικείμενα διεκρίνοντο ἀβέβαια καὶ συγκεχυμένα· τὰ δένδρα ἐφαίνοντο ὡς γιγαντιαῖα πτώματα, κινοῦντα ἄνω καὶ κάτω τοὺς νεκρούς των βραχίονας, καὶ ὁ ἄνεμος συρίζων εἰς αὐτὰ ἐμιμεῖτο ὀλολυγμοὺς τῶν ἀποθνησκόντων. Μεθ' ἑνὸς δὲ τετάρτου πορείαν, εὗρεν ὑπὸ μέγα δένδρον περιμένοντα τὸν ὑπηρέτην του μὲ τὸν ἵππον.

Ὁ Συμβολαιογράφος ἔδωκεν εἰς τὸν ὑπηρέτην ὀγκώδη ἐπιστολὴν, καὶ τῷ εἶπεν·

— Εἰς τὸν ἀβοκάτο φισκάλε. Νὰ τὸ ἔχῃ πρὶν ξημερώσῃ.

Καὶ ἐν ᾧ ὁ ὑπηρέτης διευθύνετο πρὸς τὸ Ἀργοστόλιον, αὐτὸς, ἀναβὰς τὸν ἵππον, ἔστρεψε πρὸς τὴν πόλιν τὰ νῶτα, καὶ ἐμακρύνθη καλπάζων.

Θ.

Ἡ πρωΐα τῆς ποινικῆς ἐκτελέσεως τοῦ Ῥοδίνου ἀνέτελλε, καὶ ὁ κατάδικος ἦτον ἤδη ἐκτὸς τῆς ἀγυρίνης του κλίνης. Ὄρθιος ἐμπρὸς τοῦ φεγγίτου τῆς φυλακῆς του, παρεμόνευε τὴν πρόοδον τοῦ φωτὸς, καὶ ὅταν εἶδε τὸν ἥλιον ἐγερθέντα ὑπὲρ τοὺς λόφους, τῷ ἀπεύθυνε διὰ τῆς χειρὸς ἀσπασμόν, καὶ ἐψιθύρισε·

— Διὰ τελευταίαν φοράν.

Μετὰ ταῦτα δὲ περιέφερε μετ' ἀγάπης τὸ βλέμμα εἰς τὴν πεδιάδα, εἰς τὸ ὄρος, ἐπὶ τὴν θάλασσαν, εἰς ὅλα τὰ ἀντικείμενα ὅσα ἔκειντο ἐντὸς τοῦ ἐπιτόμου ὁρίζοντός του, καὶ ἔπειτα τὸ ἐστήριξεν εἰς τὸν οὐρανὸν, ὅπου ἀνέβη καὶ ἡ καρδία του ἐπὶ τῶν πτερύγων τῆς προσευχῆς.

Τὴν στιγμὴν δὲ ταύτην ἡ σιδηρᾶ θύρα τῆς εἱρκτῆς του ἠκούσθη τρύζουσα ἐπὶ τῶν στροφίγγων της, καὶ ὁ Ῥοδίνης μεταστραφεὶς, εἶδεν ἐπὶ τῆς φλιᾶς τὸν δεσμοφύλακα, καὶ ὀπίσω αὐτοῦ ἄνθρωπον ἔχοντα ταχὺ τὸ βλέμμα καὶ τὴν ὄψιν ἀπαίσιον.

— Εἶναι καιρὸς; ἐρώτησεν ὁ Ῥοδίνης.

— Καιρὸς, ἀπεκρίθη ὁ δεσμοφύλαξ. Ὁ ἥλιος ἀνατέλλει.

— Καὶ ἀνατέλλει ὡραῖος, ἀπεκρίθη ὁ Ῥοδίνης. Δὲν ἐζήτησε κἀνεῖς νὰ μὲ ἰδῇ ἀπὸ τὸ πρωΐ;

— Μάλιστα, εἶπεν ὁ δεσμοφύλαξ, ἀλλὰ διετάχθησαν νὰ προσμείνουν κάτω. Ἂν εἶσθε ἕτοιμος, καταβαίνομεν.

— Ἕτοιμος;... εἶπεν ὁ Ῥοδίνης. Μάλιστα, εἶμαι.

Καὶ δίδων εἰς αὐτὸν ἓν δακτυλίδιον,

— Ἀλλὰ πρὶν καταβῶμεν, ἐπρόσθεσε, λάβε αὐτὸ εἰς ἐνθύμημα διὰ την ἀγαθότητα ὅσην, ἂν καὶ δεσμοφύλαξ μου, ἔδειξας πρὸς ἐμέ.

Ὁ γέρων δεσμοφύλαξ ἔλαβε τότε μετὰ ζωηρότητος τὴν χεῖρα τοῦ Ῥοδίνου καὶ τὴν ἔφερεν εἰς τὰ χείλη του.

— Κύριε Ῥοδίνη, εἶπεν, ἡ χεὶρ αὐτὴ κ' ἑκατομμύρια ἂν μ' ἔδιδε, δὲν θὰ τὴν ἤγγιζα μὲ τὰ χείλη μου, ἂν τὴν ἐπίστευα δολοφόνον.

— Σ' εὐχαριστῶ, φίλε μου, εἶπεν ὁ Ῥοδίνης. Ἡ κεποίθησις καρδίας ὡς τὴν ἐδικήν σου εἰς αὐτὰς τὰς στιγμὰς μ' εἶναι ὑπερτάτη παρηγορία.

Ἔπειτα δὲ, στραφεὶς πρὸς τὸν συνοδεύοντα, τὸν δήμιον,

— Τὰ ἐνδύματά μου, τῷ εἶπε, σοὶ ἀνήκουν, νομίζω, δικαιωματικῶς. Εἰς τὸν κόλπον των θὰ εὕρῃς τὸ βαλάντιόν μου, περιέχον ὅσα νὰ σ' ἀποζημιώσουν διὰ τοὺς κόπους σου. Δὲν εἶναι σφάλμα σου ἂν αὐτὸς δὲν μ' εἶναι εὐάρεστος.

Καὶ βλέπων αὐτὸν προχωροῦντα μὲ σχοινίον εἰς τὰς χεῖρας,

— Τί θέλεις; τὸν ἐρώτησεν ἡσύχως.

— Πρέπει, ἀπεκρίθη αὐτὸς, προσπαθῶν νὰ πραύνῃ τὴν τραχύτητα τῆς φωνῆς του, πρέπει νὰ σὲ δέσω τὰ χέρια, ἂν εἶναι ὁρισμός σου.

— Ὁρισμὸν, φίλε μου, δὲν ἔχω, ἀπεκρίθη πικρῶς μειδιῶν ὁ Ῥοδίνης. Κάμε ὅ,τι εἶναι τοῦ χρέους σου Ἀλλ' ὁ δεσμοφύλαξ ἐμπόδισεν.

— Ἄρησε, ἄρησε, εἶπεν. Ἔχεις καιρὸν ὅταν φθάσῃς ἐκεῖ.

Οὕτω κατέβησαν τὴν κλίμακα τῆς εἱρκτῆς. Ἀλλ' ἐμπρὸς τῆς αὐλείας πύλης ὁ Ῥοδίνης ἐστάθη τεταραγμένος, διότι πρὸ τῆς φλιᾶς ἀπήντησε τὴν Ἀγγελικὴν ἢ μᾶλλον τὸ φάντασμα τῆς Ἀγγελικῆς, μὴ δυναμένην νὰ κρατηθῇ εἰς τοὺς πόδας της, καὶ κρατουμένην ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ τὸν πατέρα της, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπὸ τὸν γέροντα Νικολὸν, τὸν ὑπηρέτην τοῦ ἀποθανόντος κόμητος, κλαίοντας ἀμφοτέρους.

Ἀλλ' ἅμα τὸν εἶδε πλησιάσαντα ἡ Ἀγγελικὴ, ὡς ὅλα τὰ χαυνωθέντα ζωτικὰ ἐλατήριά της νὰ ἐνετάθησαν διὰ μιᾶς, ἐρρίφθη πρὸς αὐτὸν, καὶ κρεμασθεῖσα διὰ τῶν δύω χειρῶν της ἀπὸ τὸν ἕνα του ὦμον, ἤρχισε νὰ κλαίῃ σφοδρῶς. Συγχρόνως δὲ καὶ ὁ Βοράτης καὶ ὁ Νικολὸς ἔλαβον τὰς δύω του χεῖρας καὶ τὰς ἔβρεχον καὶ αὐτοὶ μὲ τὰ δάκρυά των.

Ὁ δὲ Ῥοδίνης ἔσφιγξεν ἀμφοτέρων τὰς χεῖρας μ' ὅλην τὴν ζέσιν τῆς διακαεστάτης εὐγνωμοσύνης, καὶ διὰ τοῦ βραχίονός του ἐστήριζε τὴν Ἀγγελικὴν, κινδυνεύουσαν νὰ πέσῃ καὶ πάλιν εἰς τὸ ἔδαφος. Οὕτως ἤρχισε τὴν τελευταίαν πορείαν του, καὶ βαδίζων αὐτὸς πρὸς τὸν θάνατον, ἔφερεν ἡμιθανῆ τὴν μνηστήν του, καὶ τὴν παρηγόρει καὶ τὴν ἐνεψύχου διὰ τῶν λόγων του.

— Τί φοβεῖσαι, τῇ ἔλεγε, δι' ἐμέ; Τὸν σωματικὸν πόνον; εἶναι στιγμῆς ἀγωνία. Τὸν προσωρινὸν χωρισμόν μας; ἔχομεν ἐδικήν μας τὴν αἰωνιότητα. Ὁ νυμφικὸς στέφανός μας ἂν ἐμαράνθη πρὶν ἢ πλεχθῇ, φίλη μου, ἀλλ' ὁ ἀστέριος στέφανος τῶν μαρτύρων μᾶς περιμένει εἰς τὸν οὐρανόν. Μὴ λόγους, μὴ διανοίας ἀπελπισίας. Εἰς τὸ στέλεχος τῆς ἀρετῆς ἀνθεῖ ἡ ἐλπίς. Μὴ σπεύδῃς νὰ ἐξέλθῃς τοῦ σταδίου τῆς ζωῆς, εἰμὴ ὅταν σὲ καλέσῃ ὁ πλάστης σου, καὶ τότε, ἔχω τὴν πεποίθησιν, αἱ ψυχαί μας θέλουσιν ἀπαντηθῇ εἰς τοὺς κόλπους του.

— Αἱ ψυχαί μας εἶναι ψυχὴ μία, ἐψιθύριζεν ὀλοφυρομένη ἡ Ἀγγελική· ὁμοῦ θέλουσιν ἀναπτερωθῇ πρὸς τὸν οὐρανόν. Ἡ ἐδική μου περιμένει εἰς ἄκρα τὰ χείλη μου. Εἰς τὴν συνείδησιν τῶν δικαστῶν σου διπλῆ καταδίκη θέλει βαρύνει.

Οὕτως ἔφθασαν εἰς τὸν ἀπαίσιον ἀγρὸν, ὅπου ἐξετελοῦντο δι ἀγχόνης αἱ θανατικαὶ ἀποφάσεις, καὶ ὅπου, πρὸς τρομερὸν παραδειγματισμὸν, παίγνια τῶν ἀνέμων καὶ βορᾶ τῶν πτηνῶν, τὰ θύματα ἔμενον ἐκτεθειμένα ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας εἰς ὅλων τὰ βλέμματα

Εἰς τὸ μέσον δὲ τῆς πλατείας ὑψοῦτο τὸ ἀποτρόπαιον ξύλον, καὶ πλησίον αὐτοῦ ἐπὶ μεγάλης πυρᾶς ἔβραζεν εἰς εὐρὺν λέβητα πίσσα, δι' ἧς χριόμενα ἐταριχεύοντο τῶν ἀπηγχωνισμένων τὰ πτώματα, ὅπως ἀντέχωσιν εἰς τὴν πολυήμερον ἔκθεσίν των ἐπὶ τῆς ἀγχόνης.

Σπανίως κατάδικος ἐβάδισεν εἰς τὸν θάνατον ὡς ὁ Ῥοδίνης, συνωδευμένος ὑπὸ φίλων καὶ συγγενῶν ὡς ἂν ἐπορεύετο πρὸς πανήγυριν, διότι σπανίως οἱ καταδικαζόμενοι εἰς τὸν ἀτιμωτικὸν θάνατον δὲν ἐπιφέρουσι καταισχύνην εἰς τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους των. Ὅταν δ' ἔφθασεν ἐμπρὸς τῆς ἀγχόνης, ὁ δήμιος ἐπλησίασε πάλιν νὰ τῷ δέσῃ τὰς χεῖρας.

— Μίαν στιγμὴν, παρακαλῶ, εἶπεν ὁ Ῥοδίνης. Καὶ λαβὼν ἐκ τοῦ κόλπου του τὴν διαθήκην ἣν εἶχε γράψει καὶ σφραγίσει τὴν νύκτα, τὴν ἔδωκεν εἰς τὸν Βοράτην.

— Σὲ καθιστῶ, τῷ εἶπεν, ἐκτελεστὴν τῆς διαθήκης μου. Ἀφ' οὗ ἀποθάνω, ἄνοιξέ την, καὶ πρᾶξε ὡς διατάττω. Ἔπειτα δὲ, ἀσπασθεὶς ἀλληλοδιαδόχως αὐτὸν, τὸν Νικολὸν καὶ τὴν Ἀγγελικήν,

— Σᾶς εὐχαριστῶ, εἶπεν, ὅτι μοὶ ἐδώκατε τὸ τελευταῖον τοῦτο καὶ δημόσιον δεῖγμα τῆς ἐμπιστοσύνης σας, συνοδεύοντές με καὶ δεχθέντες τὸν ἀσπασμόν μου. Καὶ τῶν καρδιῶν τὰ ἐνδόμυχα ἂν δὲν ἐγνώριζεν ὁ θεὸς, ἡ μαρτυρία αὕτη ἤθελε τῷ ἀρκέσει ὑπὲρ ἐμοῦ.

Ἔπειτα δὲ εἶπε πρὸς τὸν δήμιον·

— Τώρα εἶμαι ἕτοιμος.

Ἀλλ' ὁ Βοράτης ῥιφθεὶς καὶ πάλιν εἰς τὰς ἀγκάλας του,

— Ὕπαγε, τῷ εἶπεν, ὅπου σὲ περιμένουν οἱ ἄγγελοι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐκεῖ προσεύχου ὑπὲρ ἡμῶν, ὅσοι μένομεν διὰ νὰ κλαύσωμεν ὀλίγον καιρὸν ἀκόμη, καὶ ἔπειτα νὰ σ' ἀκολουθήσωμεν.

Ὁ Νικολὸς τὸν ἐνηγκαλίσθη καὶ ἐκεῖνος, καὶ ἠθέλησε μὲν νὰ ὁμιλήσῃ, ἀλλὰ τὰ δάκρυα ἔπνιξαν ἐντελῶς τὴν φωνήν του.

Τέλος ἡ Ἀγγελικὴ ἐναγκαλισθεῖσα, αὐτὸν ὡς ἡ μήτηρ ἐναγκαλίζεται τὸ παιδίον διὰ νὰ τὸ προφυλάξῃ ἀπὸ ἐπικείμενον κίνδυνον, δὲν ἤθελε ν' ἀποσπασθῇ ἂν καὶ δὶς ἐπροχώρησεν ὁ δήμιος.

— Ὄχι, ἔλεγε, δὲν θὰ ἐπιβάλετε χεῖρα εἰς τὸν ἀθῶον. Θῦμα ἂν θέλητε, ἰδοὺ λάβετέ με. Δὲν θὰ τὸν πλησιάσετε.

Ἀλλ' ὁ ἀξιωματικὸς ὁ ἐπιτετραμμένος τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ποινῆς, ἐλθὼν τότε πρὸς τὸν Βοράτην, τὸν παρεκάλεσε ν' ἀποσύρῃ τὴν κόρην του, καὶ νὰ τῇ παραστήσῃ ὅτι εἶναι ἄτοπον εὐγενὴς κόρη νὰ ἐκτίθηται κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον εἰς τοῦ δημοσίου τὰ βλέμματα.

Ἡ Ἀγγελικὴ ἤκουσε τοὺς λόγους τούτους.

— Ἄτοπον! ἔκραξε, λησμονοῦσα πᾶσαν τὴν φυσικὴν συστολήν της. Τὸν φονεύετε, καὶ λέγετε ὅτι εἶναι ἄτοπον! Δὲν εἶναι ἀστεϊσμὸς τοῦτο, εἶναι φρικτὴ ἀλήθεια. Τὸν φονεύετε! ὄχι, δὲν θὰ τὸν φονεύσετε, ἢ θὰ μὲ θανατώσετε πρότερόν του.

— Ἂν δὲν μακρυνθῇ, εἶπε πάλιν ὁ ἀξιωματικὸς πρὸς τὸν Βοράτην, λυποῦμαι, ἀλλὰ θ' ἀναγκασθῶ νὰ διατάξω δύω στρατιώτας νὰ τὴν ἀποσύρωσιν.

Ὁ Ῥοδίνης ἔρριψε τότε βλέμμα ἀγανακτήσεως πρὸς τὸν ἀξιωματικὸν, ἔπειτα δὲ ἀποθέτων τελευταῖον ἀσπασμὸν εἰς τὸ μέτωπον τῆς Ἀγγελικῆς,

— Ἔχε ὑγείαν, τῇ εἶπε, καὶ τὴν ἀπώθησεν ὁ ἴδιος, ἐν ᾧ ὁ πατήρ της καὶ ὁ Νικολὸς, ἑνώσαντες τὰς δυνάμεις των, τὴν ἀπέσυρον.

Συγχρόνως δ' ὁ δήμιος, διὰ νὰ βραχύνῃ τὴν σκηνὴν, πλησιάσας εἰς τὸν Ῥοδίνην μὲ τὸν θανάσιμον βρόχον, τῷ εἶπε νὰ κλίνῃ τὴν κεφαλήν.

Ἀλλὰ κατὰ ταύτην τὴν στιγμὴν ἠκούσθη μακρόθεν φωνὴ ἐναγώνιος.

— Σταθῆτε, σταθῆτε!

Καὶ ἐφάνη τρέχων ὁ εἰσαγγελεὺς πρὸς τὸ μέρος τῆς καταδίκης.

— Διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ σταθῆτε, ἐπανέλαβεν ἀσθμαίνων καὶ κινῶν ἔγγραφά τινα εἰς τὴν χεῖρά του, ἅμα ἔφθασε.

— Τί εἶναι; τί ἔγινε; ἐρώτησαν διὰ μιᾶς χίλια στόματα, καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ, καὶ οἱ πρώτιστοι τῶν παρευρισκομένων τὸν περιεκύκλωσαν.

— Σταθῆτε, ἐπανέλαβε πάλιν ὡς φοβούμενος μὴ δὲν τὸν ἐννόησαν. Ὁ Ῥοδίνης ἀπολύεται, ὁ Ῥοδίνης εἶναι ἀθῶος.

Καὶ ἐπιδείξας εἰς τὸν ἀξιωματικὸν διαταγὴν τοῦ Προέδρου τοῦ δικαστηρίου, ἀπῄτησε νὰ τῷ παραδοθῇ ὁ κατάδικος. Ὁ ἀξιωματικὸς ἔσπευσε χωρὶς τινος δυσκολίας νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν διαταγήν, καὶ ὁ Ῥοδίνης ἔσφιγξε τὴν χεῖρα τοῦ εἰσαγγελέως, καὶ ἀνοίξας τὰς ἀγκάλας του, περιέκλεισε τὸ τριπλοῦν σύμπλεγμα τοῦ πενθεροῦ του, τοῦ πιστοῦ ὑπηρέτου, καὶ τῆς Ἀγγελικῆς ἣν οἱ δύω ἐκράτουν. Καὶ ὁ μὲν Βοράτης τὸν ἐφίλησε περιπαθῶς εἰς τὴν κεφαλήν·

— Μᾶς ἀπεδόθης, υἱέ μου, ἔλεγε. Λοιπὸν ὑπάρχει δικαιοσύνη ἐπὶ τῆς γῆς.

Ὁ δὲ γέρων Νικολὸς ἔπεσεν εἰς τὰ γόνατα καὶ κάμνων τρὶς τὸν σταυρόν του, ἔλεγε μὲ φωνὴν ἐπίσημον,

— Μέγας εἶ σὺ, Κύριε, καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου!

Ἡ Ἀγγελικὴ ὅμως ἐκυριεύθη ἀπὸ σπασμὸν ὀλοφυρμῶν τόσον σφοδρὸν καὶ τόσον ἐπίμονον, ὥστε ἠναγκάσθησαν νὰ τὴν μετακομίσωσιν εἰς τὴν οἰκίαν της, ὅπου ἔπεσε κλινήρης, καὶ ὑπέστη πολλῶν ἡμερῶν ἀσθένειαν. Ὅλον δὲ τὸ παρευρισκόμενον πλῆθος, ἂν καὶ μὴ γνωρίζον τὰς αἰτίας, ἀνευφήμησεν ὅμως χειροκροτοῦν, διότι, ἂν ἡ ἀγάπη τῶν Κεφαλλήνων πρὸς τὸν δολοφονηθέντα γέροντα ἐκίνησεν εἰς ὑπέρτατον βαθμὸν τὴν ἀγανάκτησιν αὐτῶν κατὰ τοῦ ὑποτιθεμένου καὶ, ὡς ἐνόμιζον, ἀποδειχθέντος φονέως του, ἀλλὰ τὸν Ῥοδίνην ἠγάπων καὶ ἐτίμων ἐπίσης ὅλοι κοινῶς, καὶ μετὰ μεγίστης χαρᾶς ἤκουον ἤδη ὅτι εἶναι ἀθῶος.

Ὁ δὲ δημόσιος συνήγορος ὡδήγησε τὸν αἰχμάλωτόν του κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ δικαστήριον, ὅπου, προειδοποιηθέντες οἱ δικασταὶ, εἶχον συνέλθει εἰς ἔκτακτον συνεδρίασιν. Λαβὼν δὲ τὸν λόγον,

— Κύριοι δικασταὶ, εἶπεν, ὁ πάνσοφος Θεὸς εἶναι μόνος ἀλάνθαστος. Μόνου ἐκείνου ὁ ὀφθαλμὸς διορᾷ πανταχοῦ καὶ πάντοτε τὴν ἀλήθειαν· ἡ δὲ ἀνθρωπίνη κρίσις εἶναι ἀκροσφαλής. Ἀλλὰ χρέος μας κἂν εἶναι, ὅταν τέλος διὰ τῆς ἀχλύος τὴν ἀνακαλύπτωμεν, νὰ τὴν διακηρύττωμεν φανερῶς. Ἀνέστειλα, καθ' ὃ ἔχω δικαίωμα, τὴν ἐκτέλεσιν τῆς καταδίκης τοῦ κυρίου Ῥοδίνου, κατ' ἄδειαν τοῦ προέδρου, διότι νέαι περιστάσεις ἀνακαλυφθεῖσαι ἀποδεικνύουσι τὴν δίκην ἀνίσχυρον, καὶ δὲν θέλω, ὡς δὲν θέλετε βεβαίως ἐπίσης, νὰ πέσῃ ἐπὶ τὰς κεφαλάς μας καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τῶν τέκνων μας τοῦ ἀθώου τὸ αἷμα.

Μετὰ τὸ προοίμιον δὲ τοῦτο, ὃ ἐκίνησε τοῦ δικαστηρίου τὴν ἔκπληξιν, ἀνέγνω ἐπιστολὴν πρὸς αὐτὸν τοῦ Συμβολαιογράφου Τάπα, Ἰταλιστὶ γεγραμμένην, ἧς ἕπεται ἡ μετάφρασις.

« Κύριε δημόσιε συνήγορε. Ἡ μαρτυρία ἣν ἔδωκα εἰς τὸ δικαστήριον περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Κόμητος Ναννέτου ἦτον ψευδομαρτυρία. Ἡ διαθήκη τοῦ κόμητος ὑπὲρ τοῦ Ῥοδίνου εἶναι ἡ μόνη γνησία. Ἡ ἄλλη ὑπὲρ τοῦ ἀνεψιοῦ του Γερασίμου εἶναι πλαστή. Ἐγὼ τὴν ἔπλασα, συνεννοηθεὶς μὲ τὸν Γεράσιμον, διότι μ' εἶχεν ὑποσχεθῇ ὅτι θὰ νυμφευθῇ τὴν κόρην μου. Εἰς ἀπόδειξιν, ἂς ἐξετασθῇ τὸ βιβλίον τῆς καταχωρίσεώς μου, ὅπου ἡ διαθήκη αὐτὴ δὲν ἐσημειώθη, οὔτε ὑπάρχει ἡ ὑπογραφὴ τοῦ κόμητος, ὡς ἀπαιτεῖ ἡ τάξις. Ὁ Γεράσιμος, ἔχων ἀντικλείδιον τοῦ οἴκου τοῦ θείου του, ἐμβῆκεν εἰς αὐτὸν διὰ νυκτὸς, ἠπείλησε τὸν γέροντα ὅτι θὰ τὸν φονεύσῃ, καὶ τὸν ἐβίασε νὰ τῷ ὑπογράψῃ τὴν ψευδῆ διαθήκην· καὶ ἔπειτα, διὰ νὰ μὴ δυνηθῇ ὁ κόμης ποτὲ νὰ καταμαρτυρήσῃ αὐτοῦ, τὸν ἔπνιξε μὲ τὰ προσκεφάλαια τῆς κλίνης του. Ἐγκλείω ἐπιστολὴν τοῦ Γερασίμου, ὅπου εἶχε τὴν ἀφροσύνην νὰ μοὶ ἐμπιστευθῇ ἐγγράφως τὴν πρᾶξίν του. Μὴ ζητῆτε ματαίως τὸν φονέα, ἤ, ἂν τὸν ζητήσητε, ἀπέλθετε εἰς τὸ ὑποστατικόν μου εἰς Λιβαθόν. Ἐκεῖ θὰ εὕρετε τὸ πτῶμά του μόνον. Ἐγὼ θὰ προλάβω τὴν θείαν δίκην καὶ τοῦ δημίου τὸν βρόχον. Μετὰ μίαν ὥραν θὰ τὸν φαρμακεύσω μὲ τὸν οἶνον τῆς τραπέζης μου, καὶ θὰ τῷ συντρίψω τὴν κεφαλὴν μὲ τὴν σφαῖραν τοῦ πυροβόλου μου, διότι ἠπάτησε τὴν θυγατέρα μου, καὶ τὴν ἐθανάτωσε διὰ τῆς προδοσίας του. Ἐκεῖ θὰ εὕρετε καὶ τὴν ἀθλίαν νεκράν· ἀποδώσατέ τῃ τὰ χριστιανικὰ καθήκοντα. Εἶναι θῦμα ἀθῶον. Ἐμὲ μὴ μὲ ζητῆτε. Ὅταν λάβητε τὴν ἐπιστολήν μου δὲν θὰ εἶμαι εἰς Κεφαλληνίαν.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ὁ εἰσαγγελεὺς παρέδωκε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην μετὰ τῆς εἰς αὐτὴν ἐγκεκλεισμένης εἰς τὸν πρόεδρον τοῦ δικαστηρίου, καὶ ὡς μόνον συμπέρασμα καὶ ἐπίλογον προσέθηκε,

— Ζητῶ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ Ῥοδίνου.

Τὸ δικαστήριον ἀπεσύρθη πρὸς διασκέψιν, καὶ μετ' ὀλίγον ἐπανελθὸν ἀπεφήνατο, ὅτι θεωρεῖ τὸν Ῥοδίνην ἀθῶον καὶ ἀπολύσιμον, ὅτι ὅμως πρέπει νὰ διαμείνῃ ὑπὸ κράτησιν μέχρις οὗ ζητηθῇ καὶ δοθῇ ἀπὸ τὸν Ἁρμοστὴν ἡ ἐπικύρωσις τῆς ἐκτάκτου ταύτης ἀναβικίας.

Συγχρόνως δ' ἡ ἀστυνομία μετέβη εἰς τὴν ἀγροικίαν τοῦ Συμβολαιογράφου εἰς Λιβαθόν. Εἰς τὴν μεγαλητέραν αἴθουσον εὗρεν ἐστρωμένην ἀκόμη τὴν τράπεζαν, καὶ κεκαλυμμένην μὲ τοῦ δείπνου τὰ λείψανα, ἀπὸ τὸ ἓν μέρος αὐτῆς εἰς τὸ αἷμά του πλέον τὸ πτῶμα τοῦ Γερασίμου ἠκρωτηριασμένον, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς τραπέζης εἰς τὸ ἀνακλιντήριον νεκρὰν τὴν Μαρίναν, ὡς νύμφην ἐστολισμένην, μὲ τὰς χεῖρας ἐσταυρωμένας ἐπὶ τοῦ στήθους, καὶ μὲ στέφανον ἀνθέων εἰς τὴν κεφαλήν.

Τὸ δικαστήριον, νομίσαν ὅτι ἡ δικαιοσύνη ἔπρεπε νὰ λάβῃ πλήρη τὴν ἐφαρμογήν της, ἐδίκασε τὸν Γεράσιμον καίτοι νεκρὸν, καὶ τὸν κατεδίκασεν ὡς πλαστογράφον καὶ πατραλοίαν. Τὸ πτῶμά του ἑπομένως ἐκομίσθη εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης, ἐνεθάφη εἰς ζέουσαν πίσσαν, καὶ ἐκρεμάσθη εἰς τὴν ἀγχόνην, ὅπου διέμεινεν ἐπὶ ἕνα μῆνα, ταλαντευόμενον ὑπὸ τῶν ἀνέμων, φοβερὸν θέαμα διὰ τοὺς κατοίκους τοῦ Ἀργοστολίου, οἵτινες διερχόμενοι ἐμπρός του, ἀπεστρέφοντο καὶ ἐκαμνον τὸν σταυρόν των.

Ἡ δὲ Μαρίνα ἐνεταφιάσθη μετὰ πομπῆς, διότι ἡ περίστασις τῆς αὐτοδηλητηριάσεώς της, δὲν ἦτον γνωστή. Ὅλη ἡ πόλις συνώδευσε τὴν ἐκφορὰν τῆς νέας καὶ ὡραίας κόρης, καὶ ἔκλαυσε τὸ θῦμα τοῦ κακούργου. Μετὰ τῶν λοιπῶν δὲ τὴν συνώδευσε καὶ ἡ θυγατηρ τοῦ κόμητος Κανίνου, Λουκία, φορεῦσα ἐνδύματα μελανὰ, τὰ ὁποῖα ποτὲ δὲν κατέθεσεν ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, διότι ἀπεσύρθη διὰ τὸ ἐπίλοιπον τῆς ζωῆς της εἰς μοναστήριον.

Ὁ περιορισμὸς τοῦ Ῥοδίνου ἦτον πρὸς ἐκπλήρωσιν τύπου μᾶλλον ἢ πραγματικῶς, διὰ τοῦτο ἐνηργήθη μετὰ τῆς ἐνδεχομένης ἐπιεικείας, καὶ κατ' ἐκλογὴν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἐντὸς τῆς οἰκίας τοῦ Βοράτου, ὅπου ἡ ἀσθένεια τῆς Ἀγγελικῆς τὸν εἶχεν ὑπὸ ἑκουσίαν καὶ πολὺ αὐστηροτέραν κράτησιν ἢ ὁ νόμος. Ἡ ἐπικύρωσις τῆς ἀναβικίας δὲν ἀπήντησεν οὐδεμίαν δυσκολίαν ἐξ αἰτίας τῶν ἰδιαιτέρων περιστάσεων τῆς δίκης ταύτης, καὶ τῷ διεκοινώθη ἐπισήμως καθ' ἃς ἡμέρας εἶχεν ἀναλάβει καὶ ἡ Ἀγγελική. Ὁ γάμος των ἑπομένως ἐτελέσθη χωρὶς ἀναβολῆς, καὶ ἀμέσως μετὰ ταῦτα ἀμφότεροι μετὰ τοῦ Βοράτου ἐγκατέλιπον διὰ παντὸς τὴν Κεφαλληνίαν, τόπον ἀπαισίων καὶ θλιβερῶν ἐνθυμήσεων δι' αὐτοὺς, καὶ κατῴκησαν μίαν τῶν ἐμπορικῶν πόλεων τῆς Εὐρώπης, ὅπου ὁ Ῥοδίνης κατέστη εἷς τῶν ἐπισημοτέρων καὶ γενικῶς τιμωμένων ἐμπόρων.

Θ.

Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐνθυμεῖται ἕκαστος γέροντα ἑπτανήσιον ῥακενδύτην, ὅστις περιεφέρετο εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ στρατόπεδα, φέρων πήραν εἰς τοὺς ὤμους, καὶ εἰς τὰ ῥυπαρά του ἐνδύματα ἔχων προσερραμμένα ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω πτερὰ πετεινῶν, οὐρὰς κυνῶν, καὶ ἄλλα ἀλλόκοτα προσαρτήματα, *τοῖς παιδίοις ἢ' ᾖ γέλως*. Αὐτὸς ἦτον πανταχοῦ τὸ παίγνιον τῶν στρατιωτῶν, οἵτινες ἐκάγχαζον εἰς τὰ ἄσεμνα σχήματά του καὶ τοὺς ἀνοήτους λόγους του, καὶ εἰς ἀνταμοιβὴν τῷ ἔρριπτον τὰ κόκκαλα ἀπὸ τὰς τραπέζας των. Ἐνίοτε ἡ παραφροσύνη του ἐκορυφοῦτο εἰς μανίαν, ὅτε μάλιστα συνέπιπτε νὰ ἴδῃ αἷμα. Τότε ἄφρονες λέξεις ἐξήγχοντο τοῦ στόματός του.

— Γιάσου, μωρὲ κόντε, ἠκούετο λέγων. Σφίξε, σφίξε καλὰ, νὰ σκάσῃ ὁ παλαιόγερος. Κοίταξέ τον! Γουρλώνει τὰ μάτια ὁ πόθερος. Ῥούφηξέ τον ἀμμὰ τὰ μάτια νὰ μὴ πεταχθοῦν ἀπάνω σου. Αἴ κανάλια! Τὸ ἔσφαξε τὸ ἄσπρο μου περιστέρι! Ἀ μπέστια! φαρμάκι τὸ πότισες τὸ γλυκό μου ἀρνί! Πιὲ, Γεράσιμε, σ' τὴν ὑγειὰ τοῦ Διαβόλου! ὁ τζίος σὲ τὸ κερνᾷ. Φωτιὰ καίει τὰ χέρια μου, Γεράσιμε, καὶ τὴν γλῶσσά μου! Νὰ πλύνω τὸ χέρι μου εἰς τὸ αἷμά σου! νὰ ῥουφήξω τὰ μυαλά σου νὰ δροσισθῶ.

Τὸ πρόσωπόν του, ὅταν ἐπρόφερε τὰς καταχθονίους αὐτὰς φαντασίας, ἐλάμβανεν ἔκφρασιν θηριώδη. Οἱ ἀγροῖκοι στρατιῶται ὅμως ἐκάγχαζον ἀκούοντές τον, καὶ τὸν παρώξυνον νὰ τὰς ἐπαναλάβῃ, ἂν καὶ ἤξευρον ὅτι ἅμα ἐξήρχετο τῆς φοβερᾶς ταύτης κρίσεως, ἀπεσύρετο ἐξηγριωμένος, καὶ ἐπὶ δύω ἡμέρας δὲν ἐφαίνετο πλέον.

Ὁ ἐλεεινὸς οὗτος ἐπαίτης ἦτον ὁ Συμβολαιογράφος Τάπας. Μὴ ἔχων τὴν ἀνδρείαν νὰ ὑπομείνῃ εἰς τὴν πατρίδα του τὴν ἀμοιβὴν τῶν πράξεών του, τὸν θάνατον διὰ τῆς ἀγχόνης, κατέφυγε τὴν φρικτὴν ἐκείνην νύκτα τῆς δολοφονίας τοῦ Γερασίμου εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐλαφρῶς μόνον τὸ ὄνομά του μεταβαλών· ἐνταῦθα δὲ, ὑπὸ τῆς ἐριννύος τῆς συνειδήσεώς του οἰστρηλατούμενος, καὶ εἰς τὰς αἱματηρὰς φαντασίας του καὶ εἰς τὴν θλίψιν του διὰ τὴν στέρησιν τῆς θυγατρός του ἀποπνίξας τὸ λογικόν του, περιῆλθεν εἰς τὴν οἰκτρὰν ἐκείνην κατάστασιν, ἥτις εἶναι τῆς θείας ἐκδικήσεως τρομερὸν παράδειγμα, καὶ ἐπανάληψις τῆς τιμωρίας τοῦ Καΐν.

Ὅταν δὲ, μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Μεσολογγίου, ὁ Καραΐσκος ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Στερεὰν, ὅπως ἐκδικήσῃ τὴν μάρτυρα ταύτην πόλιν, ὁ γέρων Κεφαλλὴν εὑρίσκετο μεταξὺ τῶν ὑποζυγίων τοῦ στρατοπέδου, καὶ συνέπεσε νὰ παρακολουθήσῃ ἀπόσπασμα ῥιφθὲν ἀπὸ τὰς τύχας τοῦ πολέμου πρὸς τὴν Ἀκαρνανικὴν παραλίαν. Περὶ τὴν δείλην ἦτον, ὅταν, μετὰ μίαν τῶν συνήθων ἐκρήξεων τῆς μανίας του, ἀποσυρθεὶς παραφόρως τοῦ στρατοπέδου, περιεφέρετο εἰς τὰ ὄρη τυχαίως. Ἀναβὰς δὲ μὲ ταχύτητα αἰλούρου πετρώδη ῥάχιν, ἥτις ὑψοῦτο ἐμπρός του, εὑρέθη εἰς τὸ χεῖλος καθέτου κρημνοῦ, οὗ ἡ βάσις εἰς βάθος διακοσίων ποδῶν ἔτρυζεν ὑπὸ τὴν ἀένναον προσβολὴν τῶν κυμάτων. Τὸ βλέμμα τοῦ Τάπα ἐξετάθη ἐπὶ τὸ Ἰόνιον πέλαγος, καὶ ἐπὶ τοῦ λαμπρῶς φωτιζομένου ὁρίζοντος τῆς δύσεως εἶδεν ἀντικρύ του ἰσχυρῶς ἀναφαινομένην τὴν Κεφαλληνίαν, καὶ ἡ καρδία του ἐσκίρτησεν ὡς μέλλουσα νὰ διαῤῥαγῇ, ὅταν προσέβαλε τὰς ὄψεις του τὸ γνωστὸν σχῆμα τῶν κορυφῶν τοῦ Μεγάλου Βουνοῦ.

— Μαρίνα μου, Μαρίνα μου, ἔκραξεν, ἔτρεχα τὸν κόσμον νὰ σὲ ζητῶ. Ἔτρεξα τὰς νύκτας καὶ τὰς ἡμέρας, ἔτρεξα τὰς κοιλάδας καὶ τὰ βουνά. Ἐδῶ λειπὸν ἤσουν, κόρη μου, καὶ μ' ἐπρόσμενες! Μὴ φεύγῃς, ἔρχομαι, ἔρχομαι.

Καὶ ἓν βῆμα προχώρησε πρὸς τὸ ὅραμα τῆς καρδίας του· ἀλλὰ τὸ βῆμα τοῦτο ἦτον ἐπὶ τοῦ βαράθρου, καὶ τὸ ἀφρίζον κῦμα ἔσβυσε καὶ τὰς τύψεις τοῦ συνειδότος του, καὶ τοὺς πόνους του, καὶ τὴν μνήμην του.

Ἀ. Ῥ. Ῥ.

ΘΩΜΑΣ ΒΑΒΙΓΚΤΩΝ ΜΑΚΩΛΑΙΥΣ.

Ὑπὸ Κ. Π.

Ὁ ἀνὴρ οὗτος, ὅστις ἦτο μέχρι πρὸ ὀλίγου εἷς τῶν ὑπουργῶν τῆς Ἀγγλίας, ἐξέδωκε, πρὸ δεκαοκτὼ περίπου μηνῶν, τὸ πρῶτον μέρος ἱστορικῆς συγγραφῆς μεγάλης, ἐπιγεγραμμένης *Ἱστορία τῆς Ἀγγλίας ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως Ἰακώβου τοῦ Βου*. Οἱ δύο ἐκδοθέντες τόμοι ἔτυχον θαυμαστῆς, καθ' ἅπαντα τὸν πολιτικὸν καὶ τὸν φιλολογικὸν κόσμον, δεξιώσεως. Ὁ συγγραφεὺς, διὰ τὰς πολλὰς αὐτοῦ σχέσεις καὶ τὸ μέγα ἀξίωμα, ἠδυνήθη ν' ἀντλήσῃ, ἔντε τῇ Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, ἀπὸ πηγῶν αἵτινες ἔμειναν μέχρι τοῦδε εἰς πάντα ἄλλον ἀπρόσιτοι. Ἔχων δὲ ἀνὰ χεῖρας τοσοῦτον πολύτιμον ὕλην, ἀνέδειξε, περὶ τὴν χρῆσιν αὐτῆς, δύο προτερήματα σπανίως ἀπαντώμενα εἰς τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον· τὴν πρακτικὴν τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρὸς ἐμπειρίαν, καὶ τὴν φραστικὴν τοῦ φιλολόγου ἱκανότητα· πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἄλλην τινὰ διπλῆν ἐπιτηδειότητα, ἔτι σπανιώτερον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος κατεχομένην· τὸ ἐκ περιωπῆς καθορᾷν ἐμβριθῶς τὰ πράγματα καὶ τὸ ἐκ τοῦ ἐκ σύνεγγυς ἀκριβολογεῖν χαριέντως περὶ αὐτῶν. Μάλιστα δὲ ἠὐδοκίμησε περὶ τὴν λαμπράν, τὴν ἀμερόληπτον, τὴν ἐπαγωγὸν ἐξεικόνισιν τοῦ χαρακτῆρος τῶν πολυαρίθμων ἀξιομνημονεύτων ἀνδρῶν, ὅσους ἔχει ν' ἀναφέρῃ ἡ ἱστορικὴ ἐκείνη περίοδος. Καὶ ταῦτα δὲν συνομολογοῦνται μόνον ὑπὸ ὅλων τῶν Ἀγγλικῶν ἐφημερίδων παντὸς χρώματος καὶ φρονήματος· τὸ βιβλίον ἐπροξένησε βαθεῖαν ἐπίσης ἐντύπωσιν εἰς τὰς ὁμοσπόνδους πολιτείας τῆς ἀρκτῴας Ἀμερικῆς, εἰς τὴν Γαλλίαν, εἰς τὴν Γερμανίαν, καίπερ ἐκδοθὲν εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν συντονώτατα πολιτικαὶ μέριμναι ἀπασχολοῦσι τὰ πνεύματα. Ὁ δὲ τὴν Γερμανικὴν μετάφρασιν (τῆς ὁποίας δευτέρα ἤδη γίνεται ἔκδοσις) φιλοπονήσας ἐν Λειψίᾳ καθηγητὴς, Φρεδερῖκος Βυλάϋς, λέγει δικαιότατα, ὅτι « ἁπανταχοῦ γῆς, πᾶς ὁ ἀγαπῶν ἀνάγνωσιν διδάσκουσαν μὲν τὸν νοῦν, ἐπείρουσαν δὲ τὸ φρόνημα, κρατύνουσαν δὲ τὴν ψυχὴν, θέλγουσαν δὲ τὴν καρδίαν, δὲν δύναται εἰμὴ νὰ διεξέλθῃ ἐπωφελῶς καὶ εὐφροσύνως τὸ ἄριστον τοῦτο ἔργον. Ἡ ἱστορία τοῦ μεγίστου καὶ θαυμαστοτάτου κράτους τῆς οἰκουμένης, τὸ ὁποῖον, ἀπὸ μικρᾶς μὲν χώρας ὁρμώμενον, ἄρχει τόπων ἀπείρων, ἔχον δὲ τὴν ἕκτασιν τοῦ Μακεδονικοῦ καὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ, νέμεται ἐκτὸς τούτου ὅλας τὰς τέχνας τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, ἔτι δὲ ἐλευθερίαν καὶ ἰσονομίαν ἄγνωστον εἰς τοὺς ἀρχαίους, πρωτεῦον καθ' ὅλα συγχρόνως, κατά τε τὴν δύναμιν, καὶ τὸν πλοῦτον, καὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὴν πολιτικὴν τέχνην, καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ πολέμου ὄνομα, καὶ τὰ τῆς εἰρήνης ἀγαθὰ· ἐπὶ δὲ τούτοις, κατὰ τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν ἐμπορίαν, τὴν ποίησιν καὶ τὴν ἐπιστήμην, τὰ κατ' οἶκον ἤθη καὶ τὸ ἀπὸ ζωηροτάτης φιλοπατρίας παραγόμενον κοινὸν πνεῦμα· ἐπὶ δὲ πᾶσιν, ἡ ἱστορία τῆς χώρας ἥτις κατέστη ἡ πατρὶς τῆς συνταγματικῆς ἐλευθερίας καὶ κατώρθωσε νὰ συνάψῃ τὸ μέγιστον μέτρον τῆς προσωπικῆς ἀνεξαρτησίας μετὰ τῆς νομίμου μὲν τάξεως, μετὰ τῆς ἱερότητος δὲ τοῦ δικαίου, τῶν ἠθῶν καὶ τοῦ θρησκεύματος, μετὰ τῆς ἐμπειροτάτης δὲ ἀχειφίσεως τῶν πολιτικῶν πραγμάτων· ἡ ἱστορία αὕτη παρίστησι βεβαίως ἀντικείμενον λόγου περιεργότατον καὶ ἄξιον τῆς γραφίδος ἀριστοτέχνου ἀνδρός· ἐπέτυχε δὲ τοιοῦτον τὸν Μακωλαΐϋν, ὅστις, διὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ

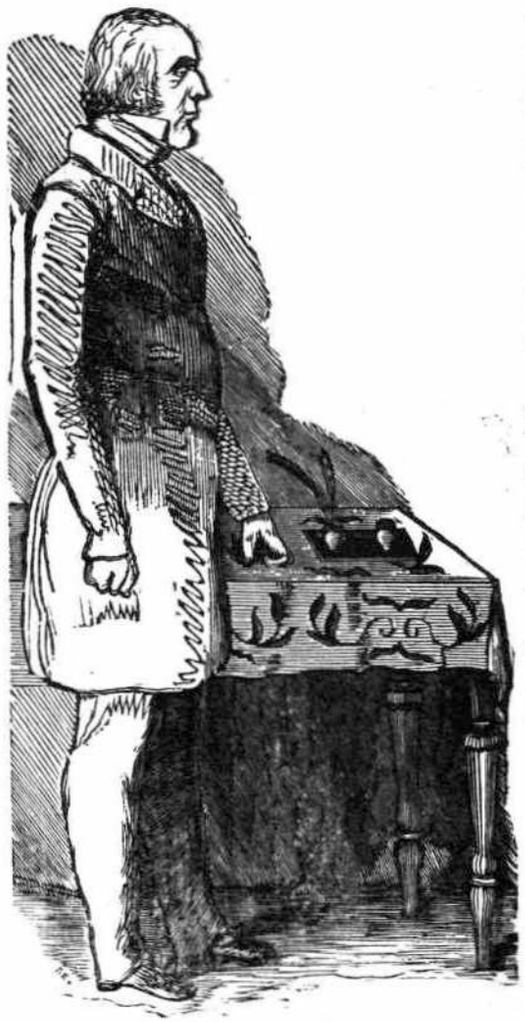

τοῦτο, δύναται νὰ καταταχθῇ εἰς τὴν σειρὰν τῶν μεγίστων τῆς Ἀγγλίας ἱστοριογράφων, ἔχων πρὸς τὰ πλεονεκτήματα τῶν ἐνδόξων ἐκείνων προκατόχων, τὴν πεῖραν, τὰ βοηθήματα καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν πρόοδον τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. »

Ὁ Θωμᾶς Βαβιγκτὼν Μακωλαΐϋς ἐγεννήθη τῷ 1800. Προαχθεὶς δὲ εἰς τὴν ἡλικίαν, ἐνησχολήθη κυρίως περὶ τὴν νομικὴν ἐπιστήμην, ἀλλὰ συγχρόνως, κατὰ τὸ παράδειγμα τοσούτων ἐπιφανῶν ἀνδρῶν τῆς πατρίδος αὐτοῦ Σκωτίας, ἐνέκυψεν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἱστορίας, τῆς εὐεπείας καὶ ἐν γένει παντὸς ὅ,τι δύναται νὰ διδάξῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ καλόν· ὥστε οὐ μόνον εἰς τὸ νομικὸν σταδιον διέπρεψεν, ἀλλὰ ὀνομαστότατος κατέστη καὶ εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον, ὡς εἷς τῶν δραστηριωτέρων, τῶν εὐφυεστέρων καὶ τῶν σοφωτέρων κριτικῶν τοῦ ἐν Ἐδιμβούργῳ, τῇ πρωτευούσῃ τῆς Σκωτίας, ἐκδιδομένου περιωνύμου περιοδικοῦ συγγράματος **Edinburgh Review.** Πολλαὶ δὲ τῶν πραγματειῶν ὅσας, περὶ παντοίας ὕλης, κατεχώρισεν ἐν τῷ περιοδικῷ ἐκείνῳ συγγράμματι, ἐξεδόθησαν καὶ ἰδίᾳ, εἰς 3 τόμους, τῷ 1843. Τῷ 1830 ἐξελέχθη βουλευτὴς καὶ ἀπέδειξεν ἑαυτὸν ἕνα τῶν πρώτων τῆς Ἀγγλικῆς βουλῆς ῥητόρων, μᾶλλον δὲ ὑπῆρξεν ὁ μόνος σχεδὸν αὐτῆς ῥήτωρ, εἰς τὴν κυρίαν, εἰς τὴν κλασικὴν τοῦ ὀνόματος ἔννοιαν. Ἔπειτα διέτριψεν ἐπί τινας ἐνιαυτοὺς ἐν τῇ Ἰνδικῇ, ὡς μέλος τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου, μὴ ἐπανελθὼν ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν εἰμὴ ἐν ἔτει 1838. Καὶ ὡς λυρικὸς δὲ ποιητὴς ἀπέκτησε πολλοὺς θιασώτας. Ἀνήκων δὲ, ὡς πρὸς τὰ πολιτικὰ φρονήματα, εἰς τὴν τῶν λεγομένων Οὐΐγων μερίδα, περιελήφθη, ἐπὶ τῆς τελευταίας συγκροτήσεως τοῦ Οὐϊγικοῦ ὑπουργείου, ἐν αὐτῷ, ὡς γενικὸς ταμίας τοῦ στρατοῦ· βραδύτερον ὅμως, ἀποτυχὼν εἰς τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς, παρῃτήθη τοῦ ἀξιώματος ἐκείνου. Τὸ δὲ πολιτικὸν φρόνημα κατ' οὐδὲν ἐθόλωσε τὴν εἰλικρίνειαν τῆς ἱστορικῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀληθείας· τούτου ἀποδείξεις πολλὰς καὶ τρανὰς φέρει τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἔργον.

Οἱ ἐκδοθέντες δύο τόμοι περιλαμβάνουσι δέκα κεφάλαια. Τὸ πρῶτον περιέχει τὰ κυριώτερα τῆς Ἀγγλικῆς ἱστορίας ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1660 γενομένης παλινορθώσεως τῆς τῶν Στυαρτιδῶν βασιλείας. Τὸ δεύτερον ἐκθέτει ἐν ἐκτάσει ὁπωσοῦν τὴν βασιλείαν τοῦ Καρόλου Βου, 1660-1685. Εἰς τὸ τρίτον εἰκονίζονται ἡ πολιτειογραφικὴ, ἡ ἠθικὴ, ἡ κοινωνικὴ κατάστασις τῆς Ἀγγλίας ἐν ἔτει 1685. Ἀπὸ δὲ τοῦ τετάρτου ἄρχεται κυρίως τὸ ἱστορικὸν στάδιον τὸ ὁποῖον μελετᾷ νὰ διατρέξῃ ὁ συγγραφεὺς, καὶ μέχρι τοῦ δεκάτου κεφαλαίου ἐκτίθεται ἐκτενέστατα ἡ τριετὴς περίπου βασιλεία τοῦ Ἰακώβου Βου, τοῦ πεσόντος διὰ τῆς ἐν ἔτει 1688 γενομένης μεταπολιτεύσεως.

Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἔπρεπε νὰ μεταφρασθῇ ὁλόκληρον εἰς τὴν γλῶσσάν μας ὑπὸ ἀνδρὸς κατέχοντος τὴν νεωτέραν ἱστορίαν, καὶ ἰδίως τὴν Ἀγγλικήν. Ἀλλ' ἡ Πανδώρα, μὴ ἔχουσα τοιαύτην ἀξίωσιν, θέλει περιορισθῇ νὰ καταχωρίσῃ, ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς φυλλαδίου ἀρχομένη, περικοπήν τινα μόνον τοῦ ἱστορικοῦ τούτου ἀριστουργήματος, *τὴν Δίκην τῶν ἑπτὰ ἐπισκόπων*, ἱκανὴν νὰ δώσῃ εἰς τοὺς ἀναγνώστας ἔννοιαν περί τε τῆς τέχνης τοῦ συγγραφέως καὶ περὶ ἑνὸς τῶν περιεργοτέρων γεγονότων ἐξ ἐκείνων ὅσα παρεσκεύασαν τὴν Ἀγγλικὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1688 ἔτους.

ΔΙΑΠΛΟΥΣ ΟΥΡΑΓΓΟΥΤΑΓΚΟΥ ΕΚ ΒΟΡΝΕΟΥ ΕΙΣ ΛΟΝΔΙΝΟΝ.

Φθάσαντες εἰς Ἰάβαν, λέγει ὁ Κ. Ἄβελ, ἀφήκαμεν τὸν Οὐραγγουτάγκον πάντῃ ἐλεύθερον, μέχρι τῆς προπαραμονῆς τῆς ἐπιβάσεώς του ἐπὶ τοῦ πλοίου, τοῦ μέλλοντος νὰ μεταφέρῃ αὐτὸν εἰς Ἀγγλίαν. Ἐνόσῳ ἦτον ἀπεριόριστος, δὲν ἐδοκίμασέ ποτε νὰ φύγῃ· ἀπεθηριώθη ὅμως ὅταν τὸν ἔβαλον ἐντὸς μεγάλου κλωβίου, κατασκευασθέντος ἐπίτηδες. Ἅμα εἶδεν ὅτι εὑρίσκετο ἐντὸς δεσμωτηρίου, ἔδραξε τὰς κιγκλίδας, καὶ τὰς συνετάραξε σφοδρῶς διὰ νὰ τὰς σπάσῃ· ἀλλὰ πεισθεὶς ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ τὰς συντρίψῃ ὅλας ὁμοῦ, ἤρχισε νὰ δοκιμάζῃ ἀνὰ μίαν, ἕως οὗ εὑρών τινα εὔθραυστον, τὴν κατεκερμάτισε, καὶ ἔφυγε. Ζωγρηθεὶς μετ' ὀλίγον, μετεφέρθη ἐπὶ τοῦ πλοίου, ὅπου τὸν ἔδεσαν δι' ἀλύσεως, τὴν ὁποίαν κατορθώσας νὰ λύσῃ, ἔτρεχεν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος σύρων αὐτήν. Ἐπειδὴ δὲ συνεποδίζετο, τὴν ἐτύλιξε περὶ τὸ σῶμά του, καὶ ἀφῆκε τὴν ἄκραν κρεμαμένην ἐπὶ τῶν ὤμων του· ἀλλ' ἰδὼν μετὰ μικρὸν ὅτι ἐπιπτε, τὴν ἐκράτει διὰ τῶν ὀδόντων του.

Μὴ κατορθώσαντες νὰ τὸν συλλάβωσι, τὸν ἀφῆκαν νὰ περιφέρεται ἐλευθέρως, καὶ μετ' ὀλίγον συνοικειωθεὶς μεθ' ὅλων τῶν ναυτῶν, τοὺς ὑπερέβη κατὰ τὴν ταχύτητα τῶν κινήσεων· τὸν κατεδίωκον πολλάκις ἀναβαίνοντα εἰς τὰ κατάρτια, καὶ παίζοντες μετ' αὐτοῦ τὸν ἔδιδον ἀφορμὰς νὰ ἀναπτύσσῃ τὴν ἐπιτηδειότητά του. Συνήθως διέφευγεν ὡς πτηνὸν τὰς χεῖρας τῶν κυνηγούντων αὐτόν· ὁσάκις ὅμως ἔβλεπεν ὅτι ἦτον πανταχόθεν περικυκλωμένος, ἥρπαζε σχοινίον κρεμάμενον, καὶ ἀπαιωρούμενος ἐκινεῖτο μὲ μεγίστην ταχύτητα. Ἐνίοτε ἐτάραττον οἱ ναῦται τὸ σχοινίον μὲ τόσην σφοδρότητα, ὥστ' ἐφοβούμην μὴ πέσῃ· ἀλλ' αὐτὸς ἐκρατεῖτο, τόσον ἦσαν δυνατοὶ οἱ μυῶνές του. Ὅταν ἦτον εὔθυμος, ἐστέκετο ὀλίγον πλησίον ἐκείνων οἵτινες τὸν ἐκυνήγουν, ἀλλ' ἅμα κατώρθονε νὰ κτυπήσῃ τινὰ ἐξ αὐτῶν μὲ τὸν πόδα του, ἤρχιζεν ἐκ νέου νὰ τρέχῃ.

Ἐν ὅσῳ ἤμεθα εἰς Ἰάβαν, κατέλυεν ἐπὶ δένδρου, πλησίον τῆς κατοικίας μου· τὸ δ' ἑσπέρας ἡτοίμαζε τὴν κλίνην του, περιπλέκων τὰ μικρὰ κλαδία τοῦ δένδρου, καὶ σκεπάζων αὐτὰ μὲ φύλλα. Τὴν ἡμέραν ἐκοιμᾶτο πρηνὴς, ἔχων τὴν κεφαλὴν ἐκτὸς τοῦ κραβάτου, διὰ νὰ παρατηρῇ τί γίνεται ὑποκάτω· ὅταν δὲ ἔβλεπέ τινα φέροντα ὀπώρας, κατέβαινε διὰ νὰ ζητήσῃ. Ἀνήρχετο πάντοτε εἰς τὸ δένδρον του περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἢ μᾶλλον ὅταν ἦτον χορτασμένος· ἐσηκόνετο τὴν αὐγὴν, καὶ ἐπεσκέπτετο ἐκείνους οἵτινες τὸν ἔδιδον συνήθως τροφήν.

Ἐνόσῳ τὸν ἐπετήρουν οἱ ναῦται, ἐφαίνετο ἀδιάφορος ὡς πρός τινας μικροὺς πίθηκας ὄντας ἐπὶ τοῦ πλοίου· ἀλλὰ μίαν τῶν ἡμερῶν ἠθέλησε νὰ ῥίψῃ εἰς τὴν θάλασσαν κλωβίον περιέχον τρεῖς ἐξ αὐτῶν, διότι τοὺς εἶχον δώσει τροφὰς, ἐξ ὧν δὲν εἶχε λάβει καὶ αὐτὸς τὸ μερίδιόν του. Ἂν καὶ δὲν ἐλάμβανε σχέσεις

μετ' αὐτῶν, ἐν ὅσῳ ἦτον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας, ὑπωπτευόμην ὅτι δὲν ἦτον, ὅσον ἐραίνετο, ἀδιάφορος ὡς πρὸς αὐτούς. Μίαν ἡμέραν εἰδοποιήθην ὅτι ἔπαιζε μεταξὺ τῶν σχοινίων καὶ τῶν καταρτίων, μετά τινος ἄφρενος ἐκ τῶν μικροτέρων. Ὅταν ἔφθασα ὅπου ἦτον, τὸν εὗρον ἐξηπλωμένον ἐπί τινος ἱστίου, καὶ ἡμιεσκεπασμένον· παρετήρει μὲ πολλὴν σοβαρότητα τὰ πηδήματα τοῦ πίθηκος πηδῶντος ἄνωθεν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπὶ τέλους, ἁρπάσας τὴν οὐράν του, ἐπροσπάθει νὰ τὸν περιτυλίξῃ μὲ τὸ σκέπασμά του. Ὁ πίθηξ, μὴ νοστιμευόμενος τὸ εἶδος τοῦτο τῆς αἰχμαλωσίας, τὸν ἐξέφυγε καὶ ἐπανέλαβε τὰ πηδήματά του. Αἱ μετὰ τῶν πιθήκων σχέσεις του ἦσαν σχέσεις ἀνωτέρου πρὸς κατώτερον, διότι δὲν ἐπέτρεπεν εἰς αὐτοὺς ποτὲ ν' ἀστειεύωνται μετ' αὐτοῦ, ὅπως καὶ οἱ παῖδες τοῦ πλοίου. Καὶ ὅμως οἱ πίθηκες εὐχαριστοῦντο πολὺ νὰ παρευρίσκωνται ὅπου καὶ αὐτός, καὶ τὸν ἐπεσκέπτοντο ὁσάκις ἦσαν ἐλεύθεροι. Παρατηρητέον δὲ ὅτι ὁ βαθμὸς τῆς οἰκειότητός των, διέμενεν ὁ αὐτὸς ἐξ αὐτῆς τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς συνεντεύξεώς των.

Ὁ Ὀραγγουτάγκος αὐτὸς ἦτον ἐν γένει πραότατος· ἀλλ' ὅταν τὸν ἠρέθιζέ τις, ἡ ὀργή του δὲν εἶχεν ὅρια. Ἤνοιγε τὸ στόμα του, ἐδείκνυε τοὺς ὀδόντας του, καὶ ἔδακνε πᾶν τὸ προστυχόν. Πολλάκις ἐπείσθημεν ὅτι ἂν ἦτον ὀν λογικόν, ἤθελε γενεῖ αὐτόχειρ. Ὁσάκις ἐζήτει πορτογάλλιον καὶ δὲν τῷ ἐδίδετο, μᾶς ἐξεκώφει μὲ φωνὰς ὀξυτάτας, καὶ ἀνέβαινεν ὡς μαινόμενος εἰς τοὺς ἱστοὺς· ἐπιστρέφων δὲ μετ' ὀλίγον, ἐπροσπάθει νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ ποθουμένου. Ἐὰν δὲ καὶ πάλιν ἀπετύγχανεν, ἐκυλίετο ὡς παιδίον ὠργισμένον ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, καὶ ἐφώναζεν ἀδιακόπως· ἔπειτα ἐσηκόνετο, καὶ μεταβαίνων εἰς τὸ ἄλλο μέρος τοῦ πλοίου, ἐγίνετο ἄφαντος. Ὅταν κατὰ πρῶτον ἴδομεν τὴν ἀπελπισίαν του αὐτήν, ὑπεθέσαμεν ὅτι ἔπεσεν εἰς τὸ πέλαγος· ἀλλὰ μετὰ πολλὰς ἐρεύνας, τὸν εὑρήκαμεν ὑπὸ τὰς ἀλύσεις.

Τὸ ζῶον τοῦτο δὲν κάμνει μορφασμοὺς ὁποίους οἱ ἄλλοι πίθηκες, οὐδ' εἶναι ἔκδοτον εἰς τὰς αὐτὰς μηχανουργίας. Ὁ ὀραγγουτάγκος μας ἦτον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γλυκύς, σοβαρός, μάλιστα δὲ καὶ μελαγχολικός. Ὁσάκις εὑρίσκετο πρώτην φορὰν μεταξὺ ζώων, περιέρερε βλέμματα ἀνήσυχα, καὶ ἐδύνατο νὰ μείνῃ ὥρας ὁλοκλήρους ἔχων τὴν κεφαλὴν κεκαλυμμένην μὲ τὴν χεῖρά του· ἐὰν δὲ τὸν ἐστενοχώρουν παραπολὺ αἱ ἐξετάσεις των, ἀνεχώρει καὶ ἐκάθητο συνεσταλμένος εἰς ἄλλο μέρος· ἡ πραότης του ἐφανερόνετο ἀπὸ τὴν ὑπομονὴν μεθ' ἧς ἀνείχετο συνήθως τὰς ὕβρεις· δὲν παρωργίζετο πλὴν ὁσάκις ἦσαν δειναί, καὶ ἀπέφευγε πάντοτε τοὺς ὑβριστάς του· ἐξεναντίας ἠγάπα πολὺ τοὺς περιποιουμένους αὐτόν, ἐκάθητο πλησίον των καὶ σχεδὸν εἰς τὸ πλευρόν των, καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην του, ἐπλησίαζε πολλάκις τὰς χεῖράς των εἰς τὸ στόμα του. Ὁ ὑποναύκληρος, ὅστις ἦτον ὁ φίλτατός του, ἐπειδὴ τὸν ἔδιδε τὸ ἥμισυ τῆς μερίδος του, τὸν ἔμαθε νὰ τρώγῃ μὲ κοχλιάριον· ἦτον ἀδύνατον νὰ κρατήσῃ τις τὸν γέλωτά του ὅταν τὸν ἔβλεπε πίνοντα οὕτω καφὲν μὲ πολλὴν σοβαρότητα. Ὡς ἱστορικὸς ὅμως ὀφείλων νὰ εἴπω ὅλην τὴν ἀλήθειαν, δὲν πρέπει ν' ἀποσιωπήσω, ὅτι μὲ ὅλην τὴν πρὸς τὸν ὑποναύκληρον εὐγνωμοσύνην του, ὁ ἥρως μας ἔκλεπτε συχνάκις τὸ ῥακίον του.

Μετὰ τὸν ὑποναύκληρον, ἐγὼ ἤμην ὁ μᾶλλον εὔνους τοῦ οὐραγγουτάγκου· μὲ παρηκολούθει ἐπὶ τοῦ πλοίου, ὁσάκις μάλιστα ἀπεσυρόμην εἰς τόπον παράμερον διὰ νὰ ἀναγνώσω· ἀφοῦ δὲ ἐβεβαιόνετο ὅτι τὰ θυλάκιά μου δὲν περιεῖχον τίποτε διὰ νὰ φάγῃ, ἐξηπλόνετο πρὸ τῶν ποδῶν μου, ἔκλειε τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ τοὺς ἤνοιγεν ἐνίοτε διὰ νὰ παρατηρῇ τί κάμνω.

Εἰς Ἰάβαν ἠσχολεῖτο πρὸ πάντων εἰς τὸ νὰ πηδᾷ ἐπὶ τῶν δένδρων, ἀπὸ κλαδίου εἰς κλαδίον, καὶ νὰ ἀναβαίνῃ ἐπὶ τῶν δωμάτων· ἐπὶ δὲ τοῦ πλοίου, ἐπροτίμα νὰ κρεμᾶται ἀπὸ σχοινίων, καὶ νὰ παίζῃ μὲ τὰ παιδία· τὰ ἐπροκάλει δέ, κτυπῶν αὐτὰ ἐλαφρῶς ὅταν διέβαινον πλησίον του, ἔφευγεν ἀκολούθως πηδῶν, καὶ ἐνίοτε ἐστέκετο διὰ νὰ τὸν συλλάβωσι. Μετεχειρίζετο συγχρόνως καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας καὶ τοὺς ὀδόντας του. Ἐκ τῶν σκιαμαχιῶν τούτων ἐσυμπέρανον ὅτι ὁσάκις ἐμάχετο πραγματικῶς, ἐπροσπάθει πρῶτον νὰ ῥίψῃ τὸν ἀντίπαλόν του, ὅπ τὸν ἔσφιγγεν ἀκολούθως μὲ τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖράς του, καὶ ὅτι ἐπὶ τέλους τὸν ἔδακνε. Κατὰ τὸν διάπλουν, ἐκοιμᾶτο συνήθως ἐπὶ μεγάλου πανίου, μέρος τοῦ ὁποίου ἔσυρεν ἐπάνω του ὡς ἐφάπλωμα. Ὅταν ἔστρωνε τὴν κλίνην του, ἐφρόντιζε μὲ πολλὴν προσοχὴν νὰ κατασταίνῃ ὁμαλωτάτην τὴν ἐπιφάνειάν της. Ἐνίοτε, διὰ νὰ τὸν παροργίσω, ἐκαθήμην ἐγὼ πρὸ αὐτοῦ εἰς τὸ στρῶμά του· ἀλλ' αὐτὸς ἔσυρε μὲ ὁρμὴν τὸ πανίον διὰ νὰ σηκωθῶ. Ἐὰν ὅμως ἦτον πλατὺ ὥστε νὰ χωρῇ καὶ τοὺς δύω, τότε ἀνεπαύετο ἡσύχως πλησίον μου. Ἐὰν ὅλα τὰ πανία ἦσαν ἀναπεπταμένα, ἔτρεχεν εἰς ἀναζήτησιν ἄλλου ἐφαπλώματος, ἔκλεπτε τὰ ὑποκάμισα τῶν ναυτῶν, πολλάκις δὲ καὶ τὰς σινδόνας των.

Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Εὔελπι ἀκρωτήριον, ἔπασχε πολὺ ἀπὸ τὸ ψῦχος, καὶ μάλιστα τὸ πρωΐ, ὅταν κατέβαινεν ἀπὸ τὰ κατάρτια. Συνειθισμένος εἰς τὸ φλογερὸν κλίμα τοῦ ἀνατολικοῦ ἀρχιπελάγους, ἐρρίγα καθ' ὅλα του τὰ μέλη· ἔτρεχε πρὸς τοὺς φίλους του, ἔπιπτεν εἰς τὰς ἀγκάλας των, καὶ τοὺς περιέπτυσσε δυνατὰ διὰ νὰ θερμανθῇ· ὅταν δὲ τὸν ἀπέβαλλέ τις, ἐφώναζε γοερά.

Εἰς Ἰάβαν ἔτρωγε σχεδὸν μόνον ὀπώρας, τινὰς τῶν ὁποίων ἠγάπα περιπαθῶς. Ἠγάπα ἐπίσης καὶ τὰ ὠά, ἅτινα ἔτρωγε χανδόν, καὶ εἰς ἀναζήτησιν τῶν ὁποίων περιεφέρετο πολλάκις μόνος του. Ἐπὶ τοῦ πλοίου, ἡ δίαιτά του δὲν ἦτον τακτικὴ· ἔτρωγε παντοῖα φαγητά, καὶ πρὸ πάντων κρέας ὠμόν· ὑπερηγάπα τὸ ψωμίον, ἂν κ' ἐπροτίμα τὰς ὀπώρας. Εἰς Ἰάβαν, ἔπινε μόνον νερόν, ἐνῷ, ἐπὶ τοῦ πλοίου, τὰ ποτά του ἦταν ποικίλα ὅσον καὶ τὰ φαγητά του. Ἔπινε τέϊον καὶ καφέν, καθὼς καὶ κρασίον, καὶ μίαν ἡμέραν ἔδειξε πόσον ἐνοστιμεύετο τὰ οἰνοπνεύματα, κλέψας φιάλην ῥακίου. Εἰς Λονδῖνον, ἔπινε κατὰ προτίμησιν ζύθον καὶ γάλα,

Ὁσάκις ἐπροσπάθει νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν λαιμαργίαν

του, παρετηροῦμεν τὸ φυσικόν του πνεῦμα· δυσηρεστεῖτο ὁσάκις δὲν τὸν ἐδίδετο ἀμέσως ὅ,τι ἐπεθύμει, καὶ ἔτρεχε κατόπιν μας ἀπὸ τῆς μιᾶς ἕως τῆς ἄλλης ἄκρας τοῦ πλοίου, διὰ νὰ τὸ λάβῃ. Σπανίως ἀνέβαινον εἰς τὸ κατάστρωμα χωρὶς νὰ ἔχω ὀπώρας ἢ ἄλλα ἡδύσματα εἰς τὰ θυλάκιά μου, καὶ τότε εἰς μάτην ἐπάσχιζον νὰ μὴ μὲ ἴδῃ τὸ ἄγρυπνον ὄμμα του· ἐνίοτε μάλιστα, διὰ νὰ τὸν ἀποφύγω, ἡτοιμαζόμην νὰ ἀναβῶ εἰς τὸ μεγάλον κατάρτιον· ἀλλ' αὐτός, προλαμβάνων μ' ἐνεπόδιζεν, ἢ μ' ἐπρόφθανε. Μ' ἔστριγγε δυνατὰ ἐπάνω τοῦ καταρτίου μὲ τοὺς δύω πόδας καὶ τὴν μίαν χεῖρά του, ἐνῷ μὲ τὴν ἄλλην ἐλαφρυραγώγει τὰ θυλάκια μου. Πολλάκις ἀνέβαινε πολλὰ ὑψηλά, καὶ κρεμάμενος εἰς σχοινίον ἔπιπτεν ἀπροσδοκήτως ἐπάνω μου. Ἐὰν δὲ, μαντεύων τοὺς σκοπούς του, ἡτοιμαζόμην νὰ καταβῶ, ἐσύρετο μὲ ἀπαραδειγμάτιστον ταχύτητα, καὶ μ' ἐπρόφθανεν εἰς τὰ καρχήσια· ἄλλοτε ἔδεσον μὲ τὴν ἄκραν σχοινίου, πορτογάλλιον, καὶ ἄνωθεν τοῦ μεγάλου καταρτίου τὸ διεύθυνον πρὸς τὸ μέρος ὅπου εὑρίσκετο· ἐνῷ δὲ ἐπλησίαζε νὰ τὸ λάβῃ, τὸ ἀνέσυρον παρευθύς. Μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας ματαίους, ἤλλαζε σχέδιον μάχης· ἐπροσποιεῖτο ὅτι δὲν τὸν ἔμελλε πλέον περὶ τοῦ πορτογαλλίου. ἀπεμακρύνετο, ἀνέβαινεν ἀργὰ ἀργὰ εἰς τὰ σχοινία, καὶ ἔπειτα, διὰ πηδήματος ἀνελπίστου, ἥρπαζεν αἴφνης τὸ σχοινίον ἀφ' οὗ ἐκρέματο τὸ πορτογάλλιον· ἀλλ' ἐὰν, προλαμβάνων, ἀνέσυρα τὸ σχοινίον, ἀπηλπίζετο, ἔπλητταν τὸν ἀέρα μὲ φωνὰς ὀξείας, ἐρρίπτετο ἐπάνω μου, μ' ἔστριγγε δυνατὰ, ἐωσοῦ εἴτε βιαζων με, εἴτε συνθηκολογῶν, κατέκτα τὸ ἀντικείμενον τῶν ἐπιθυμιῶν του.

Εἰς δύω περιστάσεις διαφόρους, τὸν εἶδον φοβηθέντα φόβον μέγαν. Μίαν ἡμέραν ἤμεθα πλησίον τῆς νήσου τῆς Ἀναλήψεως, ὅταν μᾶς ἔτερον ὀκτὼ χελώνας· αὐτὸς ἀμέσως ἀνέβη εἰς τόσον ὕψος εἰς ὅσον δὲν εἶχεν ἕως τότε ἀναβῇ, καὶ ἐκεῖθεν παρετήρει τὰς χελώνας· τὰ μακρὰ χείλη του, κρεμασθέντα ἔτι πλέον, ἐφαίνοντο ὡς ῥύγχος κυνός· ἐφώναζε παραδόξως, καὶ ἡ φωνή του ὡμοίαζε συγχρόνως μὲ γρύλλισμα χοίρου καὶ μὲ κρωγμὸν ἱέρακος. Μετά τινα ὥραν κατέβη εἰς τὸ κατάστρωμα· ἀλλ' ἐξηκολούθει νὰ ῥίπτῃ βλέμματα λοξὰ ἐπὶ τῶν χελωνῶν, καὶ νὰ ἵσταται μακράν.

Ὁ δεύτερός του φόβος προῆλθεν ἀπὸ τὴν θέαν ἀνθρώπου γυμνοῦ, λουομένου ἐντὸς τῆς θαλάσσης.

ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟΝ ΤΗΣ ΑΔΕΛΣΒΕΡΓΗΣ.

Ἡ ἑπομένη περιγραφὴ μετεφράσθη ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ. Ἐγράφη δὲ καὶ μᾶς ἐκοινοποιήθη ὑπό νέας κυρίας, ἥτις πολλὰ ἔτη διέτριψε μεταξὺ ἡμῶν, καὶ εἶναι γνωστὴ εἰς ὅλην τῶν Ἀθηνῶν τὴν κοινωνίαν· τὰ δὲ ἀνώνυμα αὐτῆς συγγράμματα ἀπέκτησαν φήμην εἰς τὴν Ἀγγλίαν διὰ τὴν χάριν τοῦ ὕφους των, καὶ διὰ τὸ ὕψος καὶ τὴν τόλμην τῶν ἰδεῶν των.

Μεταξὺ Τεργέστης καὶ Βιέννης κεῖται ὁ νομὸς τῆς Καρνιόλης, γνωστὸς διὰ τὰς φυσικάς του καλλονάς, καὶ γνωστότερος διὰ τὸ σπήλαιον τῆς Ἀδελσβέργης. Ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐπισκεφθῶμεν καὶ νὰ παρατηρήσωμεν τὸ ὑπόγειον τοῦτο ἄντρον, ἀνεχωρήσαμεν ἐκ Τεργέστης ἀπὸ πρωΐας· ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἅμαξά μας ἐπροχώρει βραδέως, ὡς συμβαίνει συνήθως κατὰ τὴν μεσημβρινὴν Εὐρώπην, ἐφθάσαμεν εἰς Ἀδελσβέργην τὴν ἐπιοῦσαν, διανυκτερεύσαντες εἰς Πρεσυάλδην, πλησίον τοῦ ὄρους ὅπου κεῖται τὸ σπήλαιον. Εἰς Πρεσυάλδην μᾶς ὡδήγησαν εἰς κατάστημα ὅπου καταγράφονται τὰ ὀνόματα τῶν περιηγητῶν, καὶ πληρόνεται ὑφ' ἑκάστου μικρά τις ποσότης, προσδιωρισμένη εἰς ἐπιδιόρθωσιν τῆς ὁδοῦ, τῆς μετὰ μεγίστης δυσκολίας κατασκευασθείσης ἐντὸς τοῦ σπηλαίου. Ἐνταῦθα μᾶς ἐδόθησαν ὁδηγοί, τῶν ὁποίων τὸ ἔνδυμα, καταλληλότατον διὰ τὸν κατω κόσμον ὄντινα ἐπρόκειτο νὰ ἐπισκεφθῶμεν, ἐδίδεν εἰς αὐτοὺς ἦθος καταχθόνιον, ἐπειδὴ ἦτον ὁλόμαυρον. Τὴν ἐντύπωσιν ταύτην κατέσταινον πολὺ ζωηροτέραν αἱ μεγάλαι λαμπάδες, τὰς ὁποίας περιέφερον ἀκαταπαύστως τῇδε κἀκεῖσε, καθὼς καὶ αἱ ἄγριαι χειρονομίαι, καὶ αἱ βροντώδεις καὶ δύσηχοι φωναί των, ὁμιλούντων γλῶσσαν ἀκατάληπτον, διάλεκτον οὖσαν, ὡς μᾶς εἶπον, τῆς Σλαυϊκῆς. Ἕκαστος αὐτῶν ἀνέλαβε τὴν φροντίδα ἑνὸς ἐξ ἡμῶν, καὶ ἐβάδιζε πλησίον τοῦ ὁδηγουμένου, διὰ τῆς πετρώδους καὶ δυσβάτου ὁδοῦ τῆς φερούσης πρὸς τὴν εἴσοδον τοῦ σπηλαίου, ἥτις εἶχε σχῆμα πύλης καμαρωτῆς, καὶ ἦτον ἠνεῳγμένη ἐπὶ τοῦ βράχου, πολὺ ὑπεράνω μέρους ἀποκρήμνου. Φθάσαντες εἰς εἰδός τι πλατείας, ἴδομεν ἓν τῶν πρώτων θαυμάτων τοῦ περιέργου τούτου σπηλαίου· ἀπὸ τὸ ὕψος ὅπου εὑρισκόμεθα, ἐβλέπομεν τὰς πλήρεις χάριτος περιστροφὰς τοῦ Πεύκου, ποταμοῦ ἀσκετὰ μεγάλου, ὅστις, κυλίων μὲ ταχύτητα τὰ ἄφθονα καὶ χρυσαυγῆ ὕδατά του διὰ τῆς μακρᾶς κοιλάδος δι' ἧς εἴχομεν διοδεῦσῃ τὴν προτεραίαν, φθάνει εἰς τὴν ὑπώρειαν, ἐκεῖ δὲ, τρεπόμενος ἀποτόμως διευθύνεται πρὸς τὸ σπήλαιον, καὶ ἀποχαιρετίζων ἀνελπίστως πάλιν τὸ γλυκὺ φῶς τὸ χρυσίζον τὰ σπινθηρίζοντα κύματά του, καταπίπτει ὁρμητικῶς ἐντὸς βαθέως καὶ σκοτεινοῦ βαράθρου τὸ ὁποῖον δέχεται γαῖνον αὐτὸν, ὑποκάτω τοῦ μέρους ὅθεν ἔμελλε νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὸ σπήλαιον, καὶ γίνεται ἄφαντος ἐντὸς τῆς ἀχανοῦς ἐκείνης ἀβύσσου. Ἀλλὰ τὸ ἀνεξήγητον τοῦτο φαινόμενον δὲν εἶναι τὸ μόνον ἄξιον θαυμασμοῦ· ἰδοὺ καὶ ἄλλο πλέον ἀκατάληπτον· ἀφοῦ τὸ ῥεῦμα διατρέξῃ μέρος ἱκανὸν τοῦ σπηλαίου, γίνεται ὅλως διόλου ἄφαντον, καὶ δὲν ἀναφαίνεται πλέον ἐπὶ τῆς γῆς. Πῶς ἀπορροφᾶται τοσαύτη ποσότης ὕδατος; ποῦ βαραθροῦται; τοῦτο μένει μυστήριον μέχρι τῆς σήμερον. Μία μόνη λύσις αὐτοῦ παρουσιάζεται, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἐπαυξάνει μᾶλλον τὴν ἀπορίαν. Εἴκοσι μίλια σχεδὸν μακρὰν τῆς Ἀδελσβέργης, ἀπαντᾶται φαινόμενον τῳόντι ἄξιον θαυμασμοῦ· μέγας ποταμὸς ἀναβλύζει πολλὰ παραδόξως, ὄχι ῥυάκιον σκοπεῦον νὰ προσλάβῃ ξένα ὕδατα εἰς τοὺς κόλπους του, ἀλλ' ἀληθὴς καὶ πολυχεύμων ποταμὸς, ὅστις συγκροτεῖ ἀμέσως ῥεῦμα, καὶ περιδινεῖται ἀδιακόπως μέχρι θαλάσσης. Ἐὰν παραδε-

χθῶμεν ὅτι ὁ ποταμὸς οὗτος, ὅστις ὀνομάζεται Τίμαβος, εἶναι ὁ ταρταρωθεὶς Πεύκας, ἀναπηδῶν λαῦρος εἰς τὴν γῆν, πρέπει τότε νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ σπήλαιον ἔχει τοιαύτην ἔκτασιν, ὥστε νὰ καταπληχθῇ καὶ ἡ πλέον θερμουργὸς καὶ ἀεροβάτις φαντασία.

Ἡ εἴσοδος κλείεται διὰ μεγάλης πύλης σιδηρᾶς, πρὸ τῆς ὁποίας ἦτον τὴν στιγμὴν ἐκείνην συσσωρευμένον ἀπόσπασμα τοῦ Αὐστριακοῦ στρατοῦ, σκοπὸν ἔχον νὰ εἰσέλθῃ καὶ αὐτὸ εἰς τὸ σπήλαιον, καὶ ἀναμένον τοὺς ἀξιωματικούς του. Ἡ σύμπτωσις ἦτον εὐτυχεστάτη· διότι, ἐπειδὴ ἕκαστος αὐτῶν ἐκράτει λαμπάδα, ἠθέλομεν παρατηρήσει καθαρώτερον τὸν ὑπόγειον κόσμον. Διελθόντες διὰ μέσου αὐτῶν, ἐφθάσαμεν εἰς τὴν πύλην, τῆς ὁποίας ἀπεσύρθησαν τὰ σίδηρα καὶ οἱ μοχλοί, ἀφοῦ δὲ εἰσήλθομεν, ἡ πύλη ἔκλεισεν ἐκ νέου μὲ κρότον, εἰδοποιήσαντα ἡμᾶς ὅτι ἐχωρίσθημεν ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν ζώντων.

Κατὰ πρῶτον εὑρέθημεν ἐντὸς μικροῦ ὑπογείου, ὅπου ἴδομεν δύω εἰσόδους σκοτεινάς, μίαν ἐκ δεξιῶν, καὶ ἄλλην ἐξ ἀριστερῶν. Οἱ ὁδηγοί μᾶς ἔλαβον τότε ἀπὸ τὰς χεῖρας, ἀλλὰ μὲ τρόπον δεικνύοντα, ὅτι δὲν ἤμεθα πλέον ἐλεύθεροι νὰ βαδίζωμεν κατ' ἀρέσκειαν· ὅταν μάλιστα τραπέντες πρὸς ἀριστερά, καὶ βυθισθέντες εἰς τὰ σκότη, ἠσθάνθημεν τοὺς πόδας μας ὀλισθαίνοντας ἐπὶ τοῦ καθύγρου ἐδάφους, ἐθεωρήσαμεν ἀναγκαιότατον νὰ παραδοθῶμεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν ὁδηγῶν, οἵτινες, ἔχοντες τὴν ἕξιν τοῦ νὰ περιπατῶσιν εἰς τὸ χάος ἐκεῖνο, μᾶς ἔσυρον μὲ ταχύτητα. Μετ' ὀλίγον ἐξέλειψε καὶ ἡ τελευταία ἀκτὶς τοῦ φωτός. Πνοαὶ ἀνέμου ὑγροῦ καὶ ψυχροῦ προσέβαλλον τὸ πρόσωπον, ζόφος βαθὺς καὶ ἀδιάκοπος μᾶς ἐπεκάλυπτε πανταχόθεν, οἱ δὲ ὀφθαλμοί μας, συνειθισμένοι εἰς τοῦ ἡλίου τὴν λάμψιν, ἐκλείοντο αὐτομάτως ὁσάκις ἀπήντων τὸ μικρὸν φῶς τῶν δύω λαμπάδων, τῶν μοναδικῶν τούτων ἀστέρων μας, ἐν τῷ μέσῳ τῆς φρικτῆς ἐκείνης νυκτός. Ἐπλανήθημεν ἱκανὴν ὥραν χωρὶς νὰ διακρίνωμεν κἀνὲν ἀντικείμενον· ἀλλ' ἐπὶ τέλους, οἱ ὁδηγοὶ ἐστάθησαν, καὶ μᾶς ἐπροσκάλεσαν νὰ παρατηρήσωμεν τὰ περὶ ἡμᾶς. Ὑπηκούσαμεν, καὶ βαθμηδὸν, συνειθίσαντες εἰς τὸ ψηλαφητὸν ἐκεῖνο σκότος, ἴδομεν ἀμυδρῶς θέαμα, δύσκολον νὰ περιγραφῇ. Ἐφαίνετο ὅτι εὑρισκόμεθα ἐντὸς εὐρυχώρου ἀλλὰ μυστηριώδους βασιλείου, ὅπου ἡ νὺξ, ἐξορισθεῖσα ἀπὸ τὴν ὑφήλιον, ἐγκαθίδρυσεν ἀνενοχλήτως τὸν αἰώνιον θρόνον της. Οἱ ὁδηγοί, μεταβαίνοντες ἔνθεν κἀκεῖσε, ἐπροσπάθουν νὰ μᾶς δώσωσιν ἰδέαν τινὰ τοῦ ἀτελευτήτου ἐκείνου σπηλαίου Καὶ τῳόντι, ἐφαίνετο ὅτι ἦτον ἀπέραντον κατά τε τὴν ἔκτασιν καὶ τὸ ὕψος, ἐνῷ μόλις ἔφθανεν εἰς τὰς ἀκοάς μας ὁ φλοῖσβος τοῦ ῥέοντος βαθύτατα ὑπὸ τοὺς πόδας μας ποταμοῦ, φλοῖσβος ὑπόκωφος καὶ βραγχώδης, ἀνόμοιος ἐκείνου τὸν ὁποῖον ἠκούσαμεν πρὸ μικροῦ ἐκτὸς τῶν βασιλείων τοῦ Πλούτωνος.

Ἀφοῦ παρῆλθε τὸ πρῶτον αἴσθημα τοῦ τρόμου καὶ τῆς ἐκπλήξεως, ἐμείναμεν ἐκστατικοὶ ἐνώπιον τῆς μεγαλοπρεπεστάτης ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ φυσικοῦ ἐκείνου παλατίου, καί τοι βλέποντες αὐτὸ διὰ φωτὸς ἀσθενοῦς. Πέριξ ἡμῶν, πανταχόθεν, ἴδομεν καθαρώτερον, στήλας σταλακτίτου παμμεγίστας, λευκὰς ὡς χιών, ἀπηωρημένας καὶ διαλαμπούσας ἐν τῷ σκότει πολὺ ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν μας, καὶ ἐξέστημεν συλλογισθέντες ὅτι ὁ χρόνος μόνος ὑπῆρξεν ὁ ἀρχιτέκτων τῶν ὀγκωδῶν ἐκείνων κιόνων· λέγω ὁ χρόνος μόνος, διότι ἴδομεν πολλοὺς λεπτοὺς σταλακτίτας, ὡς κηρία πηχθέντα νεωστὶ, ἕκαστος τῶν ὁποίων εἶχεν εἰς τὴν ἄκραν λαμπρὸν κρύσταλλον ἀποῤῥεύσαντα ἐκ τοῦ ὑγροῦ ἐκείνου, καὶ περιέχοντα ὕλην τινὰ ἀναλυομένην, ἐξ ἧς σχηματίζονται· ἡ δὲ ὕλη αὐτὴ, συμπυκνουμένη βαθμηδὸν, μεταβάλλεται δι' ἐνδελεχῶν ῥανίδων καὶ σταλαγμῶν, διὰ τῆς παρελεύσεως ἐτῶν καὶ αἰώνων, (ἐπειδὴ βεβαίως εἶναι ἔργον αἰώνων), εἰς τοὺς ἑξαισίους ἐκείνους καὶ κολοσσαίους στύλους, οἵτινες φαίνεται ὅτι ὑποστηρίζουσι τὴν ἀόρατον τοῦ ἄντρου ὀροφήν. Ἀλλὰ τῆς φύσεως ἡ γόνιμος καὶ ἀειφόρος χεὶρ, δὲν ἐκαλλώπισε μὲ μόνα ταῦτα τ' ἀριστουργήματα τὸ καταγώγιον ἐκεῖνο τοῦ Ἐρέβους· διότι οἱ σταλακτῖται αὐτοὶ ἔχουσι μορφὰς παντοειδεῖς, ποτὲ μὲν μεγάλας καὶ φρικώδεις, ποτὲ δὲ λεπτὰς καὶ ὡραίας, ὡς ἂν ἐλαξεύθησαν ἀπὸ χεῖρα καλλιτέχνου· συνδυαζόμενοι δὲ μὲ τοὺς ὑψικορύφους βράχους, οἵτινες ἀνορθοῦνται τραχεῖς καὶ φοβεροὶ ἀπὸ βάθη ζοφερά, ὡς ἀπὸ μυχοὺς μαύρου ὠκεανοῦ, παριστάνουσιν ἀλλεπαλλήλως φαινόμενα θαυμάσια καὶ καταπληκτικὰ, συναπαρτίζοντα ποικιλίαν σκηνῶν ἀπερίγραπτον. Παράδοξα καὶ μυστηριώδη σχήματα ἦσαν συσσωρευμένα περὶ ἡμᾶς, καὶ ἀναρίθμητοι στενωποὶ καὶ μεγαλοπρεπεῖς πρόδομοι ἐφαίνοντο εἰς τὰ εἰσέτι ἀνεξερεύνητα μέρη τοῦ σπηλαίου. Ἡ ὁδὸς δι' ἧς ἐπρόκειτο νὰ προχωρήσωμεν μεταξὺ τῶν βράχων, ἀλλοῦ μὲν ἐστηρίζετο ἐπὶ φυσικῶν, ἀλλοῦ δὲ ἐπὶ τεχνητῶν ἀψίδων, αἵτινες κατεσκευάσθησαν βεβαίως μὲ ἄπειρον δυσκολίαν. Ἐνῷ ἐπροβαίνομεν πρὸς τὰ ἐνδότερα τοῦ καταχθονίου ἐκείνου κόσμου, οἱ ὀφθαλμοί μας ἠπατῶντο ἀπὸ τὰ ἀντικείμενα· ποῦ μὲν ἐνομίζομεν ὅτι ἐβλέπομεν τὰς μαυρωπὰς πτέρυγας μεγάλου τινὸς ναοῦ, ἔχοντος κωδωνοστάσια ὑπερνεφῆ καὶ γοτθικὰς ζωοφόρους, ποῦ δὲ τὸ θέαμα μετεβάλλετο, καὶ οἱ βράχοι παρίζανον μικροσκοπικόν τι χωρίον μὲ κοιλάδας καὶ λόφους, καὶ πόλεις μακρὰν κειμένας, χωρὶς ὅμως φωτὸς, καὶ ποῦ δόμοι περιέχοντες ἀγάλματα ἐν συμμετρίᾳ, ἐπὶ βάθρων λευκῶν ὡς ἡ χιὼν, κατεμάγευον τὰς ὄψεις μας. Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν παιγνίων τούτων τῆς φύσεως, τὸ ὡραιότερον εἶναι τὸ λεγόμενον *τῆς σημαίας*, κατάλευκον πραγματικῶς ὡς σημαία ἀναπεπταμένη, καὶ ἔχουσα πτυχὰς. ἑκάστη τῶν ὁποίων εἶν' ἐντελέστατα ἐσχηματισμένη, καὶ παρυφασμένη πρὸς τὰς ἄκρας μὲ γραμμὴν ξανθήν. Εἰς τὴν ἀπόκρυφον ἐκείνην ἐπικράτειαν τοῦ Χάους, εὕρομεν ὅλην τὴν τελειότητα τῶν ἔργων τῆς φύσεως, τὴν ὁποίαν ἀπαντῶμεν καὶ εἰς τὰ λεπτότερα φύλλα, καὶ τὰ πλέον εὔθρυπτα ἄνθη τῆς γῆς· ὁ χρωματισμὸς ἑκάστου σταλακτίτου, καὶ τοῦ παραμικροτέρου, ἦτον τόσῳ προσφυὴς καὶ ὡραῖος, ὥστ' ἐνομίζέ τις ὅτι ἐξειργάσθη ἀπὸ γραφίδα λεπτοτάτην ζωγράφου. Ὁσάκις τις τῶν ὁδηγῶν ἔκρουε μὲ μικρὰν ῥάβδον τινὰ τῶν κιόνων τούτων, ἐξήρχετο ἦχος

μεταλλικὸς μελῳδικώτατος, καὶ ἐπηύξανε τὸ φρικῶδες τῶν ποικίλων τοῦ ἀέρος ψιθυρισμῶν, τοὺς ὁποίους συνεκρότει πρὸ πάντων ὁ ὅλως ἰδιαίτερος τρόπος καθ' ὃν ἀντελάλει ἡ ἠχὼ, ἀνταναχλωμένη ἀπὸ ἀψίδος εἰς ἀψίδα καὶ ἀπὸ βράχου εἰς βράχον. Λάμψις τις ἀγρία καὶ ἀδιάκοπος ἐγεννᾶτο ἀπὸ τοὺς ἀεννάους σταλαγμοὺς τοῦ ὕδατος, ἥτις, ἀγνοῶ διὰ τί, μᾶς ἐπροξένει φρίκην· καὶ τῳόντι, ἦτον δύσκολον ν' ἀποβάλωμεν τὴν ἰδέαν, ὅτι τὸ τρομερὸν ἐκεῖνο ἄντρον δὲν κατῳκεῖτο ἀπὸ ὄντα τεράστια.

Ὀλίγον μετὰ ταῦτα ἐπροχωρήσαμεν· ἀλλὰ μετὰ ἓν ἢ δύω μίλια, ἀπηντεῖτο γεννικιότης διὰ νὰ προβῶμεν εἰς τὰ ἀνεξιχνίαστα βάθη· ἡ ὁδὸς ἦτον καὶ δύσβατος καὶ ἐπικίνδυνος, καὶ ἄνευ τῆς συντονωτάτης τῶν ὁδηγῶν μας συνδρομῆς, ἠθέλομεν ἴσως ἐγκαταλείψει πᾶσαν δοκιμὴν περαιτέρω ὁδοιπορίας. Καταβάντες διὰ κρημνοῦ ὑψηλοτάτου, ἐφθάσαμεν εἰς τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, οὗτινος ὁ φλοῖσβος προσέβαλλε θορυβωδέστερον, καθ' ὅσον ἐπλησιάζομεν, τὰς ἀκοάς μας, ἑωσοῦ κατήντησε πάταγος· τὸ φῶς τότε τῶν λαμπάδων ἔῤῥιψε τὰς ἀσθενεῖς του ἀκτῖνας εἰς τὸν ἀφρόν του, καὶ μᾶς ἔδειξε πῶς συνετρίβοντο τὰ κύματα κατὰ τῶν ἀκαταμαχήτων ὁρίων του· ἀνελθόντες μετὰ πολὺν κόπον εἰς τὴν κορυφὴν βράχου ἀποτόμου καὶ ὀλισθηροῦ, μετέβημεν εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος δι' ἀψίδος φυσικῆς, ὀγδοήκοντα ποδῶν μῆκος ἔχούσης.

Ὑπάρχουσι πολλαὶ δίοδοι πλάγιαι, εὐρυχωρόταται μὲν κατὰ τὸ φαινόμενον, τὰς ὁποίας ὅμως δὲν ἐπεσκέφθη κἀνεὶς μέχρι τῆς σήμερον διὰ τὸ δυσπρόσιτον αὐτῶν· ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ συλλάβῃ τις ἰδέαν ἀκριβῆ περὶ τῆς ἐκτάσεως τοῦ σπηλαίου, οὗτινος μόνον τὸ γνωστὸν μέρος δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς κατώρλιον αὐτοῦ. Ὅτι τὸ σπήλαιον τοῦτο ἐγνωρίζετο πολὺ πρότερον, ἀπεδείχθη ἀπὸ τὴν γενομένην πρό τινος ἀνακάλυψιν αἰθούσης μεγίστης, οἱ τοῖχοι τῆς ὁποίας εἶν' ἐσκεπασμένοι μὲ ὀνόματα καὶ ἐπιγραφὰς φερούσας χρονολογίαν ἀπὸ τοῦ 1213 μέχρι τῆς ἀρχῆς τῆς ιζ. ἑκατονταετηρίδος, ὅτε φαίνεται ὅτι ἡ εἴσοδός της ἐφράχθη ἀπὸ σεισμὸν ἢ ἄλλον κλόνον ὑπόγειον. Πλῆθος ὀστέων ὀρυκτῶν εὑρέθησαν ἐντὸς αὐτῆς, ἐξ ὧν τινα ἀνῆκον εἰς ζῶα πάντῃ ἄγνωστα, καθὼς καὶ ὁλόκληρος ἀνθρώπου σκελετὸς ἀπολελιθωμένος, ἔχων θέσιν ἀγωνιῶντος καὶ κρατῶν μὲ τὴν μίαν τῶν χειρῶν στήλην ὡς διὰ νὰ στηριχθῇ. Ἴσως δυστυχές τι ὄν, οὗτινος ἡ λαμπὰς ἐσβέσθη κατὰ περίστασιν, περιπλανηθὲν ἀπηλπισμένον εἰς τὸν ἀδιέξοδον ἐκεῖνον λαβύρινθον, εὗρηκεν ἐπὶ τέλους ἐκεῖ τάφον φρικώδη καὶ αἰώνιον.

Ἐντὸς ἕλους βαθυτάτου, εἰς τὰ ἀπόκρυφα τοῦ σπηλαίου, εὑρέθη ὁ παράδοξος ἰχθὺς, *Πρωτεύς*. Τὸ περίεργον τοῦτο ζῶον ἦτον πάντῃ ἄγνωστον ὅτε ἀνεκαλύφθη κατὰ πρῶτον εἰς τὴν ἄβυσσον ἐκείνην· τοιαῦται δὲ εἶναι αἱ ἕξεις του καὶ ἡ μορφή του, ὥστε κατήντησεν ἀντικείμενον πολλῶν ἐξετάσεων. Εἶν' ἐκ τοῦ εἴδους τῶν ἐγχελύων, ἔχον, ὡς λέγεται, ἑνὸς ποδὸς μῆκος, καὶ στερούμενον ὀφθαλμῶν, ὡς ἂν ἐπλάσθη ἐπίτηδες διὰ νὰ ζῇ εἰς τὴν βαθύσκοτον καὶ ἀκατοίκητον ἐκείνην χώραν· τὸ χρῶμά του εἶναι ὡς τὸ τῆς σαρκὸς, ἀλλὰ μεταβάλλεται εἰς ἰάνθινον ἅμα ἐκτεθῇ εἰς τὸ ὕπαιθρον· ἀγνοεῖται εἰσέτι μέχρι τίνος δύναται νὰ ζήσῃ ἄνευ τροφῆς, ἂν καὶ οἱ σοφοὶ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Γερμανίας ἀφῆκαν αὐτὸ ἄσιτον ἐπὶ πολύ.

Εἴχομεν τελειώσει τὸ ἥμισυ σχεδὸν τῆς ὁδοιπορίας μας, ὅτ' ἐφθάσαμεν εἰς μέρος τοῦ σπηλαίου, ὅμοιον κατά τε τὸ ὕψος καὶ τὸ σχῆμα, μ' αἴθουσαν εὐρεῖαν, διεσκευασμένην μὲ μεγίστην ἐπιμέλειαν καὶ φιλοκαλίαν· τὸ ἔδαφος ἦτον ξηρὸν καὶ ἐσκεπασμένον μὲ ἄμμον· ἕδραι ὑπῆρχον λελαξευμέναι πέριξ αὐτῆς, καὶ κοῖλος βράχος ἐσχημάτιζεν ὡραιότατον δωμάτιον διὰ τοὺς μουσικούς. Ἐνταῦθα συνέρχονται ἑπτακόσιοι ἢ καὶ πλειότεροι ἄνθρωποι κατ' ἔτος, τὴν ἑορτὴν τῆς Πεντηκοστῆς, καὶ διὰ δαπάνης ἐννεακοσίων περίπου δραχμῶν, φωταγωγοῦσι τὴν αἴθουσαν καὶ συγκροτοῦσι χορόν. Περίεργον εἶναι ν' ἀκούσῃ τις τοὺς θόλους ἐκείνους ἀντηχοῦντας ἀπὸ τὴν ἁρμονίαν τῆς μουσικῆς καὶ τὸν ῥυθμὸν τῶν βημάτων τῶν χορευτῶν· ἐὰν δὲ τὸ σπήλαιον εἶναι τῳόντι, ὡς δοξάζουσιν οἱ πέριξ οἰκοῦντες χωρικοὶ, ἔργον δαιμονίων καὶ πνευμάτων καταχθονίων, ποσάκις ἄρα ἐγέλασαν αὐτὰ ἰδόντα τὴν μωρίαν καὶ τὴν ματαιότητα τῶν θνητῶν, εἰσχωρούσας καὶ εἰς αὐτὰ τῆς γῆς τὰ ἔγκατα; Ὅταν ἐκαθήσαμεν ἐκεῖ διὰ νὰ λάβωμεν μικρὰν ἀναψυχὴν, βοὴ μεγάλη καὶ σύμμικτος, ἅμα δὲ καὶ φῶς ἄφθονον, προσέβαλον τὰς ἀκοὰς καὶ τὰς ὄψεις μας, καὶ ἐνομίσαμεν ὅτι στρατὸς δαιμόνων ἤρχετο καθ' ἡμῶν· οἱ εἰσβαλόντες ὅμως ἦσαν οἱ Γερμανοὶ τοὺς ὁποίους εἴχομεν ἰδεῖ εἰς τὸν ἄνω κόσμον, σείοντες τὰς λαμπάδας των, καὶ ἀναπέμποντες φωνὰς ἐκπλήξεως καὶ χαρᾶς. Ἐθαυμάσαμεν τότε ἰδόντες διὰ τῆς φωτοχυσίας, σειρὰς ἀπείρους θαλάμων, τοὺς ὁποίους οὐδ' εἴχομεν πρὶν φαντασθῇ· καὶ ὅταν οἱ λαμπαδηφόροι διέβαινον ὁ εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου διὰ τῶν στενῶν διόδων, ἐφαίνετο ὅτι ὅρις πύρινος εἵρπεν εἰς τὰς σχισμάδας τοῦ ἄντρου. Καί τοι κεκμηκότες καὶ ῥιγῶντες, περιήλθομεν καὶ πολλὰ ἄλλα μέρη, ἑωσοῦ ἐφθάσαμεν ὅπου καὶ τῶν μᾶλλον ῥιψοκινδύνων ἡ περιέργεια ἀναγκάζεται νὰ σβεσθῇ Ἀλλ' ὅ,τι ἴδομεν ἐνταῦθα, εἶναι ἴσως τὸ θαυμαστότερον· ἐξελθόντες ἀπὸ χαμηλὴν καὶ στενὴν δίοδον, εὑρέθημεν εἰς πλατεῖαν ἀπέραντον, τῆς ὁποίας τὰ ὅρια κατεκαλύπτοντο ὑπὸ ὁμίχλης ζοφερᾶς. Πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας ἔκειτο, ὡς εἰς κοιτίδα κατεσκευασμένην ἐκ βράχων κολοσσαίων, μικρά τις λίμνη ὡραιοτάτη, ἧς τινος τὰ διαυγέστατα ὕδατα ἦσαν ἀκύμαντα καὶ γαληναῖα, ὡς ἐκεῖνα ἐφ' ὧν ἀντανακλῶνται αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου, καὶ πνέουσιν αἱ γλυκεῖαι αὖραι τῆς γῆς. Μικρά τις ἐφολκὶς ἐσαλεύετο παρὰ τὴν ὄχθην, δι' ἧς πᾶς ῥιψοκίνδυνος ἐδύνατο νὰ διαβῇ εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος, καὶ νὰ ἐξερευνήσῃ τὰ μυστήρια τοῦ σπηλαίου· μεγίστη ὅμως ἡ δυσκολία καὶ μεγαλήτερος ὁ κίνδυνος· δι' ὃ ἐπαναλαμβάνονται πολλαὶ ἱστορίαι τραγικαὶ περιηγητῶν, οἵτινες, τολμήσαντες νὰ διαπλεύσωσι τὴν λίμνην, εἴτε δὲν ἐφάνησαν πλέον, εἴτε εὑρέθησαν κατακερματισμένοι ἐπὶ τῶν βράχων. Ὅσον τὸ καθ' ἡμᾶς, δὲν ἐδυνάμεθα πλέον νὰ ὑπάγωμεν εἰς ἀναζήτησιν καὶ ἄλλων θαυμασίων. Ἤμεθα εἰς

ἄκρον κεκοπιακότες, καὶ τὰ πέδιλά μας εἶχον τοσοῦτον κατασχισθῆ, ὥστε πᾶν βῆμα ἦτον νέα βάσανος τῶν ποδῶν μας Ἡ ἐπάνοδός μας ὑπῆρξεν ἄρα βραδεῖα καὶ ἐπίπονος· καὶ τόσον εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ ἀσθένεια τῆς ἀνθρωπίνης σαρκὸς διαταράσσει τὰς δυνάμεις τοῦ νοὸς, ὥστε ὅλος ὁ πρῶτός μας ἐνθουσιασμὸς ὑπεχώρησεν εἰς τὰ παθήματα τοῦ σώματός μας, καὶ τὰ ἴδια ἀντικείμενα ἅτινα ἐθαυμάζομεν

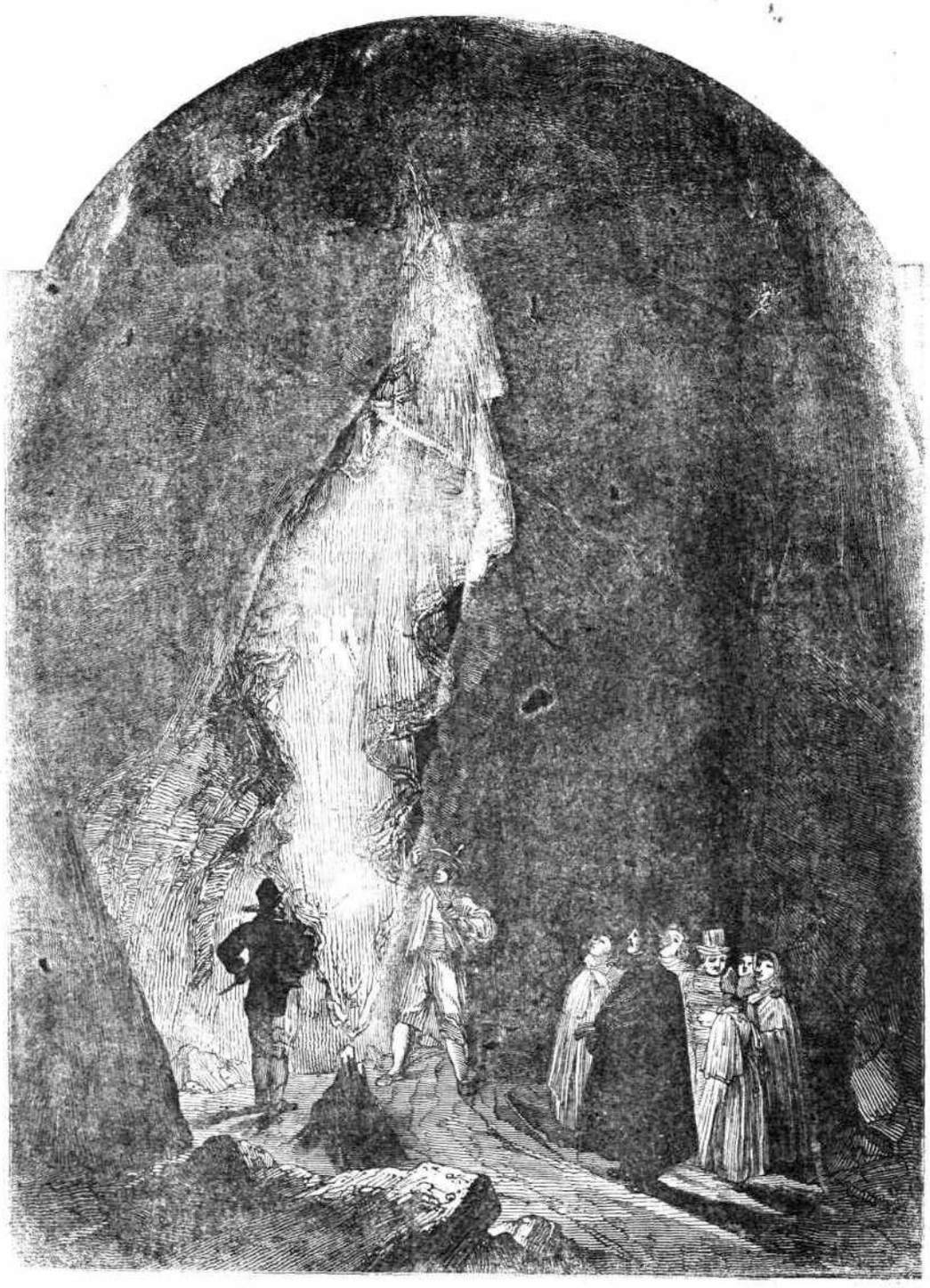

πρὸ μικροῦ, μᾶς ἐχρησίμευον ἤδη ὡς ἁπλᾶ σημεῖα τῆς προσόδου μας πρὸς τὸν ἄνω κόσμον. Ἀλλ' ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ τρόμος μας ὅταν ὀλίγον ἔλειψε νὰ σβεσθῶσι τὰ φῶτά μας ἀπὸ σφοδράν τινα πνοὴν ἀνέμου! Ἀναπόφευκτος ἤθελεν εἶσθαι τότε ἡ καταδίκη μας· διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ εὑρεθῇ ἄνευ φωτὸς ἡ ἔξοδος τοῦ ἀδιεξητήτου ἐκείνου λαβυρίνθου.

Ἀνέκφραστος ὑπῆρξεν ἡ χαρά μας, ὅταν ἀμυδρὸν φῶς διετοξεύθη ἐν μέσῳ τῆς βαθείας ἐκείνης νυκτὸς, τὸ ὁποῖον, αὐξάνον ὀλίγον κατ' ὀλίγον, μᾶς ὡδήγησεν εἰς κόσμον ὡραιότητος, ἀνθέων δροσερῶν, ζεφύρων γλυκυπνόων, καὶ ἀκτίνων ζωοπαρόχων. Τοσούτῳ σφοδρὰ ἦτον ἡ μετάβασις ἀπὸ τοῦ σκότους εἰς τὸ φῶς, ὥστ' ἐτυφλώθημεν σχεδὸν κατ' ἀρχάς. Τὴν γῆν ἐρώτιζε τὸ κοινὸν φῶς, τὸ ὁποῖον δεχόμεθα τοσοῦτον ἀγνωμόνως καθ' ἑκάστην· καὶ ὅμως μᾶς ἐφάνη περιβεβλημένη χλαμύδα ἀκτινοβόλον καὶ πλουσιωτάτην. Καὶ τῳόντι, μόλις μετὰ μιᾶς νυκτὸς ἀνάπαυσιν εἰς τὸ πλησιόχωρον πολίχνιον, ἐπείσθημεν ὅτι δὲν διετελοῦμεν ὑπὸ τὴν ἐπιῤῥοὴν ὀνείρου, ἐνόσῳ ἐπλανώμεθα εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς.

ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΥ

Σχέδιον καθ' ὃ διέταξε τὴν ζωήν του καὶ ἐπετάχυνε τὴν ἠθικήν του βελτίωσιν.

Ἀπὸ τοῦ Ἀγγλικοῦ. Ἐκ τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ Φραγκλίνου.

. . . Περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην συνέλαβον τὸ τολμηρὸν καὶ δυσχερὲς σχέδιον τῆς ἠθικῆς ἐμαυτοῦ τελειοποιήσεως, ἐπιθυμῶν νὰ ζῶ χωρὶς οὐδενὸς οὐδέποτε σφάλματος, καὶ νικῶν ὅσα ἐδύναντο νὰ προέλθωσιν ἀπὸ κακὰς κλίσεις, κακὰς ἕξεις καὶ κακὰς σχέσεις.

Γνωρίζων, ἢ νομίζων ὅτι γνωρίζω τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν, ἐφρόνουν, ὅτι ἐδυνάμην νὰ πράττω τὸ μὲν καὶ ν' ἀποφεύγω τὸ δέ. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἀνεκάλυψα ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο δὲν εἶναι ὅσον ἐνόμιζον εὔκολον, διότι, ἐνῷ προσεῖχον καὶ ἐμεριμνων πῶς νὰ προφυλαχθῶ ἀπὸ ἓν σφάλμα, ἐνέπιπτον αἰφνιδίως εἰς ἄλλο. Εἰς τὰς στιγμὰς ταύτας τῆς ἀπροσεξίας ἐπεκράτει ἡ ἕξις, καὶ ἡ κλίσις ὑπερίσχυε πολλάκις τοῦ λογικοῦ. Μέχρι τέλους δ' ἐσυμπέρανα, ὅτι μόνη ἡ θεωρητικὴ πεποίθησις περὶ τοῦ συμφέροντος ὃ ἔχομεν νὰ εἴμεθα ἐντελῶς ἐνάρετοι, δὲν ἀρκεῖ ὅπως μᾶς προφυλάττῃ ἀπὸ παρεκτροπὰς, ὅτι δὲ πρέπει πρὸ πάντων νὰ ὑπερνικήσωμεν καὶ ἐναντίας ἕξεις, καὶ ν' ἀποκτήσωμεν ἕξεις καλὰς, καὶ νὰ ῥιζώσωμεν αὐτὰς ἐν ἡμῖν, πρὶν ἐλπίσωμεν διαγωγὴν κατὰ πάντα εὐθεῖαν, καὶ πάντοτε ἀδιάσειστον.

Εἰς ἀναγνώσεις μου εἶχον ἀπαντήσει πολλάκις ἀπαριθμήσεις ἠθικῶν ἀρετῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐκτεταμένας, κατὰ τὴν τάσιν ἑκάστου τῶν συγγραφέων τοῦ νὰ περιλαμβάνῃ πλείονας ἢ ἐλάσσονας ἰδέας ὑπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐπωνυμίαν· οὕτω τινὲς ἐφήρμοζον τὴν λέξιν *ἐγκράτεια* εἰς μόνην τὴν βρῶσιν καὶ πόσιν, ἐν ᾧ ἄλλοι τὴν ἐξέτεινον εἰς πᾶν εἶδος ἡδονῆς, ὀρέξεως, κλίσεως, πάθους τῆς ψυχῆς ἢ τοῦ σώματος, ὡς καὶ εἰς αὐτὴν τὴν φιλαργυρίαν καὶ τὴν φιλοδοξίαν. Ἀπεφάσισα λοιπὸν, τὴν σαφήνειαν προτιμῶν, νὰ μεταχειρισθῶ μᾶλλον πολλὰ ὀνόματα, ἐφαρμόζων αὐτὰ εἰς ὀλίγας ἰδέας, παρά τ' ἀνάπαλιν, πολλὰς ἰδέας περιλαμβανομένας εἰς ὀλίγα ὀνόματα. Καὶ οὕτω συνήνωσα εἰς δεκατρία ὀνόματα ἀρετῶν πᾶν ὅ,τι μοὶ ἐφαίνετο τότε χρήσιμον ἢ ἐπιθυμητὸν, καὶ εἰς ἕκαστον ὄνομα προσήρτησα ἀνὰ ἓν βραχὺ ἀξίωμα, ἐξηγοῦν πόσην ἔκτασιν ἐδίδον εἰς τὴν σημασίαν του.

Ἰδοὺ τὰ ὀνόματα τῶν ἀρετῶν μετὰ τῶν ἀξιωμάτων των.

1. **ΕΓΚΡΑΤΕΙΑ.** Μὴ τρώγῃς ὡς νὰ βαρύνῃς, μὴ πίνῃς ὡς νὰ ζαλισθῇς.
2. **ΣΙΩΠΗ.** Λέγε μόνον ὅ,τι χρήσιμον εἰς τοὺς ἄλλους ἢ εἰς σὲ αὐτόν. Μὴ περιττὰς ὁμιλίας.
3. **ΤΑΞΙΣ.** Πᾶν πρᾶγμα εἰς τὸν τόπον του, πᾶν ἔργον εἰς τὸν καιρόν του.
4. **ΑΠΟΦΑΣΙΣ.** Ἀποφάσιζε νὰ πράττῃς ὅ,τι πρέπει, καὶ πράττε ἀφεύκτως ὅ,τι ἀπεφάσισες.
5. **ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.** Δαπάνα μόνον πρὸς ὄφελος τῶν ἄλλων ἢ σοῦ, δηλαδὴ μὴ ἀσώτευε.
6. **ΦΙΛΕΡΓΙΑ.** Μὴ σπαταλᾷς τὸν καιρόν. Ἀσχολοῦ πάντοτε εἰς ὠφέλιμα· φεῦγε τὰ περιττὰ ἔργα.
7. **ΕΙΛΙΚΡΙΝΕΙΑ.** Μὴ κακὰς προσποιήσεις· φρόνει ἀθῴως καὶ δικαίως. Ὁμίλει ὡς φρονεῖς.
8. **ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ.** Μὴ ἀδίκει τινὰ ἢ βλάπτων αὐτὸν, ἢ ἀμελῶν νὰ τὸν ὠφελήσῃς ὅ,τι σὲ διατάττει τὸ χρέος σου.
9. **ΜΕΤΡΙΟΠΑΘΕΙΑ.** Φεῦγε τὰ ἄκρα. Μὴ αἰσθάνεσαι τὰς προσβολὰς μὲ τὴν ζωηρότητα ὅσης σοὶ φαίνονται ἄξιαι.
10. **ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΣ.** Μὴ δέχου ἀκαθαρσίαν οὔτε ἐπὶ τοῦ σώματος, οὔτε ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων, οὔτε εἰς τὴν οἰκίαν σου.
11. **ΗΡΕΜΙΑ.** Μὴ ταράττεσαι ἀπὸ μικροῦ ἄξια, οὔτε ἀπὸ κοινὰ καὶ ἄφευκτα συμβάντα.
12. **ΣΕΜΝΟΤΗΣ** Μὴ προσβάλῃς ὡς πρὸς αὐτὴν οὔτε σοῦ οὔτε τῶν ἄλλων τὴν συνείδησιν, τὴν εἰρήνην, ἢ τὴν ὑπόληψιν.
13. **ΤΑΠΕΙΝΩΣΙΣ.** Μιμοῦ τὸν Ἰησοῦν καὶ τὸν Σωκράτην.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ σκοπός μου ἦτον ν' ἀποκτήσω ὅλας τὰς ἀρετὰς ταύτας, ἔκρινα ὠφέλιμον νὰ μὴ διασπάσω τὴν προσοχήν μου, προσκαλῶν αὐτὴν εἰς ὅλας συγχρόνως, ἀλλὰ νὰ τὴν προσηλῶ ἐπί τινα καιρὸν εἰς μίαν καὶ μόνην, ἣν νὰ ὑπερνικῶ πρὶν μεταβῶ εἰς ἄλλην, καὶ οὕτω καθεξῆς, μέχρις οὗ διατρέξω καὶ τὰς δεκατρεῖς κατ' ἰδίαν.

Ἀλλὰ, συλλογιζόμενος ὅτι ἡ προηγουμένη κτῆσις τινῶν ἐξ αὐτῶν, διευκολύνει τινῶν ἄλλων τὴν ἐξοικείωσιν, τὰς διέταξα διὰ τοῦτο κατὰ τὸν προηγούμενον πίνακα, καὶ προέταξα τὴν *ἐγκράτειαν*, διότι αὐτὴ διατηρεῖ την κεφαλὴν ψυχρὰν καὶ καθαρὰς τὰς ἰδέας, ὅπερ εἶναι ἀναγκαῖον, ὅταν πρέπῃ νὰ ἀγρυπνῶμεν πάντοτε, καὶ ἀδιαλείπτως νὰ φυλαττώμεθα ὅπως καταπολεμῶμεν τὰ θέλγητρα τῶν ἀρχαίων ἕξεων καὶ τὴν δύναμιν τῶν δελεασμῶν οἵτινες μᾶς πολιορκοῦσιν. Ἀφ' οὗ ἅπαξ ἐξωκειούμην τὴν ἀρετὴν ταύτην, ἡ σιωπὴ μοὶ ἐγίνετο πολὺ εὐκολωτέρα. Καὶ ἐπειδὴ ἦτον ἡ ἐπιθυμία μου, ἐν ᾧ ἐπέδιδον εἰς τὴν ἀρετὴν, ν' αὐξήσω συγχρόνως τὰς γνώσεις μου, ἐννοῶν ὅτι εἰς τὰς συνομιλίας διδασκόμεθα περισσότερον διὰ τοῦ ὠτίου παρὰ διὰ τῆς γλώσσης, ἐπιθυμῶν δὲ νὰ ὑπερνικήσω καὶ ἣν εἶχον ἕξιν πολυλόγου καὶ λάλου εὐτραπελίας, ἥτις καθίστα τὴν συναναστροφήν μου εὐπρόσδεκτον εἰς τοὺς ἐπιπολαίους τῶν ἀνθρώπων μόνους, κατέ-

ταξα τὴν *σιωπὴν* ὡς δευτέραν ἀρετήν. Ἤλπιζον δὲ ὅτι αὕτη μετὰ τῆς *τάξεως*, ἥτις ἕπεται τρίτη, ἤθελε μοὶ παρέξει τὸν ἀπαιτούμενον πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ σχεδίου καὶ τῶν σπουδῶν μου καιρόν. Ἂν κατώρθουν ν' ἀποκτήσω τὴν ἀρετὴν τῆς *ἀποφάσεως*, αὐτὴ θὰ μ' ἐχορήγει τὴν ἀναγκαίαν ἐπιμονὴν, ὅπως ἀποκτήσω καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετάς. Ἡ *οἰκονομία* καὶ ἡ *φιλεργία* ἀπαλλάττουσαί με τῶν τελευταίων χρεῶν ὅσα μ' ἔμενον, καὶ χορηγοῦσαί μοι ἄνεσιν καὶ ἀνεξαρτησίαν, θὰ μὲ καθίστων εὐκολωτέραν τὴν ἄσκησιν τῆς *εἰλικρινείας*, τῆς *δικαιοσύνης*, κτλ. Σκεφθεὶς δὲ τότε, ὅτι κατὰ τὴν συμβουλὴν τῶν χρυσῶν ἐπῶν τοῦ Πυθαγόρου, εἶχον ἀνάγκην καθημερινῆς ἐξετάσεως ἐμαυτοῦ, ἐφεῦρον τὴν ἑπομένην μέθοδον.

Κατεσκεύασα μικρὸν βιβλίον δεκατριῶν σελίδων, ἔχον ἐπὶ κεφαλίδος ἑκάστης ἐπιγεγραμμένην μίαν τῶν ἀρετῶν. Διήρεσα δὲ τὰς σελίδας δι' ἐρυθρᾶς μελάνης εἰς ἑπτὰ στήλας, διὰ τὰς ἀντιστοίχους

ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος, γράψας ἄνωθεν ἑκάστης αὐτῶν τὰ ἀρχικὰ γράμματα ἑκάστης τῶν ἡμερῶν. Ἔπειτα δὲ ἔσυρα δεκατρεῖς ἐγκαρσίους ἢ ὁριζοντίους γραμμὰς, καὶ ἄνωθεν ἑκάστης ἔγραψα τ' ἀρχικὰ γράμματα μιᾶς τῶν ἀρετῶν. Εἰς δὲ τὸ τετράγωνον τὸ ἀπέναντι εἰς ἑκάστην τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν ἡμερῶν ἔγραφον, ἀνὰ πᾶσαν ἑσπέραν, διὰ μελάνης, μικρὸν σημεῖον εἰς ἐνθύμησιν τοῦ σφάλματος ὃ εἶχον πράξει κατὰ τῆς δεῖνος ἢ δεῖνος ἀρετῆς, ὡς ἐπειθόμην ὑπὸ τῆς ἐξετάσεως τῆς ἰδίας ἐμαυτοῦ συνειδήσεως.

Σχῆμα τῶν σελίδων.

ΕΓΚΡΑΤΕΙΑ.

Μὴ τρώγῃς ὡς νὰ βαρύνῃς, μὴ πίνῃς ὡς νὰ ζαλισθῇς.

	Κυρ.	Δευτ.	Τρίτ.	Τετρ.	Πέμπ	Παρ.	Σάβ.
Ἔγκ.							
Σιωπ.	*	*		*			
Τάξ.	*	*			*	*	*
Ἀπόφ.		*				*	
Οἶκον		*				*	
Φιλε.			*				
Εἰλικ.							
Δικ.							
Μετ.							
Καθ.							
Ἡρεμ							
Σεμ.							
Ταπ.							

Ἀπεφάσισα λοιπὸν ν' ἀφιερώσω ἀνὰ μίαν ἑβδομάδα ἐμβριθοῦς προσοχῆς εἰς ἑκάστην τῶν ἀρετῶν τούτων ἀλληλοδιαδόχως. Οὕτω κατὰ τὴν πρώτην ἑβδομάδα ἡ πρωτίστη φροντίς μου ἦτον ν' ἀποφύγω πᾶσαν, καὶ τὴν ἐλαχίστην, παρεκτροπὴν κατὰ τῆς ἐγκρατείας, ἀφίνων τὰς λοιπὰς ἀρετὰς νὰ εὐοδωθῶσιν ὅπως δύνανται, σημειῶν ὅμως ἐπιμελῶς τὰ σφάλματα εἰς τὸ τέλος πάσης ἡμέρας. Ἂν κατὰ τὴν πρώτην ἑβδομάδα ἐδυνάμην νὰ διατηρήσω τὴν πρώτην γραμμὴν χωρὶς σημείου, ἐνόμιζον ὅτι εἶχον ἀρκούντως ἐνδυναμωθῆ ὡς πρὸς τὴν ἄσκησιν τῆς πρώτης ἀρετῆς, καὶ ἀρκούντως εἶχον ἀπαλλαγῆ τῆς ἐπιῤῥοῆς τοῦ ἐναντίου ἐλαττώματος, ὥστε νὰ τολμήσω νὰ ἐκτείνω τὴν προσοχήν μου εἰς τὴν δευτέραν, καὶ νὰ προσπαθήσω νὰ διατηρῶ δύο γραμμὰς λευκάς. Ἐξακολουθῶν οὕτω μέχρι τῆς τελευταίας, ἐδυνάμην νὰ τὰς διατρέξω ὅλας εἰς δεκατρεῖς ἑβδομάδας, καὶ νὰ ἐπαναλαμβάνω τὴν ἄσκησιν

τετράκις τοῦ ἔτους. Καθὼς ὁ θέλων νὰ καθαρίσῃ τὸν κῆπόν του, δὲν ἐκριζοῖ ὅλους τοὺς τριβόλους συγχρόνως, διότι τοῦτο ἤθελεν ὑπερβῇ τοὺς τρόπους καὶ τὰς δυνάμεις του, ἀλλ' ἄρχεται ἀπὸ μιᾶς γωνίας, καὶ ἀφ' οὗ ἑτοιμάσῃ ἐκείνην, μεταβαίνει εἰς ἄλλην· οὕτως ἤλπιζον νὰ ἐμψυχῶμαι βλέπων εἰς τὰς σελίδας ἐγκαταγεγραμμένας τὰς προόδους μου εἰς τὴν ἀρετὴν διὰ τῆς ἐλαττώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σημείων, μέχρις οὗ, μετὰ πολλὰς ἐπαναλήψεις, νὰ εὐτυχήσω νὰ ἴδω τὸ βιβλίον μου ἐντελῶς λευκὸν εἰς τὸ τέλος τῆς περιόδου τῶν δεκατριῶν ἑβδομάδων.

Τὸ βιβλιάριόν μου ἔφερε τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφὴν ἐκ τοῦ Κάτωνος τοῦ Ἀδδτσῶνος.

» *Ναὶ, θέλω ἐπιμείνει.*
Ἐάν τι ὂν ἀνώτερον ὑπὲρ τὴν γῆν ἰσχύῃ,
(περὶ αὐτοῦ τὸ πᾶν λαλεῖ καὶ τὸ ἀποδεικνύει)
τὸ ὂν ἐκεῖνο προφανῶς τὴν ἀρετὴν ἀμοῖβον,
τῆς εὐτυχίας δι' ἡμᾶς ἐπιπεδοῖ τὴν τρίβον. »

Εἰς αὐτὴν ἐπρόσθεσα καὶ τὴν ἀκόλουθον ἐκ τοῦ Κικέρωνος:

» *Ὦ φιλοσοφία, ὁδηγὲ τῆς ζωῆς, ὦ πηγὴ τῶν ἀρετῶν καὶ μάστιξ τῶν κακιῶν, μία κατὰ σὲ ἡμέρα προτιμοτέρα ὅλης ἀθανασίας ἐν τῇ κακίᾳ.* » Τουσ. Ε, 11.

Τέλος καὶ τὴν ἑξῆς ἐκ τῶν παροιμιῶν, ὅπου ὁ Σολομὼν ὁμιλεῖ περὶ σοφίας ἢ ἀρετῆς.

« *Μῆκος γὰρ βίου καὶ ἔτη ζωῆς ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτῆς, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ αὐτῆς πλοῦτος καὶ δόξα . . ! Αἱ ὁδοὶ αὐτῆς ὁδοὶ καλαὶ, καὶ πάντες οἱ τρίβοι αὐτῆς εἰρήνη.* » Παροιμ. Γ. 16. 17.

Θεωρῶν δὲ τὸν Θεὸν ὡς τὴν πηγὴν πάσης σοφίας, ἐσκέφθην, ὅτι ἦτον δίκαιον καὶ ἀναγκαῖον νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν βοήθειάν του πρὸς ἀπόλαυσιν αὐτῆς· διὶ ὃ συνέταξα τὴν ἑπομένην σύντομον προσευχὴν, καὶ ἔγραψα αὐτὴν ἐπὶ κεφαλίδος τῶν πινάκων τῆς ἰδίας ἐμαυτοῦ ἐξετάσεως, ὅπως τὴν μεταχειρίζωμαι καθ' ἑκάστην.

« Παντοδύναμε ἀγαθότης! πάτερ ἐπιεικείας! ὁδηγὲ πανεύσπλαγχνε! Θὲς ἐν ἐμοὶ τὴν σοφίαν δι' ἧς νὰ ἐξευρίσκω τὰ ἀληθῆ μου συμφέροντα. Δός μοι ν' ἀκολουθῶ ἐμμόνως τὰς συμβουλάς της. Δέχθητι πᾶν ὅ,τι δύναμαι νὰ πράξω ὑπὲρ τῶν λοιπῶν τέκνων σου, ὡς τὸ μόνον δεῖγμα εὐγνωμοσύνης, ὃ ἔχω νὰ σοὶ προσφέρω δὶ ὅσα διηνεκῶς μὲ εὐεργετεῖς. »

Ἐνίοτε ἐπανέλεγον καὶ τὴν ἀκόλουθον μικρὰν προσευχὴν ἐκ τῶν ποιημάτων τοῦ Θόμψωνος,

Θεὲ, ὁ πλάσας τὴν ζωὴν, ὁ τὴν ἡμέραν πλάσας,
τὴν ἀνοιάν μου ἴασον καὶ τὰς κακίας πάσας.
Τὴν σὴν μεγαλοπρέπειαν ἐπίδειξον μεγάλως,
δεῖξον τὸ αἶσχος τοῦ κακοῦ, τῆς ἀρετῆς τὸ κάλλος.
Δικαιοσύνην δίδων μοι, εἰρήνην καὶ σοφίαν,
τὸν βίον μου εἰς διαρκῆ κατάρτιζ' εὐτυχίαν.

Ἐπειδὴ ἡ *τάξις* ἀπῄτει ὥστε ἑκάστη ὥρα τῆς ἡμέρας νὰ ἔχῃ ὡρισμένην τὴν χρῆσίν της, μία σελὶς τοῦ βιβλιαρίου μου περιεῖχε τὴν ἀκόλουθον διανομὴν τῶν εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν τοῦ ἡμερονυκτίου.

Ὧραι	5, 6, 7	Ἐξυπνῶ, ἀπευθύνομαι πρὸς τὸ θεῖον ἔλεος, διατάττω τὰ ἔργα τῆς ἡμέρας, διαγράφω τὸ σχέδιόν των. Ἀσχολοῦμαι εἰς τὰς ὑποθέσεις μου. Προγεύομαι.
	8, 9, 10, 11	Ἐργασία.
Μεσημβρία.	12, 1	Ἀνάγνωσις. Ἐξέτασις λογαριασμῶν. Γεῦμα.
Δειλινὸν.	2, 3, 4, 5	Ἐργασία.
Ἑσπέρα. Ἐρώτησις· τί καλὸν ἔπραξα σήμερον;	6, 7, 8, 9	Θέτω τὰ πάντα εἰς τὴν θέσιν των, δειπνῶ. Μουσικὴ διασκέδασις, συνομιλία· ἐξέτασις τῆς ἡμέρας.
Νὺξ	10, 11, 12, 1, 2, 3, 4	Ὕπνος.

Ἤρχισα δὲ νὰ ἐκτελῶ τὸ καθημερινὸν τοῦτο σχέδιον, καὶ τὸ ἐξηκολούθησα, ἐκτός τινων διακοπῶν αἵτινες σπανίως συνέβησαν.

Μετὰ πολλῆς μου δ' ἐκπλήξεως εὗρον ὅτι εἶχον πολὺ περισσότερα ἐλαττώματα ἀφ' ὅ,τι ἐνόμιζον· ἀλλ' εὐχαρίστως τὰ εἶδα ἐλαττούμενα κατ' ὀλίγον. Διὰ νὰ μὴν ἔχω τὴν δυσκολίαν ν' ἀνανεῶ συνεχῶς τὸ βιβλιάριόν μου, διότι εἶχε κατατρυπήσει ὅπου ἔξεον τὰ σημεῖα τῶν παλαιοτέρων σφαλμάτων διὰ νὰ ἐγγράφω νεώτερα, ἀντέγραψα τοὺς πίνακάς μου καὶ τὰ ἀξιώματά των εἰς πέταλα ἐλεφαντίνου ὀστοῦ. Εἰς αὐτὰ δ' ἐχάραξα ἐρυθρὰς γραμμὰς διαρκῶς, καὶ τὰ σφάλματά μου ἐσημείουν ἐπ' αὐτῶν διὰ μολυβδοκονδύλου, ὥστε εὐκόλως ἐδυνάμην νὰ ἐξαλείψω τὸ σημεῖον μὲ ὑγρὸν σπόγγον. Μετά τινα καιρὸν ὅμως ἐσημείουν μίαν μόνον περίοδον κατ' ἔτος, καὶ μετὰ ταῦτα μίαν μόνον εἰς διάστημα πολλῶν ἐτῶν· τέλος δ' ἔπαυσα ἐντελῶς τὰς σημειώσεις ταύτας, ὅταν αἱ ὁδοιπορίαι καὶ αἱ λοιπαὶ συνεχεῖς ἀσχολίαι μου ἀπῄτουν ὅλον μου τὸν καιρόν.

Τὸ ἄρθρον τῆς τάξεως ἦτον τὸ δυσχερέστερον δι' ἐμέ· διότι ἐννόησα, ὅτι τὸ σχέδιον τῆς διανομῆς τῆς ἡμέρας μου, ἦτον μὲν κατορθωτὸν δι' ἄνθρωπον εἰς ὃν ἡ φύσις τῶν ἀσχολιῶν του τῷ ἀφίνει ἐλευθέραν τὴν χρῆσιν τοῦ καιροῦ του, ὡς εἰς τοὺς ἐργάτας

τοῦ τυπογραφείου, παραδείγματος χάριν, ἀλλὰ παρεῖχε πολλὰς δυσκολίας εἰς τὸν ἰδιοκτήτην τοῦ τυπογραφείου, τὸν ὑποχρεούμενον νὰ ἔχῃ διαφόρους σχέσεις εἰς τὸν κόσμον, καὶ νὰ δέχηται ἀνθρώπους πολλάκις εἰς τὰς ὥρας αἵτινες εἰσὶν εἰς ἐκείνους μᾶλλον εὔθετοι παρὰ εἰς αὐτόν. Πολὺ δύσκολον μοὶ ἐφαίνετο ἀκόμη νὰ τηρῶ τὴν τάξιν καὶ ὡς πρὸς τὴν θέσιν ἣν ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἕκαστον πρᾶγμα, ἕκαστον χαρτίον κλπ. Κατὰ δυστυχίαν δὲν εἶχον συνειθίσει ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας νὰ εἶμαι μεθοδικός, καὶ ἔχω τόσον καλὸν μνημονικόν, ὥστε δὲν ᾐσθανόμην τὸ ἐλάττωμα τῆς ἀταξίας. Τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἑπομένως τόσην προσοχὴν καὶ τόσους ἀγῶνας ἀπῄτει παρ' ἐμοῦ, καὶ τόσον ἠγανάκτουν διὰ τὰς συνεχεῖς μου ἐλλείψεις καὶ ὑποτροπάς, καὶ διὰ τὴν ὀλίγην μου πρόοδον, ὥστε σχεδὸν ἀπεφάσισα νὰ παραιτηθῶ τῆς πάλης, καὶ μέχρι τέλους νὰ ὑποκύψω εἰς τὸ ἐλάττωμα τοῦτο. Ὡμοίαζον ἄνθρωπόν τινα ὅστις εἶχεν ἔλθει ν' ἀγοράσῃ πέλεκυν ἀπὸ τὸν γείτονά μου τὸν μαχαιροποιὸν, καὶ ἤθελεν ὥστε ὅλη ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς νὰ εἶναι στιλπνὴ καθὼς ἡ κοπίς. Ὁ ἔμπορος συγκατένευσε νὰ στιλβώσῃ τὸν σίδηρον τοῦ πελέκυος, ἂν μόνον ὁ ἀγοραστὴς ἤθελε νὰ στρέφῃ αὐτὸς τὸν τροχόν. Ἤρχισε λοιπὸν νὰ στρέφῃ αὐτὸς, ἐνῷ ὁ ἔμπορος ἐπίεζεν ἰσχυρῶς τὸν σίδηρον εἰς τὸν λίθον. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος, εὕρισκε τὸ ἔργον ἐπίπονον, ἄφινεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὸν τροχόν, καὶ ἐζήτει νὰ ἴδῃ πόσον τὸ ἔργον προώδευσε. Τέλος ἠθέλησε νὰ λάβῃ τὸν πέλεκύν του ὁποῖος ἦτον. — Ὄχι! εἶπεν ὁ ἔμπορος· στρέφε, στρέφε ἀκόμη. Ὁ πέλεκυς μετὰ μίαν στιγμὴν θὰ γίνῃ λαμπρότατος· μέχρι τοῦδε εἶναι κατὰ μέρη μόνον στιλπνός. — Ἀδιάφορον, εἶπεν ὁ ἀγοραστής. Νομίζω ὅτι τὸν προτιμῶ μὲ τὰς κηλίδας του.

Αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει, νομίζω, εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες, ἐξ αἰτίας τῆς ἀτελείας τινῶν τρόπων ὁποῖος ὁ δοκιμασθεὶς παρ' ἐμοῦ, εὑρίσκοντες πολὺ δύσκολον τὴν ἐνάσκησιν τινῶν καλῶν ἕξεων, καὶ τὴν ἐξάλειψιν τινῶν ἐλαττωμάτων, ἐγκαταλείπουσι τὸν ἀγῶνα, καὶ λέγουσι μέχρι τέλους, ὅτι προτιμῶσι τὸν πέλεκυν μὲ κηλίδας. Ἐν τι ἐν ἐμοὶ, ἔχον ἀξίωσιν λογικοῦ, μοὶ ἔλεγεν ἐνίοτε, ὅτι ἡ ὑπερβολικὴ ἀκρίβεια αὕτη ἣν ἀπῄτουν παρ' ἐμαυτοῦ, ἦτον ἴσως εἶδος ἠθικῆς εὐηθείας, ἥτις, ἂν ἦτον γνωστὴ, ἐδύνατο νὰ μὲ καταστήσῃ καταγέλαστον· ὅτι ὁ ἐντελὴς χαρακτὴρ ἐκτίθεται εἰς τὸν κίνδυνον νὰ ἑρελκύσῃ καθ' ἑαυτοῦ φθόνον καὶ μῖσος· καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὁ θέλων τὸ καλὸν, πρέπει νὰ συγκατατεθῇ νὰ ἔχῃ μικρά τινα ἐλαττώματα, διὰ νὰ μὴν εἶναι ἐπαχθὴς εἰς τοὺς φίλους του. Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι ἤμην ἀδιόρθωτος ὡς πρὸς τὸ κεφάλαιον τῆς τάξεως, καὶ ἤδη, ὅταν ἐγήρασα καὶ ἐξησθένησε τὸ μνημονικόν μου, αἰσθάνομαι τὴν ἐλλειψιν τοῦ προτερήματος τούτου. Ἀλλ' ἐν γένει, ἂν καὶ ποτὲ δὲν ἔφθασα εἰς ἣν ἐθήρευον ἐντέλειαν, ἂν καὶ ἔμεινα μάλιστα πολὺ ἀπέχων αὐτῆς, αἱ προσπάθειαί μου ὅμως μὲ κατέστησαν καλλίτερον καὶ εὐτυχέστερον ἀφ' ὅ,τι θὰ ἤμην χωρὶς αὐτῶν· οὕτως, ὁ θέλων νὰ γίνῃ καλλιγράφος διὰ τῆς μιμήσεως ὡραίων χαλκογράφων παραδειγμάτων, ἂν καὶ ποτὲ δὲν δύναται νὰ φθάσῃ εἰς αὐτῶν τὴν ἐντέλειαν, ἐθίζει ὅμως τὴν χεῖρά του, καὶ ἀποκτᾷ γράψιμον καθαρὸν καὶ εὐανάγνωστον.

Εἶναι ὠφέλιμον ἴσως νὰ μάθωσιν οἱ ἀπόγονοί μου, ὅτι, διὰ τοῦ μικροῦ τούτου μηχανήματος, εἷς τῶν προγόνων αὐτῶν, βοηθούμενος ἀπὸ τὴν θείαν χάριν, ἀπήλαυσε πάσης τῆς ζωῆς του τὴν σταθερὰν εὐτυχίαν, μέχρι τοῦ ἑβδομηκοστοῦ ἐννάτου ἔτους τῆς ἡλικίας του, ὅταν γράφῃ τὰς σελίδας ταύτας. Ὅσα δυστυχήματα δύνανται νὰ σκιάτωσι τὸ ἐπίλοιπον τῶν ἡμερῶν του, κεῖνται εἰς τὰ γόνατα τῶν θεῶν· ἂν ὅμως ἐπέλθωσιν, ἡ ἀνάμνησις τῶν παρελθουσῶν ἡμερῶν θέλει τῷ δίδει τὴν δύναμιν τοῦ νὰ τὰ ὑπομένῃ μετὰ καρτερίας. Εἰς τὴν *ἐγκράτειάν του* ἀποδίδει τὴν διαρκῆ του ὑγείαν, καὶ τὴν μέχρι τοῦδε ἀκόμη διατηρουμένην εὐρωστίαν του. Εἰς τὴν *φιλεργίαν* καὶ τὴν *οἰκονομίαν* ἀποδίδει τὴν ἄνεσιν ἣν ἀπέκτησεν ἐπὶ νεότητός του, τὴν εὐπορίαν ἥτις μετ' ὀλίγον διεδέχθη αὐτὴν, καὶ ὅλας τὰς γνώσεις αἵτινες τὸν κατέστησαν ἱκανὸν νὰ γίνῃ πολίτης χρήσιμος, καὶ τῷ ἐχορήγησαν φήμην τινὰ μεταξὺ τῶν σοφῶν. Εἰς τὴν *εἰλικρίνειαν* καὶ τὴν *δικαιοσύνην* ὀφείλει τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς πατρίδος του, καὶ τὰ ἔντιμα ἀξιώματα ὅσα τῷ ἐνεπιστεύθησαν. Τέλος εἰς τὴν ἐπιῤῥοὴν ὅλων τούτων τῶν ἀρετῶν ὁμοῦ, ὅσον ἀτελῶς καὶ ἂν ἐδυνήθη νὰ τὰς ἀποκτήσῃ, ὀφείλει τὴν φαιδρότητα τῆς διαθέσεώς του, καὶ τὴν εὐθυμίαν τῆς ὁμιλίας του, ἥτις καθιστᾷ ἐπιζήτητον μέχρι τοῦδε τὴν συναναστροφήν του, εὐάρεστον δὲ καὶ εἰς τοὺς νέους αὐτούς. Ἐλπίζω λοιπὸν ὅτι τινὲς τῶν ἀπογόνων μου, θέλουσι μιμηθῇ τὸ παράδειγμα τοῦτο, καὶ θέλουσιν εὐχαριστηθῇ.

Παρατηρῶ ὅτι τὸ σχέδιον τοῦτο τῆς διαγωγῆς μου δὲν ἦτον μὲν ἀστήρικτον εἰς βάσιν θρησκευτικὴν, ἀλλ' οὐδὲ μετεῖχε δόγματός τινος, οὐδ' ἀνῆκεν εἰς ἰδιαίτερόν τι θρῆσκευμα. Ἀπέφυγα δὲ τοῦτο ἐπίτηδες· διότι, πεποιθὼς περὶ τῆς ὠφελείας καὶ τῆς ἀξιολογότητος τῆς μεθόδου μου, καὶ ὅτι δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ὅλων τῶν θρησκειῶν, σκοπὸν δὲ ἔχων καὶ νὰ τὴν δημοσιεύσω ποτὲ, ἐπεθύμουν νὰ μὴ προσκρούσῃ εἰς πρόληψιν οὐδενὸς ἀτόμου ἢ δόγματος. Ἐμελέτων νὰ γράψω μικρά τινα σχόλια περὶ ἑκάστης τῶν ἀρετῶν, καὶ ν' ἀποδείξω τὴν ὠφέλειαν τῆς ἀποκτήσεως αὐτῶν, καὶ τὴν ζημίαν ἐκ τῶν εἰς αὐτὴν ἀντικειμένων ἐλαττωμάτων. Ἐπροτιθέμην δὲ νὰ ἐπονομάσω τὸ βιβλίον μου *Ἀρετῆς τέχνη*, διότι ἔμελλε νὰ δεικνύῃ τοὺς τρόπους τῆς ἀποκτήσεως αὐτῆς, καὶ ἣ θελε διαφέρει ἑπομένως τῶν ἁπλῶν προτρεπτικῶν βιβλίων πρὸς καλοκἀγαθίαν, ὅπου δὲν διδάσκεται οὐδὲ δείκνυται διὰ τίνων ὁδῶν δύναταί τις νὰ φθάσῃ εἰς αὐτήν. Αὐτὰ ὁμοιάζουσι τὸν ἄνθρωπον περὶ οὗ λέγει ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἡ ἐλεημοσύνη αὐτοῦ ἦτον ὅλη εἰς λόγους, διότι ἀντὶ νὰ δείξῃ εἰς τὸν γυμνὸν καὶ εἰς τὸν πεινῶντα ποῦ καὶ πῶς νὰ εὕρῃ ἐνδύματα καὶ τροφὴν, τὸν προέτρεπε μόνον νὰ ἐνδυθῇ καὶ νὰ φάγῃ. (Ἰακ. ἐπιστ. Γ. 15 καὶ 16)

Αἱ περιστάσεις ἦλθον τοιαῦται, ὥστε ἡ πρόθεσίς μου τοῦ νὰ γράψω καὶ δημοσιεύσω τὰ σχόλια ταῦτα ποτὲ δὲν ἐπραγματοποιήθη. Ἐνίοτε ἐῤῥίψα μὲν ἐπὶ τοῦ χάρτου τινὰς σημειώσεις περὶ τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν σκέψεων ὅσας ἔμελλον νὰ μεταχειρισθῶ εἰς τὸ πόνημα τοῦτο. Ἀλλ' αἱ ἀδιάκοποι μέριμναι τῶν ἰδιωτικῶν ὑποθέσεών μου κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τοῦ βίου μου, καὶ τῶν δημοσίων ὑποθέσεων αἵτινες μοὶ ἀνετέθησαν μετὰ ταῦτα, μὲ ὑπεχρέωσαν πάντοτε ν' ἀναβάλω τοῦτο τὸ σχέδιον. Προσέτι δὲ, ἐπειδὴ συνεδέετο εἰς τὸ πνεῦμά μου μετὰ σχεδίου ὁπωσοῦν εὐρυτέρου, οὗ ἡ ἐκτέλεσις ἀπῄτει ὁλόκληρον τὸν καιρὸν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν ἑνὸς ἀνδρὸς, μὲ ἀπέτρεψαν δ' ἀπ' αὐτοῦ πάντοτε ἀπροσδόκητοι καὶ διαρκεῖς ἀσχολίαι, διὰ τοῦτο ἔμεινεν αὐτὸ πάντοτε ἀνεκτέλεστον μέχρι τοῦδε.

Ὁ σκοπός μου ἦτον νὰ ἐξηγήσω διὰ τοῦ συγγράμματος τούτου καὶ ν' ἀποδείξω τὸ ἀξίωμα, ὅτι, αἱ κακαὶ πράξεις δὲν εἶναι κακαὶ διότι ἀπαγορεύονται, ἀλλ' ἀπαγορεύονται διότι εἶναι κακαί. Καὶ θεωρῶν τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἤθελον ν' ἀποδείξω, ὅτι ὅστις θέλει νὰ ἦναι εὐτυχὴς, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον ἀκόμη, ἔχει συμφέρον νὰ ἦναι ἐνάρετος. Ἔπειτα δὲ, ἐκ τοῦ ὅτι ὑπάρχουσιν εἰς τὸν κόσμον πάμπολλοι πλούσιοι ἔμποροι, μεγιστᾶνες, ἐπικράτειαι, ἡγεμόνες, ἔχοντες ἀναγκὴν τιμίων ἀνδρῶν πρὸς διεξαγωγὴν τῶν ὑποθέσεών των, καὶ ἐκ τοῦ ὅτι οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι εἶναι σπάνιοι πάντοτε, ἤθελον προσπαθήσει νὰ ἐξάξω, πρὸς διδασκαλίαν τῶν νέων, τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας ταύτης, ὅτι ἐξ ὅλων τῶν προτερημάτων ὅσα δύνανται νὰ παρέξωσιν εὐπορίαν εἰς τοὺς πτωχοὺς, τὰ πλείστην ἐπαγγελλόμενα ἐπιτυχίαν, εἶναι ἡ εὐθύτης καὶ ἡ τιμιότης.

Ὁ κατάλογος τῶν ἀρετῶν, ὡς τὸν εἶχον κατ' ἀρχὰς συντάξει, περιεῖχε δώδεκα μόνας. Ἀλλ' ἐπειδὴ φίλος μου τις κουάκερος μὲ εἰδοποίησεν ὅτι συνήθως θεωροῦμαι ὡς ὑπερήφανος, ὅτι ἡ ὑπεροψία ὑπεφαίνετο πολλάκις εἰς τοὺς λόγους μου, καὶ ὅτι δὲν μοὶ ἤρκει μόνον νὰ ἔχω δίκαιον εἰς τὰς συζητήσεις, ἀλλ' ὅτι ἐγινόμην ὡς καὶ προπέτης, μοὶ ἀπέδειξε δὲ τοῦτο ὑπενθυμίσας εἰς ἐμὲ διάφορα παραδείγματα, ἀπεφάσισα νὰ προσπαθήσω νὰ θεραπεύσω καὶ τὸ ἐλάττωμα τοῦτο ἢ τὴν μωρίαν, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ ὅλα, καὶ ἐπρόσθεσα εἰς τὸν κατάλογόν μου τὴν *ταπείνωσιν*, δοὺς εἰς τὴν λέξιν ταύτην σημασίαν εὐρεῖαν. Δὲν δύναμαι νὰ καυχηθῶ ὅτι κατώρθωσα τῷ ὄντι ν' ἀποκτήσω τὴν ἀρετὴν ταύτην, ἀλλ' ἐκέρδησα τοὐλάχιστον κατὰ μέγα μέρος τὴν ἐπιφάνειάν της. Ἀπεφάσισα σταθερῶς νὰ μὴ ἀντιλέγω ποτὲ ἀπ' εὐθείας τὰς γνώμας τῶν ἄλλων, καὶ νὰ μὴ ἀποφαίνωμαι ποτὲ ὁριστικῶς ὑπὲρ τῆς ἐδικῆς μου· κανόνα μάλιστα ἐπέβαλον εἰς ἐμαυτόν, ν' ἀπέχω, κατὰ τοὺς ἀρχαίους κανονισμοὺς τῶν βουλῶν ἡμῶν, πάσης ἐκφράσεως κατηγορικῆς καὶ ἀποφασιστικῆς, οἷον· *βεβαίως, χωρὶς ἀμφιβολίας*, κτλ. ἀλλὰ νὰ λέγω *ὑποθέτω, νομίζω, μοὶ φαίνεται ὅτι τοῦτο ἔχει οὕτως· ἢ, πρὸς τὸ παρὸν μοὶ φαίνεται οὕτως*. Ὅταν τις ἔλεγε γνώμην, ἥτις μοὶ ἐφαίνετο ἐσφαλμένη, δὲν ἐλάμβανον τὴν εὐχαρίστησιν νὰ τὴν ἀντικρούσω ἀποτόμως, καὶ νὰ τῷ ἀποδείξω ἀμέσως τὴν ἀτοπίαν τῶν λόγων του, ἀλλὰ, εἰς τὴν ἀπόκρισίν μου ἤρχιζον λέγων, ὅτι εἰς τινας περιπτώσεις, ὑπό τινας ὅρους, ἡ γνώμη του ἠδύνατο νὰ ἦναι ἀληθὴς, ἀλλ' ὅτι εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν ἐνόμιζον, μὲ ἐφαίνετο, ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶχεν ἄλλως κλπ. Δὲν ἤργησα δὲ ν' ἀναγνωρίσω πόσον ὠφέλιμος μοὶ ἦτον ἡ μεταβολὴ αὕτη τῆς συμπεριφορᾶς μου. Αἱ συνδιαλέξεις μου ἔγιναν πολὺ μᾶλλον εὐάρεστοι, διότι ὁ μετριόφρων τρόπος καθ' ὃν ἐπρότεινον τὰς ἰδέας μου, ταῖς ἐπρομήθευε ταχυτέραν ὑποδοχὴν καὶ ὀλιγωτέρας ἀντιλογίας· ἑπομένως ᾐσθανόμην καὶ ἐμαυτὸν ὀλιγώτερον τεταπεινωμένον ὅταν ἀπεδεικνύετο ὅτι εἶχον ἄδικον, καὶ ἔπειθον εὐκολώτερον τοὺς ἄλλους νὰ παραιτῶνται τῶν ἐσφαλμένων δοξασιῶν των, καὶ νὰ συμφωνῶσι μετ' ἐμοῦ, ὅταν ἐγὼ εἶχον δίκαιον. Κατ' ἀρχὰς, διὰ νὰ ὑποκύψω εἰς τὴν μέθοδον ταύτην, ἠναγκάσθην νὰ βιάσω ὀλίγον τὴν φυσικήν μου διάθεσιν, ἀλλὰ μέχρι τέλους τόσον τὴν συνείθισα, καὶ τόσον εὔκολος μὲ ἐφαίνετο, ὥστε πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν κανεὶς ἴσως δὲν ἤκουσε ποτὲ ἐκ τοῦ στόματός μου, μίαν μόνον λέξιν δογματικῶς λεγομένην. Εἰς τὴν ἕξιν ταύτην, συγχρόνως δὲ καὶ εἰς τὴν ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτῆρός μου, φρονῶ ὅτι πρέπει ν' ἀποδώσω πρὸ πάντων τὴν ἐμπιστοσύνην ἣν ἀπήντησα παρὰ τοῖς συμπατριώταις μου ὅταν ἐπρότεινον νέους θεσμοὺς ἢ τροποποίησιν τῶν ἀρχαίων, ὡς καὶ τὴν μεγάλην ἐπιῤῥοὴν ἧς ἀπελάμβανον εἰς τὰς δημοσίους συνελεύσεις, ὅταν ἔγινα μέλος αὐτῶν. Διότι ἤμην πάντοτε κακὸς ῥήτωρ, διόλου εὔγλωττος, διστάζων πολὺ ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν λέξεων, μόλις ἀκριβολογῶν, καὶ ὅμως σχεδὸν πάντοτε ἡ γνώμη μου ὑπερίσχυε.

Καὶ τῷ ὄντι, μεταξὺ ὅλων τῶν φυσικῶν παθῶν ἡμῶν, κανὲν δὲν εἶναι δυσκαταβλητότερον ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνειαν. Ὅσον καὶ ἂν τὴν μετασχηματίζωμεν, ὅσον καὶ ἂν τὴν ταπεινῶμεν, μένει πάντοτε ζῶσα, καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀναφαίνεται. Ἴσως θέλετε ἐνίοτε τὴν ἀναγνωρίσει καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἀπομνημονεύματα· διότι καὶ ὅταν φρονῶ ὅτι τὴν καθυπέταξα ἐντελῶς, καὶ τότε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶμαι ὑπερήφανος διὰ τὴν ταπείνωσίν μου.

ΕΥΡΥΚΛΗΣ,

ὁ ἡγεμὼν τῶν Λακεδαιμονίων.

Ὑπὸ Κ. Π.

Δὲν ὑπάρχει τύχη ἐλεεινοτέρα τῆς τύχης ἀνθρώπου δραστηρίου μὲν καὶ φιλοτίμου, ζῶντος δὲ ἐν κοινωνίᾳ νωθρᾷ καὶ δούλῃ. Τοῦτο συνέβαινεν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας μάλιστα, ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἂν καὶ στερηθέντες τῆς πολιτικῆς αὐτονομίας, εἶχον ὅμως πάντοτε ἐλεύθερον τοὐλάχιστον

τὸ στάδιον τῆς τέχνης καὶ τῶν γραμμάτων, εἰς τὸ ὁποῖον ἠδύναντο νὰ διακριθῶσι καὶ νὰ τιμηθῶσιν. Οἱ δὲ Σπαρτιᾶται, οἵτινες ἄλλον βίον δὲν ἐγνώριζον, ἐν καιρῷ τῆς ἐλευθερίας, εἰμὴ τὸ προπολεμεῖν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ἢ τὸ ἄρχειν αὐτῆς, ἤδη, πιεζόμενοι ὑπὸ τοῦ στιβαροῦ βραχίονος τῆς ξενικῆς ἐκείνης ἐξουσίας, κατέτριβον τὴν ζωὴν εἰς ἐλπίδας ματαίας, εἰς ἀγῶνας ἀτελεσφορήτους, καὶ κατέλειπον ἐπὶ τέλους μνήμην πονηρὰν ἀντὶ ἀγαθῆς. Τοιαύτη ὑπῆρξε μεταξὺ τῶν ἄλλων ἡ τύχη τοῦ ἡγεμόνος τῶν Λακεδαιμονίων Εὐρυκλέους.

Ὁ Εὐρυκλῆς ἦτον υἱὸς τοῦ Λαχάρους, τὸν ὁποῖον ὁ Ἀντώνιος κατεδίκασεν εἰς θάνατον, ἕνεκεν ἐπιδρομῆς τινος εἰς τὰς περιοικίδας πόλεις, ἥτις, εἰς μὲν τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους, ἤθελεν ὀνομασθῆ Μεσσηνιακὸς, ὑποθέτω, ἢ ἄλλος τις τοιοῦτος πολυθρύλλητος πόλεμος, ὑπὸ δὲ τῶν θετικῶν Ῥωμαίων ἐχαρακτηρίζετο ἁπλούστατα ὡς ληστεία. Ἔλαβε δὲ ὁ Ἀντώνιος εἰς τὴν μερίδα αὐτοῦ τὴν Ἑλλάδα, κατὰ τὴν διαίρεσιν τῆς οἰκουμένης, τὴν μετὰ τὰς εἰς Φιλίππους μάχας, γενομένην μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἀντωνίου. Ὁ υἱὸς τοῦ Λαχάρους ἀπεφάσισε νὰ ἐκδικηθῆ τὸν ἐπονείδιστον ἐκεῖνον τοῦ πατρὸς θάνατον, καὶ, ἐκραγέντος μετ' ὀλίγον τοῦ τελευταίου καὶ κρισίμου ἐμφυλίου τῆς Ῥωμαϊκῆς δημοκρατίας ἀγῶνος, προέτρεψε τοὺς Σπαρτιάτας νὰ ταχθῶσι μετὰ τοῦ Ὀκταυίου. Εἶχον δὲ οἱ Σπαρτιᾶται καὶ ἄλλους σπουδαίους λόγους διὰ νὰ λάβωσι τὴν μερίδα ταύτην. Οἱ Μεσσήνιοι ἦσαν φίλοι τοῦ Ἀντωνίου· οἱ Λακεδαιμόνιοι ἄρα δὲν ἠδύναντο εἰμὴ νὴ ἦναι ἐχθροὶ αὐτοῦ, διότι οἱ Ἕλληνες εἶχον πρὸ καιροῦ ἀποβάλει τὸ πάλαι ποτὲ μεγαλεῖον, ἀλλ' ὄχι καὶ τὰς ἀρχαίας ἔριδας. Ἔπειτα οἱ Σπαρτιᾶται ἔδωκαν πρὸ ὀλίγου ἔτι ἄσυλον εἰς τὴν ἀπὸ Ἰταλίας φυγοῦσαν Λιουίαν, τὴν σύζυγον τοῦ Ὀκταυίου. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τότε ἡ Λιουία δὲν ἦτον ἔτι σύζυγος τοῦ Ὀκταυίου καὶ ὅτι μάλιστα ἦτο σύζυγος τοῦ Κλαυδίου Τιβερίου Νέρωνος, ὅστις ἔφυγεν ἐξ Ἰταλίας, διότι ἦτον ἐχθρὸς τοῦ Ὀκταυίου. Ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἡ ἔχθρα αὕτη ἐξέλιπεν. Ἡ Λιουία, ἐπανελθοῦσα εἰς τὴν Ῥώμην, τοσοῦτον, διὰ τῆς καλλονῆς αὐτῆς, ἐδελέασε τὸν Ὀκταύϊον, ὥςε ὁ μὲν Τιβέριος Κλαύδιος Νέρων ἐνόμισεν ἄτοπον νὰ μὴ σπεύσῃ νὰ παραδώσῃ αὐτὴν οἴκοθεν (ὥσπερ τις πατὴρ, λέγει ὁ Δίων ὁ Κάσσιος) εἰς τὸν ἡγεμόνα, ὁ δὲ Ὀκταύϊος, καί τοι ἔγκυον οὖσαν ἕκτον ἤδη μῆνα ἀπὸ τοῦ Τιβερίου, παρέλαβε σύζυγον, ἀδείᾳ τῶν ποντιφίκων, δηλαδὴ τῶν ἀρχιερέων. Ὁ Ὀκταύϊος λοιπὸν, ὁ χάριν τῆς Λιουίας καταπατήσας καὶ θείους καὶ ἀνθρωπίνους νόμους, ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ ὁμολογῆ χάριτας πρὸς ἀνθρώπους οἵτινες ἔσωσαν αὐτὴν, κινδυνεύουσαν ἄλλοτε; Καὶ οἱ Σπαρτιᾶται δὲν ἦτον εὐλογώτατον νὰ συμμαχήσωσι μᾶλλον μετ' ἀνδρὸς ἔχοντος τοιαύτην ἀφορμὴν εὐγνωμοσύνης πρὸς αὐτοὺς, παρὰ μετὰ τοῦ Ἀντωνίου, ὅστις εἶχε τὴν αὐθάδειαν νὰ χαρακτηρίζῃ ὡς ληστείας τὰς τοσοῦτον ἐγκαίρους ἀξιώσεις αὐτῶν περὶ κυριαρχίας τῆς Πελοποννήσου, καὶ, τὸ χείριστον, εἶχε φίλους τοὺς ἐπαράτους Μεσσηνίους, οἵτινες δὲν ἐπείθοντο νὰ ἀναλάβωσι τὸν μαλακώτατον ζυγὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν περιοίκων;

Ὅθεν, εἰς τὴν περὶ Ἄκτιον ναυμαχίαν, καθ' ἣν ἐκρίθη ὁριστικῶς καὶ ἀνεκκλήτως ἡ μεγάλη περὶ τῆς κυριαρχίας τοῦ κόσμου δίκη μεταξὺ Ἀντωνίου καὶ Ὀκταυίου, οἱ Σπαρτιᾶται ἐτάχθησαν μετὰ τοῦ τελευταίου τούτου. Καὶ ὅταν ἡ ἀθλία Κλεοπάτρα, λειποτακτήσασα, παρέσυρε κατόπιν αὐτῆς τὸν ἔτι ἀθλιέστερον Ἀντώνιον, πολὺ πρὶν ἢ ἀποφασιθῆ ὁ ἀγὼν, ἐστάλησαν δὲ πλοῖα εἰς καταδίωξιν αὐτῶν, ἓν μάλιστα διεκρίθη διὰ τὴν ἐπιμονὴν μὲ τὴν ὁποίαν ἐπετίθετο κατὰ τῆς ναυαρχίδος τοῦ Ἀντωνίου· ἐπὶ δὲ τοῦ καταστρώματος τοῦ διώκοντος ἐκείνου πλοίου ἵστατο ἀνὴρ ἀγέρωχος, σείων μὲν τὴν λόγχην διὰ τῆς χειρὸς, κρατῶν δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐστηλωμένους ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος, διὰ νὰ ῥίψῃ ἐπ' αὐτῆς τὸ ὅπλον ἅμα πλησιάσῃ. Τελευταῖον ὁ Ἀντώνιος, ἀγανακτήσας διὰ τὴν τόλμην ταύτην καὶ ἐπιστὰς εἰς τὴν πρῴραν· « Τίς οὗτος, ἀνέκραξεν, ὁ διώκων Ἀντώνιον; » ὁ δὲ « Ἐγὼ » ἀπεκρίθη « Εὐρυκλῆς ὁ Λαχάρους, τῇ Κσίσαρος τύχῃ, τὸν τοῦ πατρὸς ἐκδικῶν θάνατον. » Δὲν κατώρθωσεν ὅμως ὁ Εὐρυκλῆς νὰ καταβάλῃ τὴν ναῦν τοῦ Ἀντωνίου, ἀλλὰ ἐκυρίευσε τὴν δευτέραν τῶν ναυαρχίδων, διότι ἦσαν δύο, κτυπήσας, περιςρέψας καὶ πλαγιάσας αὐτὴν, ἔλαβε δὲ καὶ ἄλλο ἓν πλοῖον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὑρίσκοντο πολυτελῆ σκεύη καὶ πράγματα.

Ὁ Ὀκταύϊος, νικήσας καὶ μοναρχήσας, ἀντέμειψε γενναίως τοὺς Σπαρτιάτας καὶ τὸν Εὐρυκλῆν. Εἰς μὲν τοὺς πρώτους ἐχάρισε τὴν Καρδαμύλην, τὰς Φαρὰς καὶ τὴν Θουρίαν, ἀποσπάσας αὐτὰς ἀπὸ τῶν Μεσσηνίων, τοὺς ὁποίους ἐτιμώρησεν οὕτω διὰ τὴν δοθεῖσαν εἰς τὸν Ἀντώνιον ἐπικουρίαν· πρὸς δὲ τούτοις κατέστησε τοὺς Σπαρτιάτας ἐπιμελητὰς, δηλαδὴ προέδρους, τοῦ Ὀλυμπιακοῦ τῶν Ἀκτίων ἀγῶνος, τὸν ὁποῖον ἵδρυσεν εἰς μνήμην τῆς περὶ τὸ Ἄκτιον νίκης· ἐπὶ δὲ πᾶσιν, ἐλθὼν εἰς Σπάρτην, ἐτίμησε τὴν πόλιν, παρακαθήσας εἰς τὰ συσσίτια αὐτῆς. Εἰς δὲ τὸν Εὐρυκλέα ἔδωκεν, ὡς ἴδιον κτῆμα, τὴν νῆσον τῶν Κυθήρων, καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἡγεμόνα τῶν Λακεδαιμονίων. Διότι ἡ Σπάρτη, καθὼς καὶ αἱ Ἀθῆναι, καὶ ἄλλαι τινὲς Ἑλληνικαὶ πόλεις, ἔσωζον, ὑπὸ τὸ κράτος τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας, τὸ πρόσχημα ἅπαν τῆς ἀρχαίας αὐτονομίας. Εἰς τὴν Σπάρτην ἰδίως ὑπῆρχον ἔτι καὶ τοῦ δήμου ἐκκλησία, καὶ Γερουσία, καὶ Νομοφύλακες, καὶ Βιδιαῖοι, ἐκ διαλειμμάτων δὲ, ὡς φαίνεται, καὶ Βασιλεῖς, ἤ, τοὐλάχιστον, εἷς Βασιλεὺς ἢ ἡγεμών. Ἀλλὰ τὰ ἔνδοξα τῶν θεσμῶν αὐτὰ ὀνόματα ἐκάλυπτον πράγματα ταπεινὰ καὶ εὐτελῆ· αἱ ἀρχαὶ ἐκεῖναι δὲν εἶχον οὐδὲ τὴν τύχην τῆς ὅλης Ἑλλάδος νὰ ῥυθμίσωσιν, οὐδὲ κατὰ τῆς Ἀσίας μεγάλους στρατοὺς νὰ ἐκπέμψωσιν, ἀλλὰ μόνον νὰ ἐπιμεληθῶσι τὴν μικρὰν τοπικὴν διοίκησιν· ὥστε ἔκτοτε ἠδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν περὶ τῆς Ἑλλάδος ἁπάσης ὅ,τι βραδύτερον ὁ Συνέσιος ἔλεγε περὶ Ἀθηνῶν· « ὡς οὐδὲν ἔχουσιν αἱ νῦν Ἀθῆναι σεμνὸν, ἀλλ' ἢ τὰ κλεινὰ τῶν χωρίων ὀνόματα· καὶ καθάπερ ἱερείου διεπεπραγμένου,

τὸ δέρμα λείπεται, γνώρισμα τοῦ πάλαι ποτὲ ζώου. »

Ὁ Εὐρυκλῆς ἐννόησε τάχιστα τὴν ματαιότητα τοῦ μεγαλωνύμου αὐτοῦ ἀξιώματος. Ἡ δραστηριότης αὐτοῦ ἐζήτει τροφὴν καὶ δὲν εὕρισκεν. Οἱ ἐμφύλιοι τῆς Ῥώμης πόλεμοι, ἐν οἷς εἶχεν ἄλλοτε διαπρέψει, κατέπαυσαν. Βαθεῖα εἰρήνη ἐβασίλευε καθ' ὅλον τὸ κράτος. Ἐν Ἑλλάδι δὲν ἠδύνατο νὰ προκύψῃ τῆς στενῆς αὐτοῦ ἐπικρατείας χωρὶς νὰ προκαλέσῃ ἀμέσως παράπονα τῶν περιοικίδων πόλεων εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Αὐγούστου, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἤρχετο πάραυτα ἐπιστολὴ παραγγέλλουσα τὴν διατήρησιν τῶν καθεστώτων. Ὅθεν ὁ Εὐρυκλῆς, θεωρῶν κεκλεισμένον πᾶν στάδιον πολιτικῆς ἐνεργείας, ἐτράπη ἐπὶ τὴν ἀργυρολογίαν. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦτο δὲν εἶχε νὰ ἐλπίσῃ μεγάλα πράγματα οὔτε ἀπὸ τὴν ἰδιόκτητον αὐτοῦ νῆσον τῶν Κυθήρων, οὔτε ἀπὸ τῶν κοινῶν τῆς Σπάρτης εἰσπράξεων. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ ζητήσῃ τύχην ἀλλαχοῦ καὶ ἐπὶ τούτῳ μετέβη . . . ! ποῦ φανταζεσθε; εἰς τὴν Ἰουδαίαν! Ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης ζητῶν τύχην παρὰ τοῖς Ἑβραίοις, τὸ πρᾶγμα εἶναι ὁπωσοῦν σόλοικον, καὶ ὅμως εἶναι βέβαιον.

Ἐβασίλευε τότε τῆς Ἰουδαίας, ὁ Ἡρώδης, ὁ ἐπικληθεὶς μέγας. Ἂν τὸ ἐπίθετον τοῦτο ἐδόθη εἰς αὐτὸν δικαίως ἢ ἀδίκως, δὲν τὸ ἐξετάζω· τὸ ἀναμφισβήτητον ὅμως εἶναι, ὅτι ὑπῆρξεν ἐπιτηδειότατος ἄνθρωπος, οἱ δὲ ἱστορικοὶ οἱ θαυμάσαντες τὴν πανουργίαν τῆς Κλεοπάτρας, ἥτις ἀφοῦ ἐδελέασε τὸν Ἰούλιον Καίσαρα καὶ τὸν Ἀντώνιον, μικροῦ ἐδέησε νὰ παγιδεύσῃ καὶ τὸν Ὀκταύϊον, ἔπρεπε μᾶλλον νὰ θαυμάσωσι τὸν Ἰδουμαῖον ἐκεῖνον, ὅστις ἐσαγήνευσεν ἀλληλοδιαδόχως τοὺς στρατηγοὺς τοῦ Καίσαρος, καὶ ἔπειτα τὸν ἐχθρὸν τοῦ Καίσαρος, Κάσσιον, καὶ μετὰ τοῦτον τὸν ἐχθρὸν τοῦ Κασσίου, Ἀντώνιον, καὶ τελευταῖον τὸν ἐχθρὸν τοῦ Ἀντωνίου, Ὀκταύϊον· διὰ διὰ δὲ τῶν ἀλλεπαλλήλων τούτων προστατῶν, κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὴν βασιλείαν καὶ νὰ παγιώσῃ αὐτήν. Εἰς τὸ πολιτικὸν λοιπὸν στάδιον, ὁ Ἡρώδης διετέλεσεν εὐτυχέστατος· εἶχεν ὅμως τοῦτο κοινὸν μὲ τὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κυριάρχην τοῦ κόσμου, ὅτι ὅσῳ εὐτυχὴς ὑπῆρξεν εἰς τὸν δημόσιον βίον, τόσῳ δυστυχὴς, εἰς τὸν ἰδιωτικόν. Ὁ Ἡρώδης ἔλαβε δευτέραν σύζυγον (ὅλαι αἱ σύζυγοι αὐτοῦ συμποσοῦνται εἰς δέκα) τὴν ὡραίαν Μαριάμμην, ἐκ τοῦ ὑποσκελισθέντος ὑπ' αὐτοῦ προηγουμένου βασιλικοῦ τῶν Ἀσαμωναίων γένους, καὶ ἀπὸ αὐτῆς ἐγέννησε τοὺς δύο υἱούς, τοὺς ἐπὶ πολὺν χρόνον μάλιστα ἀγαπηθέντας ὑπ' αὐτοῦ καὶ θεωρηθέντας ὡς κληρονόμους, τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τὸν Ἀριστόβουλον. Ἀλλ' ὁ Ἡρώδης εἶχε μητέρα, ἀδελφὴν καὶ ἀδελφούς· ὅλοι αὐτοὶ οἱ συγγενεῖς ἔβλεπον μὲ φθόνον τὴν ἀφοσίωσιν τοῦ βασιλέως πρὸς τὴν ἀγέρωχον ἀπόγονον τῶν Ἀσαμωναίων καὶ ἠγωνίσθησαν παντὶ σθένει νὰ καταστρέψωσι τὴν δυστυχῆ Μαριάμμην. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἡρώδης ἦτον εἰς ὑπερβολὴν ζηλότυπος, ἡ σατανικὴ ἐκείνη ἐπιβουλὴ ἐξετελέσθη εὐκόλως· συκοφαντίαι φοβεραὶ ἐφαρμάκευσαν τὴν ἀμοιβαίαν τῶν συζύγων ἀγάπην· ὁ σφοδρὸς ἔρως τὸν ὁποῖον ὁ Ἡρώδης ἠσθάνετο πρὸς τὴν Μαριάμμην ἐπάλαισεν ἐπὶ μακρὸν κατὰ τοῦ ἀνοσίου ἐκείνου δηλητηρίου, τελευταῖον ὅμως ἡ ἀθῶα βασιλὶς κατεδικάσθη καὶ ἐθανατώθη. Καὶ τὸ θῦμα τοῦτο δὲν ἤρκεσεν. Ὁ Ἡρώδης, ὅστις ἐκινδύνευσε νὰ παραφρονήσῃ διὰ τὴν στέρησιν τῆς Μαριάμμης, μετεβίβασεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τὸν Ἀριστόβουλον ἅπαν τὸ φίλτρον τὸ ὁποῖον εἶχε πρὸς τὴν ταλαίπωρον αὐτῶν μητέρα. Οἱ δὲ νέοι ἐκεῖνοι, ἡλικιωθέντες, ἦτο φυσικὸν νὰ μισήσωσι τοὺς συγγενεῖς τοῦ πατρός. Οἱ συγγενεῖς λοιπὸν αὐτοὶ συνώμοσαν νὰ ἐξοντώσωσι καὶ τούτους. Ἐπὶ δὲ τούτῳ πείθουσι τὸν Ἡρώδην, ὅτι ἡ ἔχθρα τῶν τέκνων ἀπειλεῖ αὐτὴν τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ καὶ μεταβάλλουσιν οὕτως εἰς ἀληθῆ κόλασιν τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, ἥτις ἐσπαράσσετο ἤδη μεταξὺ τῆς πατρικῆς στοργῆς καὶ τῆς περὶ τῆς ἰδίας συντηρήσεως φροντίδος, καθὼς πρότερον ἐβασανίσθη ὑπὸ τοῦ ὀξυτέρου ἔρωτος καὶ τοῦ δεινοτέρου μίσους. Δὲν ἀπεφάσισεν ὅμως διὰ μιᾶς ν' ἀποκηρύξῃ αὐτοὺς, ἀλλ' ἔφερε πρὸ πάντων εἰς τὴν αὐλὴν τὸν ἀπὸ τῆς πρώτης συζύγου, Δωρίδος καλουμένης, υἱὸν Ἀντίπατρον, τὸν ὁποῖον μέχρι τοῦδε ἀνέτρεφεν ὡς ἰδιώτην, τώρα δὲ ἤθελε νὰ καταστήσῃ συμμέτοχον τῶν τιμῶν ὅσαι ἀπενέμοντο εἰς τὰ δύο ἄλλα τέκνα, διὰ νὰ ταπεινώσῃ αὐτά. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ εἰς τὸ δρᾶμα τοῦτο παρεισαγωγὴ τοῦ Ἀντιπάτρου, ηὔξησε τὰ πάθη, δὲν τὰ ἠλάττωσε. Καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν τραγικῶν ἐκείνων περιπετειῶν τῆς αὐλῆς τοῦ Ἡρώδου, ἔρθασεν εἰς Ἱερουσαλὴμ ὁ Εὐρυκλῆς.

Τὸ πρόσωπον τὸ ὁποῖον παρέστησεν ἐνταῦθα ὁ ἡγεμὼν τῶν Λακεδαιμονίων δὲν ὑπῆρξε βεβαίως χρηστόν· ἀλλ' ἡ ἀργία καὶ ἡ φιλοχρηματία εἶχον φθείρει τὴν ἄλλως ὄχι ἀγενῆ ἐκείνην φύσιν. Ὁ Εὐρυκλῆς ἔτυχε παρὰ τῷ Ἡρώδῃ εὐμενεστάτης δεξιώσεως, διά τε τὸ προσωπικὸν αὐτοῦ ἀξίωμα καὶ τὴν ἐπισημότητα τῆς πολιτείας, τῆς ὁποίας προΐστατο. Προσέφερε δὲ δῶρα λαμπρὰ καὶ ἔλαβεν ἀμέσως πολλαπλάσια· δὲν περιωρίσθη ὅμως ἐν αὐτὰ, ἀλλὰ τάχιστα, διὰ τῆς ἐπιτηδειότητος αὐτοῦ, ἀξιωθεὶς τῆς φιλίας τοῦ Ἡρώδου καὶ τῆς πίστεως τῶν τριῶν αὐτοῦ υἱῶν, ἐννοήσεν ὁπόσον δύναται νὰ ὠφεληθῆ, ἐμπορευόμενος τὰς ἀμοιβαίας ἐκείνας ἔχθρας καὶ ἀντιζηλίας. Ὁ Εὐρυκλῆς κατέλυσε μὲν παρὰ τῷ πρεσβυτέρῳ υἱῷ Ἀντιπάτρῳ, ἐσύγναζεν ὅμως πολὺ εἰς τὸν υἱὸν τῆς Μαριάμμης Ἀλέξανδρον καὶ ἰδίως περιεποιεῖτο τὴν σύζυγον αὐτοῦ Γλαφύραν, θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Καππαδοκίας Ἀρχελάου, ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, ὅστις μάτην ἠγωνίσθη πολλάκις νὰ συμβιβάσῃ τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ πρὸς τὸν συμπένθερον. Ὁ Ἀλέξανδρος, καθὸ νεώτερος καὶ εὐπιστότερος πάντων, ἦτο φυσικώτατον νὰ γίνῃ καὶ τὸ κύριον τῆς ῥαδιουργίας τοῦ Εὐρυκλέους θῦμα. Πιστεύσας δὲ εἰς τὰς διαβεβαιώσεις τῆς φιλίας καὶ τῆς εἰλικρινείας τοῦ ξένου ἐκείνου, διηγήθη τὴν οἰκτρὰν τῆς μητρὸς τύχην, τὴν ψυχρότητα τὴν ὁποίαν ἐδείκνυεν ἤδη ὁ πατὴρ πρὸς αὐτὸν, τὴν ἀγανάκτησιν τὴν ὁποίαν ἠσθάνετο διά τε τοῦτο καὶ διὰ τὴν προτίμησιν τῆς ὁποίας ἠξιοῦτο ὁ μισητὸς Ἀντίπατρος. Ὁ Εὐρυκλῆς εὕρισκεν ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἔχει καθ' ὅλα δίκαιον, παρώξυνεν αὐτὸν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, ἔπειτα δὲ ἀνέφερε τοὺς λό-

γους αὐτοῦ εἰς τὸν Ἀντίπατρον Ὁ Ἀντίπατρος πάλιν ἀντέμειβεν ἄδρῶς τὴν καταμήνυσιν ταύτην, ὄχι δι' ὅσα ἐμάνθανε, διότι αὐτὰ τὰ ἤξευρε πρὸ καιροῦ, ἀλλὰ διὰ νὰ καταπείσῃ τὸν Εὐρυκλέα νὰ ἐπαναλάβῃ ταῦτα πάντα, ἐπιθεωρηθέντα καὶ διορθωθέντα, εἰς τὸν Ἡρώδην. Ὁ Εὐρυκλῆς δὲν ἠμέλησε νὰ πράξῃ τοῦτο καὶ ὁ δυστυχὴς Ἡρώδης, ὑπολαμβάνων τὴν συκοφαντίαν ἐκείνην, ἐκ τῆς ὁποίας συνέλαβεν ἀμετάγνωστον πρὸς τὸν υἱόν μῖσος, ὡς δεῖγμα εἰλικρινείας κα ἀφοσιώσεως, ἔδωκεν εἰς τὸν ἡγεμόνα τῶν Λακεδαιμονίων τὸ μέγα ποσὸν τῶν πεντήκοντα ταλάντων. Δὲν ἠρκέσθη δὲ οὐδὲ εἰς ταῦτα ὁ Εὐρυκλῆς· ἀλλ' ἀναχωρήσας ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἀναβαίνει εἰς τὴν Καππαδοκίαν, πρὸς τὸν βασιλέα Ἀρχέλαον, λαμβάνει καὶ ἐνταῦθα ὑποδοχὴν καλὴν, ἐπαινεῖ εἰς τὸν Ἀρχέλαον τὸν γαμβρόν αὐτοῦ, Ἀλέξανδρον, βεβαιοῖ ὅτι συνετέλεσε πολὺ, κατὰ τὴν πρόσφατον παρὰ τῷ Ἡρώδῃ διατριβὴν, εἰς τὴν διαλλαγὴν αὐτοῦ μετὰ τοῦ υἱοῦ, καὶ λαβὼν ἐντεῦθεν ἐπίσης δῶρα ὄχι ὀλίγα, πρὶν ἢ φωραθῇ ἡ κακοήθεια, ἐπανέρχεται εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀφοῦ προσέθεσεν εἰς τὴν ἀθλίαν ψυχὴν τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας σπέρματα δυσπιστίας, τὰ ὁποῖα μετ' ὀλίγον ἔμελλον νὰ ἐπιφέρωσι τὸν θάνατον καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Ἀριστοβούλου.

Μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ καινοπρεποῦς τούτου Ἀργοναυτικοῦ πλοῦ κάθοδον, ὁ Εὐρυκλῆς ἔζησε κατ' ἀρχὰς πολυτελῶς καὶ ἔκτισε πολλαχοῦ τῆς Πελοποννήσου κτίρια λαμπρὰ, ἐξ ὧν ὀνομαστότατα μάλιστα εἶναι τὰ ἐν Κορίνθῳ λουτρὰ, τὰ ὁποῖα ὑπῆρξαν πολὺ μεγαλοπρεπέστερα καὶ αὐτῶν τῶν λουτρῶν τῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ βραδύτερον ἐν τῇ αὐτῇ πόλει κατασκευασθέντων. Ἀλλ' οἱ θησαυροὶ τοὺς ὁποίους ἐκ τῆς Ἀσίας ἐκόμισεν, ἀφειδῶς οὕτω δαπανώμενοι καὶ μὴ ἀναπληρούμενοι, μετ' ὀλίγον ἐξηντλήθησαν. Ὁ Εὐρυκλῆς ἐτράπη τότε ἐπὶ τὴν καταπίεσιν τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῶν ἄλλων Πελοποννησίων· οὗτοι ὅμως παρεπονέθησαν ἐπανειλημμένως εἰς τὸν Αὔγουςον, καὶ ὁ Αὔγουςος, ἀφοῦ μάτην ἠθέλησε νὰ συνετίσῃ τὸν ἀρχαῖον αὐτοῦ σύμμαχον, ἠναγκάσθη ἐπὶ τέλους νὰ ἐξορίσῃ αὐτὸν διὰ νὰ καταπαύσῃ τὰς ταραχὰς ὅσας ἐπροξένει ἡ πλεονεξία τοῦ ἀνδρὸς καθ' ἅπασαν τὴν Πελοπόννησον.

Ο Εὐρυκλῆς ἀπέθανεν ἐξόριστος, καταλιπὼν υἱὸν Γάϊον Ἰούλιον, ὅστις δὲν ἐκληρονόμησε μὲν οὐδὲ τὴν ἀρχαίαν τοῦ Αὐγούστου εὔνοιαν πρὸς τὸν πατέρα, οὐδὲ τὸ ἐν Σπάρτῃ ἀξίωμα· ἀλλὰ δὲν διέζησε καὶ ὅλως ἀκατονόμαστος, διότι ἐν Ταινάρῳ εὑρέθη ἐπιγραφὴ λέγουσα· « Τὸ κοινὸν τῶν Ἐλευθερολακώνων (δηλαδὴ τῶν παραλίων τῆς Λακωνικῆς πόλεων) Γάϊον Ἰούλιον Λάκωνα, Εὐρυκλέους υἱόν, τὸν ἴδιον εὐεργέτην.»

Τοσαῦτα εἶχον νὰ σᾶς εἴπω περὶ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Λακεδαιμονίων Εὐρυκλέους. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς δὲν ἦτο βεβαίως ἄμοιρος προτερημάτων. Ἡ ἀνδρία του ἀνεδείχθη λαμπρὰ εἰς τὴν περὶ Ἄκτιον ναυμαχίαν, ἡ φιλοκαλία του ἀνήγειρεν εἰς τὴν Ἑλλάδα κτίρια, τὰ ὁποῖα ἐθεωρήθησαν ὀνομαστὰ εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ Ἑλλὰς ἔσωζεν ἔτι τὰ ἀπεράμιλλα ἀριστουργήματα τοῦ Περικλέους, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ πανουργία του, ἐὰν εἶχε στάδιον εὐγενέστερον, δὲν ἤθελεν ἀποβῇ τοσοῦτον ἀξιοκατάκριτος. Εἰς χρόνους εὐτυχεστέρους, ἤθελεν ἴσως ἀναδειχθῇ ἄλλος Βρασίδας ἢ Λύσανδρος, καὶ ἀξιωθῇ τῆς τιμῆς τοῦ νὰ μεγαλουργήσωσι χεῖρες Θουκυδίδου ἢ Ξενοφῶντος τὸν ἱστορικὸν αὐτοῦ ἀνδριάντα· ζήσας δ' ἐν ἡμέραις δουλείας καὶ εὐτελείας, διήγαγε τὸν βίον πονήρως καὶ ταπεινῶς, καὶ σήμερον μετὰ κόπου ἠδυνήθημεν νὰ συναρμολογήσωμεν τὴν δύσμορφον αὐτοῦ προτομὴν, ἀπὸ τῶν συντριμμάτων τὰ ὁποῖα περιεσώθησαν εἴς τινας γωνίας τῶν συγγραφῶν τοῦ Πλουτάρχου, τοῦ Στράβωνος, τοῦ Ἰωσήπου καὶ τοῦ Παυσανίου.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

— Ἡ βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας, γεννήσασα ἐσχάτως υἱόν, ἐπεφόρτισε τὸν σύζυγον αὐτῆς, τὸν πρίγκηπα Ἀλβέρτον, νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν δοῦκα Οὐελλιγκτῶνα καὶ νὰ τῷ ἀναγγείλῃ, ὅτι ἡ πρόθεσίς της εἶναι νὰ δοθῇ εἰς τὸν νεογνὸν πρίγκηπα τὸ τοῦ Ἀρθούρου ὄνομα, (τὸ ὁποῖον φέρει καὶ ὁ ἀυγιστράτηγος τῆς Ἀγγλίας), εἰς ἀπόδειξιν τῆς μεγάλης αὐτῆς ὑπολήψεως πρὸς τὸν χαρακτῆρα τοῦ δουκὸς καὶ εἰς μνήμην τῶν ἐνδόξων ἐκδουλεύσεων ὅσας ὁ ἀνὴρ οὗτος προσήνεγκεν εἰς τὴν πατρίδα. Τοσοῦτον δ' ἐπετηδεύθη περὶ τὴν εὐγένειαν ταύτην ἡ βασίλισσα, ὥστε ἐφρόντισε νὰ ἀναγγελθῇ τοῦτο εἰς τὸν δοῦκα τὴν 1ην Μαΐου, ἥτις εἶναι καὶ ἡμέρα τῶν γενεθλίων αὐτοῦ, συμπληρώσαντος ἤδη τὸ 81 ἔτος τῆς ἡλικίας.

— Αἱ τελευταῖαι Γαλλικαὶ ἐφημερίδες ἀναφέρουσι τὸ ἑξῆς κακούργημα, τὸ ὁποῖον μαρτυρεῖ ὁπόσον φοβεραὶ προλήψεις ἐπικρατοῦσιν ἔτι εἰς πολλὰ τῆς Εὐρώπης μέρη.

Γυνὴ χωρικοῦ τινος τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας ἔπασχε πρὸ καιροῦ ὑπὸ νόσου ἀνιάτου· ἐφαντάσθη δὲ, ὅτι τὸ κακὸν εἶναι βασκανίας ἀποτέλεσμα καὶ, ἀγωνισθεῖσα νὰ εὕρῃ ποῖος διάβολος τὴν ἔφερεν εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν, ὑπώπτευσε μετ' ὀλίγον δυστυχῆ τινα ὀγδοηκοντούτιδα γραῖαν τῶν περιχώρων. Ὁ σύζυγος τῆς πασχούσης παραδέχεται τὴν ὀλεθρίαν ταύτην πεποίθησιν, φέρει δι' ἀπάτης τὴν ὑποτιθεμένην μάγισσαν εἰς τὸν οἰκόν του, καὶ, κλείσας τὰς θύρας, ὁρμᾷ κατ' αὐτῆς καὶ τὴν προσκαλεῖ νὰ θεραπεύσῃ τὸ κακὸν τὸ ὁποῖον, διὰ τῆς μαγγανείας αὐτῆς, ἐπροξένησε. Μάτην ἡ ἀθλία γραῖα διαμαρτύρεται, ὅτι δὲν καταλαμβάνει πῶς ἠδύνατο νὰ προξενήσῃ τὴν νόσον καὶ ὅτι, ἂν ἦτον εἰς τὴν ἐξουσίαν της, δὲν ἤθελε διστάσει νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἴασιν, ἀλλ' ὅτι δὲν ἠξεύρει τί νὰ πράξῃ. Ὁ ἀδυσώπητος σύζυγος τὴν ἁρπάζει καὶ ζητεῖ νὰ τὴν βάλῃ εἰς κλίβανον πεπυρακτωμένον. Εἶχε δὲ πράξει τοῦτο ἐν μέρει, ὅτε ἡ ἀπηλπισμένη ἀντίστασις τοῦ θύματος, οἱ φοβεροὶ αὐτοῦ ὠρυγμοὶ, καὶ πρὸ πάντων ἡ περίστασις, ὅτι οὐδὲν ἀνέφερεν ἰατρικὸν, κατέπεισαν τελευταῖον τὸν μανιώδη ἐκεῖνον ἄνθρωπον νὰ ἀπολύσῃ τὴν γραῖαν, ἥτις ὅμως, ὡς ἐκ τῆς στιγμιαίας ἐν τῷ κλιβάνῳ διαμονῆς, ἔπαθε πληγὰς δεινοτάτας. Οἱ ἔνοχοι τοῦ παραδόξου τούτου κακουργήματος συνελήφθησαν ἀμέσως.

JOURNAL D' UN VOYAGE AU LEVANT,

par l'auteur du Mariage au point de vue chrétien.

Paris, 1849, 3 Vol. 8°.

Ἡ περιήγησις αὕτη περιλαμβάνει τὴν Ἑλλάδα (Τόμ. α'), τὴν Αἴγυπτον (Τ. β'.) καὶ τὴν Συρίαν καὶ Παλαιστίνην (Τ. γ'.). Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ συγγραφεὺς, ὅστις εἶναι γυνὴ, ἡ Κ. Γασπαρίνη, βλέπει τὰ ἀντικείμενα, μάλιστα τὰ ἐν Ἑλλάδι, ὀλίγον ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ ὁλληροῦ σαγμαρίου καὶ τῶν δυσαρέστων ἐσπερινῶν καταλυμάτων. Ἀλλ' ἀγχινοώτερον συνοδοιπόρον δὲν δύναται νὰ λάβῃ ὅστις θέλει νὰ περιέλθῃ διὰ τῆς φαντασίας τὰ τρία περιφημότερα μέρη τοῦ ἀρχαίου κόσμου.

CH. S. TH. BERND.

Das Wappewesen der Griechen und Rœmer, mit 900 Abbildungen auf 17 Tafeln, erschien 1841. Bonn, Ed. Weber.

Περὶ τῶν οἰκοσήμων τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, μετὰ 900 εἰκόνων. Τιμᾶται δρ. 17.40.

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ ΒΙΟΙ ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΙ. Νεωτάτη ἔκδοσις, ὑπὸ Καρόλου Sintenis Λειψίᾳ, 1841—1846. Πρ. τάλ. 12 ἤτοι δραχ. 55

Ὑπάρχει παρ' ἡμῖν ἐν ἀντίτυπον καλῶς δεδεμένον διὰ δραχ. 44.

Ἀναγγείλαντες εἰς τὰ προλαβόντα ἡμῶν φυλλάδια τὸν τελευταῖον τῆς Βυζαντίδος τόμον, τὸν ἐν Βόννῃ ἐκδοθέντα, περιέχοντα δὲ τὴν πολιτικὴν καὶ πατριαρχικὴν Ἱστορίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὰ Ἠπειρωτικὰ, ἐνομίσαμεν χρήσιμον νὰ καταχωρίσωμεν ἤδη ἅπαντα τὸν κατάλογον τῆς ἐκδόσεως ἐκείνης τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων.

ΛΕΟΝΤΟΣ ΔΙΑΚΟΝΟΥ Ἱστορία. Περὶ παραδρομῆς πολέμου Κυροῦ Νικηφόρου τοῦ Βασιλέως. Ἅλωσις Κρήτης. Ὑπὸ Ἀσίου. 1828. Τόμ. 1. Δρ. 12

ΔΕΞΙΠΠΟΥ, ΕΥΝΑΠΙΟΥ, ΠΕΤΡΟΥ ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ, ΠΡΙΣΚΟΥ, ΜΑΛΧΟΥ, ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ Ἱστορίαι καὶ διάφορα ἄλλα. Ὑπὸ Βεκκέρου καὶ Νειβούρου. Τόμ. 1. 1829. 13,50

ΚΩΝΣΤ. ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΝΗΤΟΥ. Κωνσταντίνου βασιλέως ἔκθεσις τῆς βασιλείου τάξεως. Περὶ τῶν θεμάτων. Ὑπὸ Ῥεϊτσίου. 1829—1830. Τόμ. 3. Δρ. 46

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ τοῦ **ΓΡΗΓΟΡΑ** Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας λόγοι ΚΔ. Ὑπὸ Σκοπεινίου. 1829—1830. Τ. 2. 26

ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ Ἱστορίαι καὶ διάφορα ἄλλα. Ὑπὸ Βεκκέρου καὶ Νειβούρου, 1829, Τ. 1. 13,50

ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΑΛΑΛΑ Χρονογραφία. Ὑπὸ Δινδορφίου. 1831. Τ. 1. 17

Chronicon Pascale. Ὑπὸ Δινδορφίου. 1832. Τ. 2. 28

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΩΣ Ἱστορία. Ὑπὸ Δινδορφίου. 1833—1838. Τόμ. 3. 44

Ι. ΔΟΥΚΑ, Ἱστορ. βυζαντινὴ (1342—1462). Ὑπὸ Ἐμ. Βεκκέρου, 1834. Τ. 1. 13,50

ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ ΣΙΜΩΚΑΤΤΑ Ἱστορίαι (582—602). **ΓΕΝΕΣΙΟΥ** βασιλεῖαι (813—867). Ὑπὸ Λαχμάνου. 1834. Τόμ. 1. 12

ΝΙΚΗΤΑ ΧΩΝΙΑΤΟΥ Ἱστορία (1118—1206) Ὑπὸ Ἐμ. Βεκκέρου 1835. Τ. 1. 20

ΑΓΑΘΙΟΥ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ, Ἱστοριῶν τόμοι 3. Ὑπὸ Νειβούρου τόμ. 1. 8,70

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΝΤΑΚΟΥΖΗΝΟΥ Ἱστοριῶν βιβλία Δ. Ὑπὸ Σκοπενίου, 1835, Δρ.
Γ. 3. 36

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΧΥΜΕΡΟΥΣ Μιχαὴλ καὶ Ἀνδρόνικος Παλαιολόγος Ὑπὸ Ἐμ. Βεκκέρου, 1835, τόμ 2. 35

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΙΝΝΑΜΟΥ Ἐπιτομὴ τῶν κατορθωμάτων Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ καὶ Νικηφόρου Βρυεννίου Ἱστοριῶν βιβλ. Δ. Ὑπὸ Μεϊνεκίου ΙΓ. 1836 15

ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥ ΓΑΥΚΑ Βίβλος χρονικὴ. Ὑπὸ Ἐ. Βεκκέρου Ι. Τ. 1836 15

ΜΕΡΟΒΟΔΟΥ ΚΑΙ ΚΟΡΙΠΠΟΥ Ἱστορία. Ὑπὸ Ἐ Βεκκέρου Τ. 1. 1836. 12

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΑΝΑΣΣΗ Σύνοψις Ἱστορικὴ διὰ στίχων ΙΩΗΛΟΥ Χρονογραφία ἐν συνόψει. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΚΡΟΠΟΛΙΤΟΥ Χρονικὰ Ὑπὸ Ἐμ. Βεκκέρου, 1837, Τ. 1. 15

ΖΩΣΙΜΟΥ Ἱστορία νέα Ὑπὸ Ἐμ. Βεκκέρου. 1837 Τ. 1. 11

ΙΩΑΝΝΟΥ ΛΥΔΟΥ Ἐκ τῶν περὶ μηνῶν. Περὶ ἀρχῶν τῆς Ρωμαίων πολιτείας. Περὶ διοσημείων. Ὑπὸ Ἐμ. Βεκκέρου 1837. Τ. 1. 11

ΠΑΥΛΟΥ ΣΙΛΕΝΤΙΑΡΙΟΥ, Ἔκφρασις τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας μὲ εἰκόνας ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ ΠΙΣΙΔΟΥ Εἰς τὴν κατὰ Περσῶν ἐκστρατείαν Ἡρακλείου τοῦ βασιλέως. ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ Ἱστορία σύντομος. Ὑπὸ Ἐμ. Βεκκέρου. Ι Τ. 1837. 12

ΟΙ ΜΕΤΑ ΘΕΟΦΑΝΗΝ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΜΕΝΙΑΤΟΥ Περὶ ἁλώσεως Θεσσαλονίκης. ΣΥΜΕΩΝ ΜΑΓΙΣΤΡΟΥ Χρονογραφία ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ Βίοι τῶν νέων Βασιλέων (813—944). Ὑπὸ Ἐμμ. Βεκκέρου, 1 Τόμ. 1838. 12

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΓΟΥΚΕΔΡΗΝΟΥ Σύνοψις ἱστοριῶν ἀπὸ κτίσεως κόσμου—1057. ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΚΥΛΙΤΖΗ Ἐπιτομὴ ἱστοριῶν. Ὑπὸ Ἐμ Βεκκέρου. Τόμοι 2. 1838—1839. 40

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ ΦΡΑΝΤΖΗ Χρονικόν. ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΚΑΝΑΝΟΥ Διήγησις περὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει γεγονότος πολέμου κατὰ τὸ 1422. ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ Περὶ τῆς τελευταίας ἁλώσεως τῆς Θεσσαλονίκης. Ὑπὸ Ἐμ. Βεκκέρου, 1838 1 Τ. 12

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΚΟΥΡΟΠΑΛΑΤΟΥ Περὶ τῶν ὀφφικιαλίων τοῦ Παλατίου Παρεκβολαὶ ἐκ τῆς βίβλου τοῦ χρονικοῦ περὶ τῶν πατριῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Περὶ τῆς σημαιοφορίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Περὶ ἀγαλμάτων, στηλῶν καὶ θεμάτων τῆς Κωνσ. Περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ὑπὸ Ἐμ. Βεκκέρου Τ. 1. 1839 9

ΑΝΝΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ Περὶ τῆς βασιλείας τοῦ πατρὸς αὐτῆς Ἀλεξίου. Ὑπὸ Σκοπενίου Τ. 1 1839. 10

ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ Χρονογραφία Ὑπὸ Κλασσήνου. 2. Τ. 1839—41. 35
(ὁ δεύτερος τόμος περιέχει τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀνας. Βιβλιοθηκαρίου)

ΕΦΡΑΙΜΙΟΥ μοναχοῦ Ἱστορία. Ὑπὸ Ἐμ. Βεκκέρου Ι. Τ. 1840. 9

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΖΩΝΑΡΑ Χρονικὸν μέχρι 1118 Ὑπὸ Μ Πινδέσσου 1842. Τ. 2 28

ΛΕΟΝΤΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ Χρονολογία 813—949) καὶ ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ περὶ ἁλώσεως Θεσσαλονίκης Ὑπὸ Ἐμ. Βεκκέρου Τ. 1. 1842. 13

ΛΑΟΝΙΚΟΥ ΧΑΛΚΟΚΟΝΔΥΛΟΥ Ἀποδείξεις ἱστοριῶν δέκα. Τόμος 1. ἔκδοσις Βεκκέρου. 1843. 14